

NUMMER 7

'40 ~ '45 TOEN & NU

**DE LAATSTE
DAGEN VAN MUSSOLINI
PATTON**

**PRIJS:
F 4,95
B. FR. 80,-**

'40~'45 TOEN & NU

Nummer 7

Uitgegeven door Winston G. Ramsey

Een oorspronkelijke uitgave van Battle of Britain Prints International Ltd., 3 New Plaistow Road, Stratford, Londen E15 3JA
Telefoon: 01-534 8833

Voor Nederland: Uitgeverij van de Erven J. J. Tijl B.V., Blaloweg 20, Zwolle.
Telefoon: 05200 - 10801.

Inhoud Nummer 7

De laatste dagen van Mussolini

Milaan	1
Como	3
Menaggio	4
Grandola - Hotel Miravalle	5
Musso	6
Dongo	7
Germasino - Mezzegra	9
De villa Belmonte	12
Milaan	15

Grote namen

Admiraal van de vloot - Z. K. H. Prins Philip	28
---	----

Wrakkenberging

De berging van een P-47 Thunderbolt	32
-------------------------------------	----

Verzamelingen

De luchtfotobibliotheek van Keele	34
De voertuigen van Patton	44

Grote namen en oorlogsfilms

Een beeld van Patton	38
----------------------	----

Hier gebeurde het

De dood van George S. Patton	46
Generaal Patton in Knutsford	51

Foto omslag: De poort van de villa Belmonte in Mezzegra waar Benito Mussolini en Claretta Petacci werden gedood.

Middenpagina's: Brenccarriers met een infanterieverkenningseenheid, 78e Divisie, Noord-Afrika.

De uitgever is dank verschuldigd aan de auteurs en de uitgevers voor de toestemming tot het opnemen van fragmenten uit de volgende boeken:

Prins Philip, ontleend aan Philip van Basil Boothroyd, met toestemming van Longman Group Ltd.

Een beeld van Patton, door George J. Mitchell, met dank aan The American Cinematographer.

De dood van Patton, uit Patton - Ordeal and Triumph van Ladislav Farago, met toestemming van Arthur Barker Ltd.

Foto's uit Patton - Lust for Glory, met toestemming van 20th Century Fox, California.

Verschijnt per kwartaal

Verkoopprijs Nederland: f 4,95
België B. Frs. 80

Uiterst boven: Het einde van het fascisme in Italië staat voor de deur; Benito Mussolini met een jongetje van de Italiaanse Alpenjagers. Boven: Mussolini met een Duitse SS-commandant in Italië, Oberstgruppenführer Karl Wolff, tijdens een inspectie (Epoca).

Benito Mussolini, vanaf oktober 1922 dictator en leider van het Italiaanse volk, was in april 1945 de steun van het volk kwijtgeraakt.

De zetel van zijn marionettenregering was gevestigd in de villa Feltrinelli op de oevers van het Gardameer. De Geallieerden achtervolgden de terugtrekkende Duitse troepen door Noord-Italië in de richting van Zwitserland en Beieren. Nadat hij afscheid had genomen van zijn maitresse, Claretta Petacci, verliet Mussolini, gekleed in het uniform van de fascistische militie, de villa in Gardona op de westelijke oever van het meer om in Milaan de voorwaarden voor een eervolle overgave te bespreken.

Milaan

Begeleid door een troepenescorte onder leiding van Hauptsturmführer Otto Kisch van de S.D. en Untersturmführer Fritz Birzer van de S.S., arriveerde de Duce op de avond van donderdag 19 april in Milaan.

De volgende vijf dagen ontving Mussolini een ononderbroken stroom bezoekers waarbij de discussies over doorvechten of overgeven voortdurend hoog oplaaide. De daaropvolgende woensdag, 25 april, kwam Mussolini tijdens een slotvergadering met kardinaal Schuster, aartsbisschop van Milaan, en de CLNAI (een Noorditaliaanse bevrijdingsbeweging) een communistisch georiënteerde organisatie die tegen de fascistische strijd voert, tot de ontdekking dat Obersturmführer Karl Wolff, de Duitse SS-commandant in Italië, zowel de Amerikanen als vertegenwoordigers van de CLNAI

DE LAATSTE DAGEN VAN MUSSOLINI

had benaderd om te onderhandelen over een aparte overgave zonder dat Mussolini daar iets van wist.

Die avond, volgens de berichten zouden de Amerikaanse troepen nog maar 60 kilometer van Milaan verwijderd zijn, ging de droom van Mussolini van een laatste tegenstand in de Alpen, militair-tactisch gezien in rook op. Mussolini overwoog de mogelijkheden van een vlucht naar Zwitserland of Spanje — hij was van mening dat hoewel het misschien met hem dan wel gedaan was, het fascisme nog leefde. In zijn laatste toespraak sprak hij over 'l'immortalità della patria e del Fascismo'. De CLNAI eiste dat Mussolini zich aan hen zou overgeven; Mussolini was echter hevig verontwaardigd en toen hem het nieuws bereikte dat een groep partizanen met een soort van volkstribunaal op weg naar Milaan was, gaf de Duce direct opdracht om naar Como te vertrekken. Een eenheid zwartthemden maakte een weg vrij door de samengestroomde menigte en Mussolini reed

voorop, gezeten op de achterbank van een open Alfa Romeo met een mitrailleur over zijn schouder, in een konvooi van ongeveer dertig voertuigen. In een andere Alfa Romeo met Spaanse nummerborden volgde Claretta Petacci met haar broer, zijn vrouw en kinderen. Verder reden er zogenaamd als escortewagens, ondanks de protesten van Mussolini, twee vrachtauto's met SS-soldaten van de 2/2 Flakafdeling onder commando van Untersturmführer Birzer mee in de colonne. Zij hadden van Hauptsturmführer Kisch opdracht gekregen om Mussolini geen moment uit het oog te verliezen zodat hij niet naar Zwitserland kon ontsnappen. De colonne werd gesloten door Mussolini's zoon, Vittorio. Het was 17.00 uur.

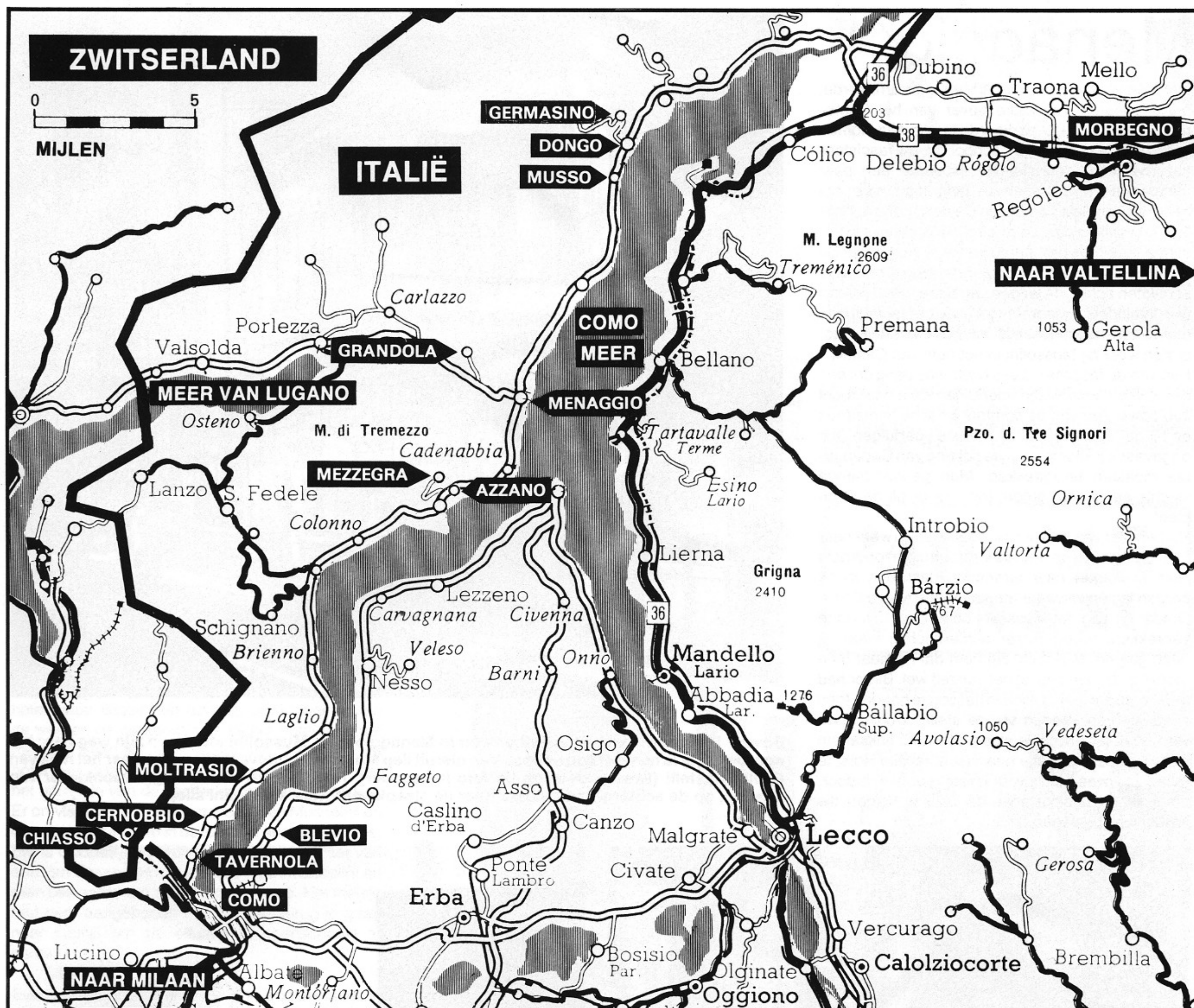
Boven: Mussolini temidden van zijn getrouwen in de villa Feltrinelli. Tweede van links zijn vrouw Rachele en rechts naast hem zijn zoon Vittorio (Epoca).

Linksboven: Mussolini ziet er vermoeid uit tijdens zijn lunch in de villa Feltrinelli vlak voordat hij naar Milaan gaat (Epoca). Rechtsboven: Onbewust van de historische achtergronden spelen deze kinderen bij de villa Feltrinelli, eens de tijdelijke verblijfplaats van Mussolini's regering. Midden: Op 25 april 1945 verlaat Mussolini de Prefectuur in Milaan vergezeld door Untersturmführer Birzer.

Links: De Prefectuur in Milaan in de Corso Monforte, gefotografeerd door de uitgever. Boven: Omdat hij geen toestemming kreeg naar binnen te gaan, moest de uitgever bijna op de tenen van de op de linkerfoto staande wacht gaan staan om de vergelijkende foto van Mussolini met Birzer te maken.

Como

Vier uur later arriveerde Mussolini bij de Prefectuur in Como. Hij was van plan op Alessandro Pavolini te wachten; die had hem toegezegd drieduizend loyale fascistische mannen mee te brengen om hem te steunen tijdens het laatste gevecht in Valtellina (patriottisch genoemd 'het laatste gevecht tot de laatste kogel'). Terwijl hij wachtte, schreef hij zijn afscheidsbrief aan zijn vrouw Rachele die gevlucht was naar de Villa Montero in Cernobbio. De brief luidde:

Lieve Rachele, voor mij zijn de laatste ogenblikken aangebroken, de laatste bladzijde in mijn boek wordt omgedraaid. Misschien zullen wij elkaar niet meer zien. Daarom schrijf ik je deze brief. Ik vraag vergeving voor alles wat ik fout heb gedaan, wat ik je misschien ongewild heb aangedaan. Je weet dat jij de enige vrouw bent geweest van wie ik echt heb gehouden. Dat zweer ik je bij God en bij onze Bruno. Je weet dat ik naar Valtellina moet. Jij moet met de kinderen proberen over de Zwitserse grens te komen. Je zult daar een nieuw leven kunnen beginnen. Ik denk dat ze je wel zullen binnelaten, omdat ik de Zwitsers vaak heb geholpen en jij niets met mijn politiek hebt uit te staan. Wanneer je dat desondanks niet mocht lukken, geef je dan over aan de Geallieerden, die je ongetwijfeld beter zullen behandelen dan de Italianen. Ik stuur Anna en Romano naar je toe. Zorg goed voor Anna. Je weet hoeveel ik van

hen houd. Bruno zal ons vanuit de hemel bijstaan. Ik omhels jou en de twee kinderen. Je Benito.

(Aangezien de originele brief verloren is gegaan, is bovenstaande tekst volgens Rachele en de kinderen, die de brief herhaalde malen hebben gelezen, in hun herinnering de brief zoals die oorspronkelijk luidde. Bruno was Mussolini's zoon die op 22 juni 1941 om het leven kwam bij een testvlucht met een Piaggio P. 108B bommenwerper).

Mussolini maakte zich zorgen over zijn documenten. Behalve twee leren koffers met papieren die hij bij zich had (met bewijsmateriaal dat hij dacht te kunnen gebruiken wanneer hij na de oorlog zou worden berecht), waren er andere documenten, en een bedrag van £ 2.765, 2.150 gouden Sovereigns, \$ 149.000, 278.000 Zwitserse Francs, 18 miljoen Franse Francs, goudstaven, kunstvoorwerpen en andere geldswaardige papieren tot een bedrag van verschillende miljoenen Lires in een vrachtwagen onderweg met het konvooi uit Milaan. Deze auto was nog niet gearriveerd toen twee fascistische mannen kwamen vertellen dat de vrachtauto door partizanen was tegengehouden. (Hoewel dit niet is bevestigd, neemt men aan dat het meeste geld uiteindelijk in handen van de Italiaanse Communistische Partij is terechtgekomen).

Moe van het wachten op de eenheid zwartemden besloot Mussolini verder te gaan langs de oevers van het meer. Om ongeveer 04.30 uur de volgende dag, donderdag 26 april, zag een Duitse wachtpost Mussolini de trap van de Prefectuur afkomen. Untersturmführer Birzer, die de wachtpost hoorde schreeuwen, rende naar zijn auto en zette die

De westelijke oever van het Comomeer vormde het decor van de laatste dagen van Mussolini. De Valtellina-bergen zouden zijn laatste verdedigingsbolwerk moeten worden. Het moest 'een gevecht tot de laatste kogel' worden.

dwars voor de ingang. Mussolini stelde dat hij kon gaan waar hij wilde – er ontstond een woordenwisseling. Er kwam een eind aan de ruzie toen de gewapende mannen van Birzer op het toneel verschenen. Mussolini ging akkoord met het Duitse escorte en verliet de binnenplaats.

De Prefectuur in Como in de Via Volta.

Menaggio

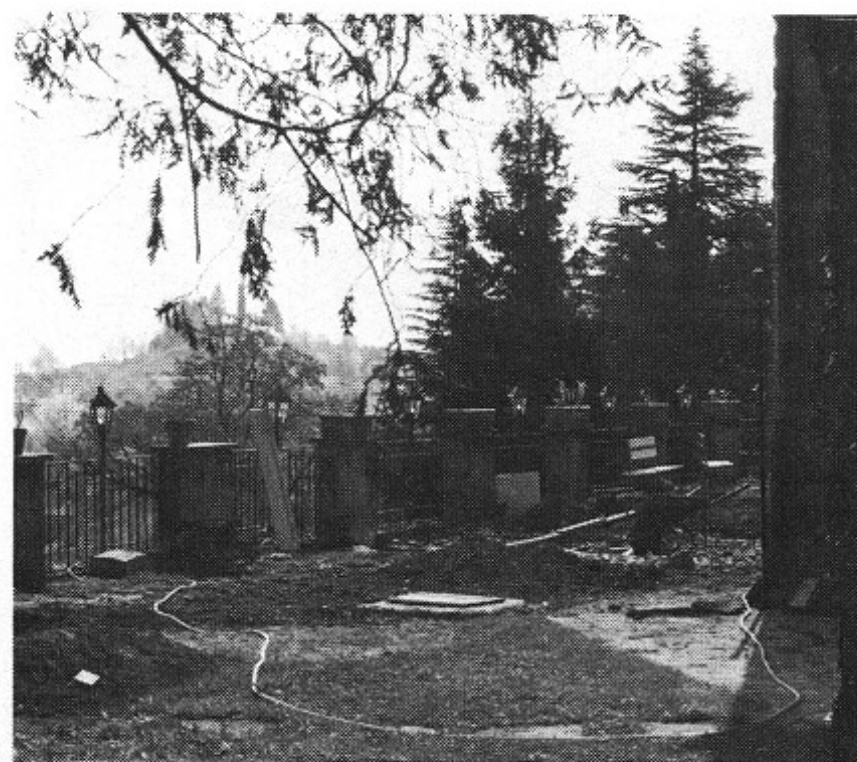
Het regende toen de Duce in Menaggio arriveerde, halverwege de westelijke oever van het Comomeer. Om 05.30 uur parkeerde hij zijn Alfa Romeo in de hoofdstraat voor de school die als fascistenkazerne werd gebruikt. Hij ijsbeerde een paar minuten heen en weer en ging toen naar het nabijgelegen huis van Emilio Castelli, een plaatselijke fascistische leider. Daar ging hij in een slaapkamer te liggen en probeerde wat te slapen terwijl de andere auto's en vrachtauto's langzamerhand aansloten achter de wagen van Birzer. Het konvooi was inmiddels uitgebreid met twee pantserwagens met 20mm-kanonnen. Hier voegde Claretta Petacci zich weer bij Mussolini in het huis van Castelli. Een van de fascistische, Luigi Gatti, was bang dat een dergelijke concentratie voertuigen de achterdocht zou opwekken van de communistische partizanen en hij gaf opdracht dat de meeste voertuigen zich ongeveer vijf kilometer in de richting van Cadenabbia moesten terugtrekken. Men gehoorzaamde slechts aarzelend, omdat men liever bij de Duce bleef.

Na een rust van drie uur kwam Mussolini weer naar buiten en gaf hij de andere vijf voertuigen opdracht hem te volgen naar Grandola, dat hoog in de bergen lag en vanwaar men over het meer uitkeek. Omdat hij zag dat Mussolini op het punt stond te vertrekken, vroeg Birzer achterdochtig waar zij heen gingen. Mussolini zei hem dat hij maar mee moest gaan dan zag hij het vanzelf wel. Birzer had moeite de zes voertuigen in het oog te houden toen zij de bergen inreden via de steile, kronkelende weg. Vlak bij Grandola sloeg één auto linksaf om via een smal weggetje naar het Miravalle Hotel te racen. De twee auto's voor Birzer reden rechtdoor, maar Birzer besloot snel, de auto te volgen die linksaf was geslagen.

Boven: De kazerne van de zwarthemden in Menaggio waar Mussolini stopte op zijn weg naar het noorden. Het is nu weer een school. Van hieruit liep Mussolini ongeveer 100 meter naar het huis van Emilio Castelli (tweede deur op de foto linksonder). Rechts: De huidige woonkamer van Castelli; op de achtergrond de deur naar de slaapkamer waar Mussolini sliep.

Links: De huidige weg naar het hotel Miravalle – toeristenauto's en onze Landrover nemen de plaats in van de Duitse en Italiaanse voertuigen. Boven: De tuin van het hotel waar Mussolini wandelde met Elena Cucciati.

Grandola – Hotel Miravalle

Toen Birzer bij het hotel aankwam, hoorde hij dat Mussolini met Claretta Petacci en drie van zijn ministers in de tuin van het hotel had gewandeld. Ze waren door een Duitse wachtpost naar binnen gestuurd en bevonden zich nu in de hal van het hotel, waar Birzer hen aantrof. 's Middags waren de weg en de parkeerplaats bij het hotel verstopt met auto's van de fascistie die zich allemaal in het hotel bevonden en die zich zorgen maakten over het uitblijven van de versterkingen van Pavolini. Er ontvlamde een heftige ruzie tussen Mussolini en Claretta toen zij hem in de tuin met een jong meisje, Elena Cucciati, zag praten. Dit was de dochter van een van de vroegere maîtresses van Mussolini en men beweerde dat zij zijn dochter was. Het meisje had hem aangeboden met de fiets terug te gaan naar Como om de situatie in ogenschouw te nemen.

Even na 14.00 uur verlieten drie andere fascistische ministers het hotel om te trachten met valse paspoorten over de Zwitserse grens te komen, die maar een paar kilometer verderop lag. Mussolini's neerslachtige bui verergerde toen een van deze mannen later terugkwam met de mededeling dat de andere twee mannen door grenswachten waren gevangengenomen (zij hadden zich nu bij de partizanen aangesloten). Rachele Mussolini was ook teruggekeerd van de grenspost bij Chiasso. Mussolini en Claretta probeerden via een achterdeur aan de bewaking van de Duitsers te ontsnappen maar zij werden door een SS-soldaat bij de uitgang tegengehouden.

Vroeg in de morgen van de volgende dag, vrijdag 27 april, arriveerde Pavolini uit Como in een pantserwagen. Het nieuws dat hij meebracht betekende de genadeslag voor de laatste hoop van Mussolini – de Zwarthemden in Como hadden zich aan de partizanen overgegeven – Pavolini had slechts twaalf mannen kunnen overhalen met hem mee te gaan. Nu gaf Mussolini Untersturmführer Birzer toestemming om voor hem en de overgebleven fascistie te regelen dat zij zich konden aansluiten bij een konvooi van vijftig verbindingsvoertuigen van de Luftwaffe onder commando van oberleutnant Fallmeyer. Dit konvooi trok zich via de oevers van het meer naar het noorden, naar Innsbruck, terug. De Italianen gingen op weg. Voorop reed Pavolini in een pantserwagen met zeven loyale aanhangers van Mussolini. Daarachter reed Mussolini in zijn Alfa Romeo, gevolgd door Birzer en de overige vrachtwagens. Een van de laatste voertuigen was de Alfa Romeo met de Spaanse nummerplaten van Claretta met haar broer en zijn gezin. Mussolini wilde proberen naar

Merano in Oostenrijk te komen – hij zei dat zij met een escorte van 200 Duitse soldaten 'de top van de wereld zouden kunnen beklimmen.'

Boven: De receptie en onder de eetzaal van het hotel. Men kan zich op deze vredige ochtend, dertig jaar later, moeilijk voorstellen hoe de stemming was toen Mussolini hier tevergeefs op zijn fascistische aanhangers zat te wachten.

Musso

Via de kronkelige bergweg reed men terug naar Menaggio. Vlak voor het dorp vertelde een eenzame man dat er overal partizanen waren. Een paar honderd meter verder stopte men en Pavolini overtuigde Mussolini ervan dat het veiliger voor hem zou zijn om in de pantserwagen te gaan zitten. Na overleg met Birzer deed Mussolini dit. Het konvooi reed ongeveer 10 kilometer verder naar het noorden tot ongeveer 07.00 uur toen er drie schoten klonken en het konvooi in een smalle bocht voor een wegversperring van bomen en grote keien moest stoppen – deze bocht had als ironische bijkomstigheid de naam Rocca di Musso. Aan de linkerzijde van de weg rezen de rotsen steil omhoog, aan de rechterzijde een steile helling naar het meer: de ideale plaats voor een hinderlaag. Twee machinegeweren, die bemand waren door partizanen, openden het vuur, dat beantwoord werd door de pantserwagen. Een van de partizanen sneuvelde. Er werd met een witte vlag gezwaaid en drie mannen naderden om te onderhandelen.

Onder: Wij konden onze ogen niet geloven toen wij vlak voor Dongo de oude weg zagen die Mussolini nam. De weg, net breed genoeg voor een auto, is nu vervangen door een nieuwe tunnel.

Linksboven: De Alfa Romeo van Mussolini gevolgd door de Kubelwagen van Birzer, gefotografeerd bij hun aankomst in Musso (Epoca). Na veel moeilijkheden slaagden wij erin een vergelijkende foto te maken hoewel de nieuwe villa's een exacte vergelijking onmogelijk maken.

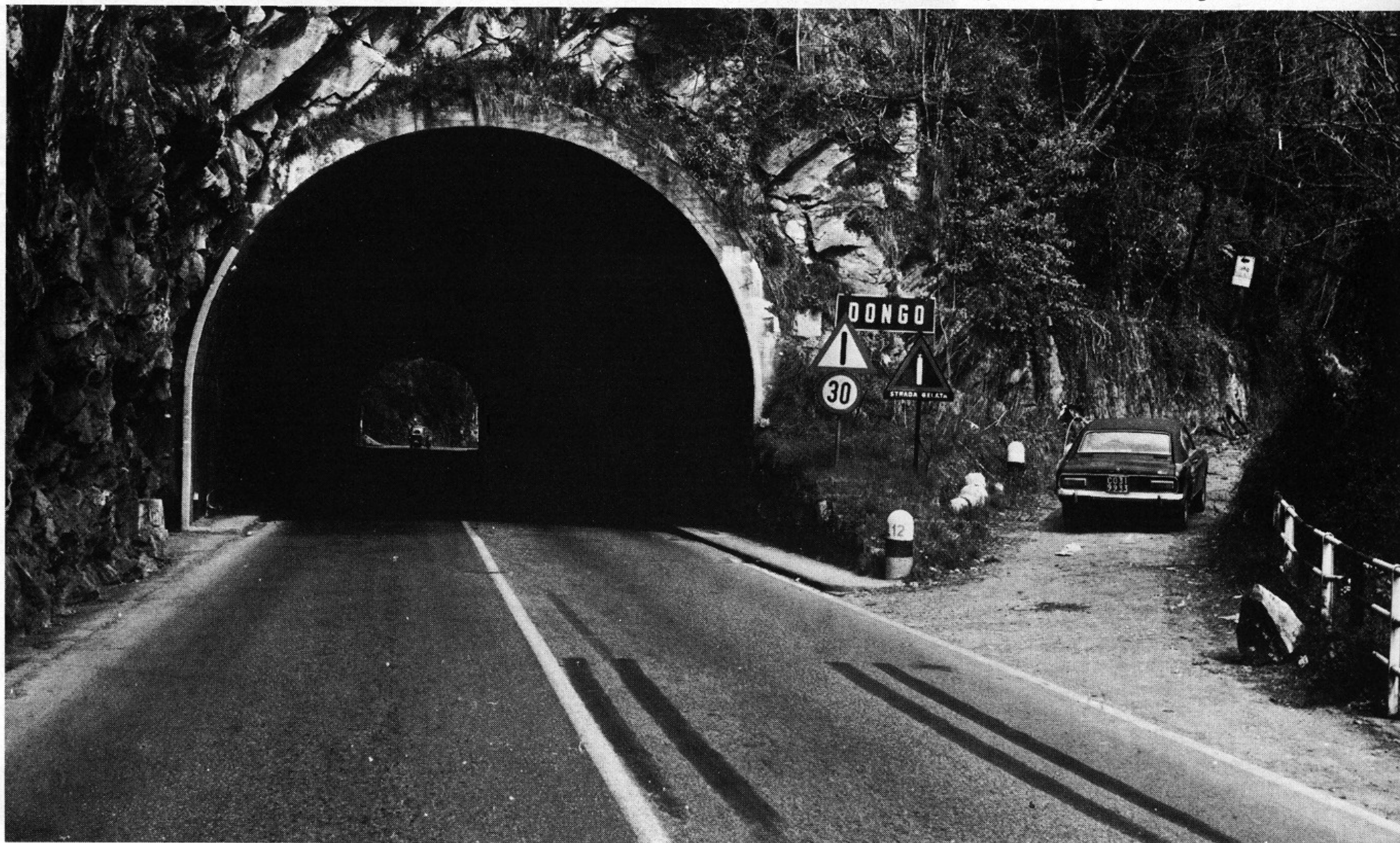
Een van de fascistische pantserwagens, Francesco Barracu, ging samen met Fallmeyer en Birzer naar voren. Davide Barbieri, kapitein van de partizanen van de 52e Garibaldibrigade, vertelde dat de Duitsers wel mochten passeren maar zonder fascistische pantserwagens. Fallmeyer protesteerde en kreeg te horen dat hij zich dan maar tot de plaatselijke commandant van de partizanen moest wenden. Fallmeyer ging ten slotte na een woordenwisseling akkoord en vertrok naar het hoofdkwartier van de partizanen in Morbegno. Toen hij om 14.00 uur terugkeerde, was de situatie niet veranderd – de Duitse vrachtauto's mochten passeren op voorwaarde dat de partizanen de auto's in Dongo, een paar minuten verderop, op fascistische auto's zouden mogen onderzoeken.

Untersturmführer Birzer stelde voor dat Mussolini

een Duitse helm zou opzetten en de overjas van een Duitse korporaal zou aantrekken. Mussolini weigerde eerst, omdat hij Birzer ervan verdacht een overeenkomst te hebben gesloten om hem uit te leveren in ruil voor een vrije doortocht. Toen Birzer met zijn vrachtauto nog even naast de pantserwagen stopte, haalden de anderen Mussolini over om het toch maar te doen. Toen de vrachtauto hierna in de richting van Dongo reed, moest Birzer al zijn kracht gebruiken om Claretta, die achter de auto aanrende, van de achterklep los te maken.

De partizanen waren inmiddels al op de hoogte van de aanwezigheid van Mussolini in het konvooi door een fietser die hem in de pantserwagen had zien zitten. Zij stonden het konvooi al op te wachten toen het heuvelafwaarts Dongo kwam binnenrijden.

Rechtsboven pagina 7: Honderd meter de oude weg in was de hinderlaag; een ideale plaats, zelfs nu nog, dertig jaar later. Links een steile rots en rechts een steile helling. Op de achtergrond Dongo.

Dongo

Om 15.15 uur arriveerden de Duitse vrachtwagens, gevolgd door de Alfa met de Spaanse nummerborden die ook was doorgelaten, op het dorpsplein van Dongo. De overgebleven fascististen, die bij de vrachtwagens waren achtergebleven bij de Rocca di Musso, werden zonder veel tegenstand door de partizanen gevangengenomen.

De vrachtwagens stopten op het dorpsplein en de partizanen begonnen de auto's te doorzoeken. In de derde vrachtauto, kenteken WH529507, stuitte een van de partizanen, Giuseppe Negri, op een Duitse soldaat die leek te slapen. Hij zag dat de

Duitser een machinegeweer op zijn knieën had en toen de andere Duitsers hem vertelden dat de soldaat dronken was, deed hij net of hij hen geloofde. Hij sprong uit de vrachtauto om de plaatselijke politieke commissaris van de brigade, Urbano Lazzaro, op de hoogte te brengen. Toen Lazzaro de hurkende figuur met de Duitse overjas bereikte, sprak hij hem aan met 'Kamarade' en toen hij geen antwoord kreeg met 'Excellentie' en 'Cavaliere, Benito Mussolini'. Mussolini antwoordde traag: 'Ja, ik ben Mussolini, ik zal geen moeilijkheden maken'.

Mussolini klom uit de vrachtwagen en men nam zijn helm en zijn wapen weg. Hij werd gefouilleerd en men vond in zijn zak nog een geladen pistool. De menigte begon te juichen toen bekend werd wie er gevangengenomen was.

Onder bewaking werd hij over het plein naar de Prefectuur gebracht, waar hij in de kamer van de burgemeester mocht gaan zitten. Er werden een heleboel vragen op hem afgevuurd door de vele mensen die ook binnen waren gekomen. Hij trok de Duitse overjas uit waaronder zijn fascistische uniform van de Militie zichtbaar werd.

Het Duitse konvooi kon toen verder trekken naar het noorden. Het hoofdkwartier van de CLNAI in Como werd op de hoogte gebracht van de feiten en men vroeg om instructies. Het was inmiddels 15.30 uur. De partizanencommandant in Dongo, Graaf Pierluigi Bellini delle Stelle, besloot zijn gevangene naar een veiliger plaats over te brengen omdat er rekening moest worden gehouden met een reddingspoging die nacht. Om 19.00 uur wist hij wat hem te doen stond.

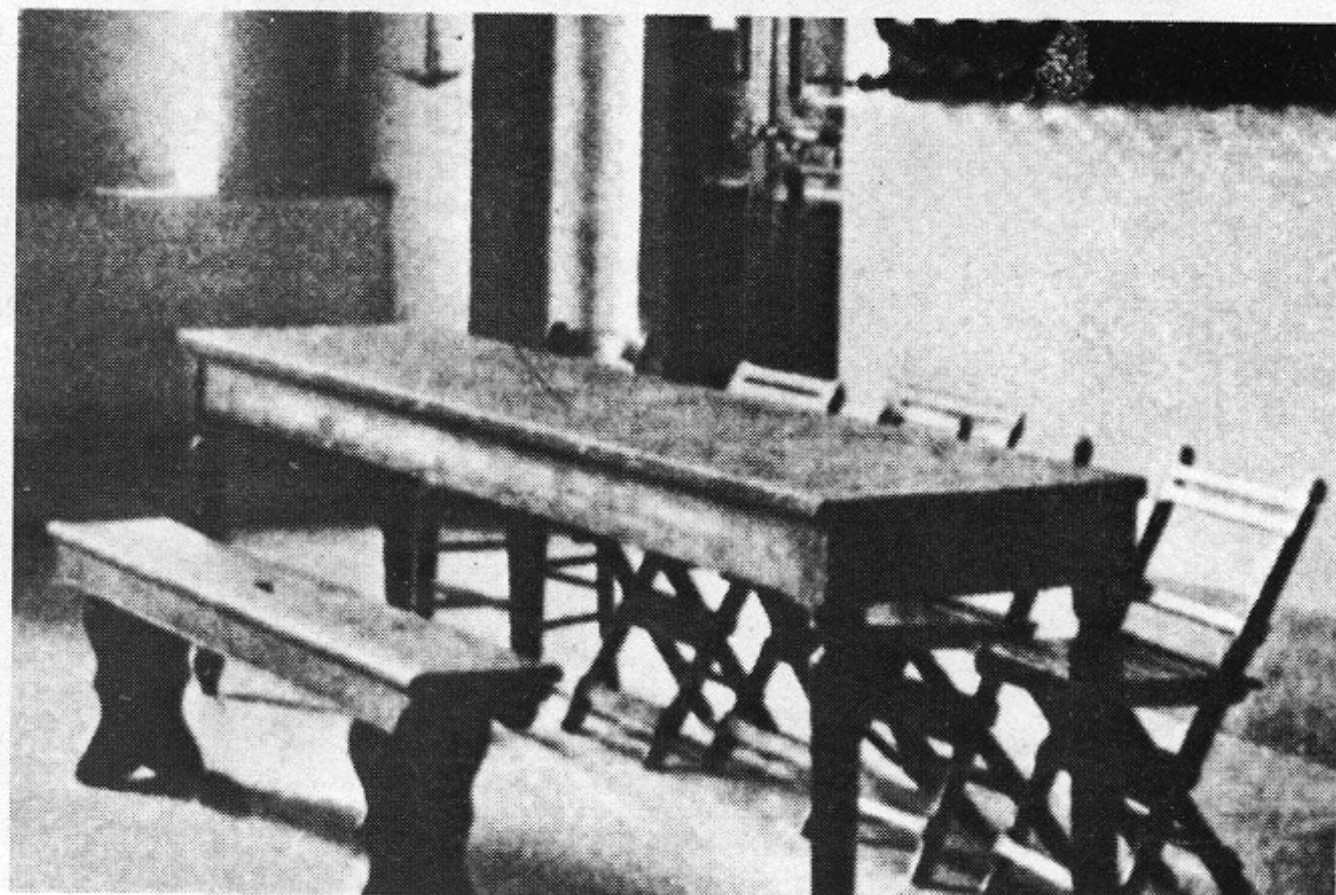
Graaf Bellini delle Stelle, commandant van de 52e Partizanenbrigade Garibaldi.

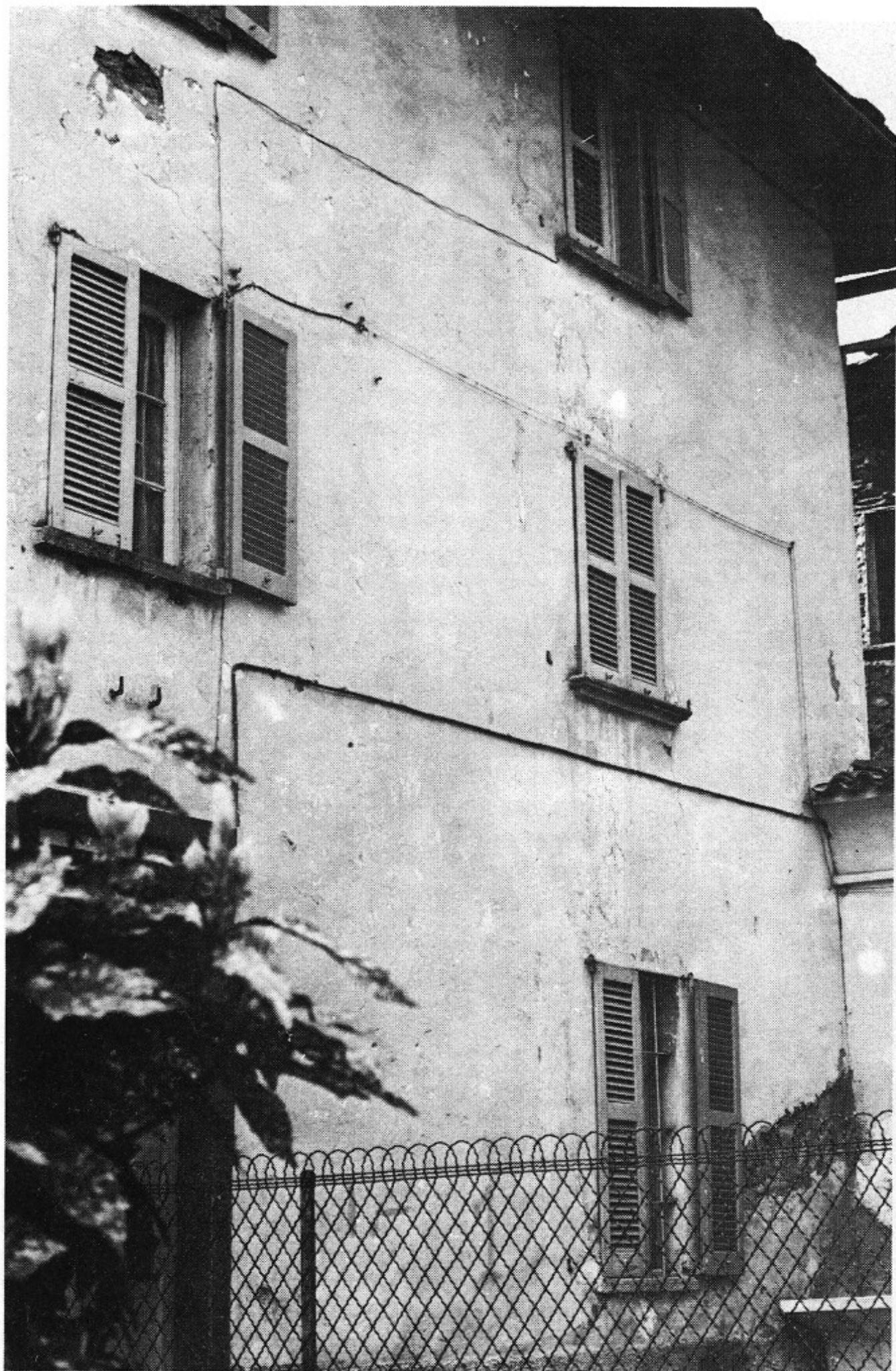
Een van de partizanen, Aldo Castelli, draagt de helm die hij op het plein van Dongo van Mussolini heeft afgenomen (Epoca).

Links: Een andere partizanenleider, Pierino Dell'Era, met de baret op, gefotografeerd na het gevangennemen van Mussolini (Epoca). Boven: Onze vergelijkende foto uit Dongo, bijna dertig jaar later.

Boven: Een partizaan houdt de Duitse overjas vast die Mussolini als camouflage had aangetrokken (Epoca). Midden rechts: Dertig jaar later is het siëstatijd en is Dongo bijna uitgestorven. Met uitzondering van het verwaarloosde schilderwerk is het hotel niet veranderd. Rechts: De kamer in het stadhuis van Dongo waar wij niet werden toegelaten – hier werd Mussolini ondervraagd.

Germasino

Achter Dongo kronkelt een eindeloze bergweg in de richting van Germasino. Een heftige regen veroorzaakte veel vertraging. In het bergdorp aangekomen, werd Mussolini overgebracht naar de douanepost; daar legden de partizanen een vuur aan en maakten eten klaar. Om 23.00 uur ging Mussolini naar een kleine slaapkamer waar de deur achter hem werd vergrendeld. Intussen was Claretta Petacci met haar broer in de Spaanse Alfa herkend en gevangengenomen in Dongo, waar zij zich hadden uitgegeven voor de Spaanse Consul met zijn vrouw. Om 23.30 uur kwam uit Como de opdracht om Mussolini over te brengen naar een villa in Blevio, op de oostelijke oever van het meer, niet ver van Como. Dit betekende dat het konvooi via de westelijke oever naar het zuiden moest rijden en Mussolini met een boot over het meer moest worden gevaren om Como te ontwijken en een reddingsactie te voorkomen.

Op zaterdag 28 april om 01.30 uur vertrok graaf Bellini met zijn gevangene en na een ontmoeting met een andere auto die Claretta Petacci meebracht, reed men in zuidelijke richting. Mussolini werd geblinddoekt om herkenning te voorkomen. In Moltrasio stopten de auto's voor het hotel Imperiale. Het was rustig in Moltrasio; de boot was nog niet gearriveerd en uit de richting van Como, zeven kilometer verderop, kon men vuurgevechten horen. Graaf Bellini wilde niet het risico lopen zijn gevangene aan de Amerikanen kwijt te raken! Hij besloot terug te gaan naar Mezzegra in het noorden. Deze plaats waren zij tijdens hun tocht naar het zuiden gepasseerd. Daar in de buurt lag een boerderij waarvan de eigenaar betrouwbaar was en in het verleden al eens vaker partizanen verborgen had gehouden.

Linksboven: De douanekazerne in Germasino, hoog in de bergen boven Dongo, waar Mussolini door Graaf Bellini werd meegenomen, bleek een gewoon huis te zijn. Helaas was de eigenaar van het huis afwezig toen wij arriveerden, maar het raam van de kamer waar Mussolini werd opgesloten (foto rechtsboven) is goed te zien. Boven: In Moltrasio stopten de auto's die Mussolini en Claretta Petacci naar het zuiden vervoerden naar een boot die naar Blevio zou varen, voor hotel Imperiale. Onder: Het pad naar de boerderij van De Maria (rechts) in Mezzegra, waarlangs Mussolini en Claretta in de regen naar boven strompelden.

Mezzegra

Om 03.15 uur bereikte het konvooi Azzano aan de oever van het meer waar de weg linksaf naar Mezzegra liep. De auto's stopten en het groepje moest via een steil pad naar de boerderij De Maria lopen. Het regende nog steeds erg hard en Mussolini was erg neerslachtig toen hij met Claretta, die op zijn arm steunde, naar boven liep. Bij de boerderij aangekomen, stak Giacomo De Maria een vuur aan en bood hij de gevangenen iets te eten aan. Claretta dronk een kopje surrogaatkoffie.

De vrouw van De Maria maakte een slaapkamer klaar door haar twee zonen uit het tweepersoonsbed naar de hooizolder te sturen. Hierna werden Mussolini en zijn maitresse naar boven gebracht. Twee partizanen, Guglielmo Cantoni en Giuseppe Frangi, werden voor de geopende slaapkamerdeur geposteed en Mussolini werd die nacht niet meer gestoord.

Intussen hadden in Milaan, tachtig kilometer verder, de gebeurtenissen een andere wending genomen. Om 23.00 uur hield de CLNAI een vergadering. In aanwezigheid van de meer gematigde niet-communistische leden van het comité die zich

gebonden voelden aan de voorwaarden gesteld bij de wapenstilstand dat Mussolini aan de Geallieerden zou worden overgeleverd, werd besloten dat Walter Audisio, een communistische verbindings-officier, bekend onder de naam kolonel Valerio, de opdracht zou krijgen om Mussolini terug te brengen naar Milaan. Later zeiden de communisten echter, toen de anderen alweer vertrokken waren, dat dit betekende 'hem dood terug te brengen'. Palmiro Togliatti had als hoofd van de Italiaanse Communistische Partij al opdracht gegeven tot executie van Mussolini en zijn maitresse over te gaan zo gauw zij werden geïdentificeerd.

Om de Amerikanen, die voortdurend trachtten Mussolini te vinden, te misleiden, werd om 03.00 uur door het Milanese Comité het volgende telegram naar het geallieerde hoofdkwartier in Siena gezonden:

CVL aan AGH. Konden Mussolini helaas niet uitleveren aangezien hij door een volkstriebunaal op dezelfde plaats werd geëxecuteerd als waar vroeger vijftien patriotten door de nazi-fascisten werden gefusilleerd.

Op de morgen van de 28e, om 07.00 uur, verliet Walter Audisio Milaan, samen met Aldo Lampredi, ondercommandant van de Garibaldibrigades. Hij reed in een zwarte Lancia Aprilia, RM001, gevolgd door een vrachtauto waarop geschilderd stond: 'Società Elettrica Ovesticino' en waarin twaalf partizanen zaten. Op dat moment sliep Mussolini nog. Audisio had in zijn zak een pas die ondertekend was door kapitein Emilio Q. Daddario, een Amerikaanse liaison-officier van de OSS, die de opdracht had Mussolini levend gevangen te nemen om hem voor het gerecht te slepen. De partizanen hadden de pas via een tussenpersoon tussen hen en de Geallieerden, dr. Guastoni, weten te bemachtigen. Met deze pas kon 'kolonel Valerio' zich met zijn gewapende escorte ongehinderd door het gebied verplaatsen.

Onderweg vorderde Audisio een grote gele verhuishwagen en om 14.10 reed hij het dorpsplein van Dongo op. De plaatselijke partizanen vermoedden een reddingsactie voor Mussolini en openden het vuur. Audisio wist echter snel duidelijk te maken wie hij was en wat zijn orders waren. Binnen een uur was hij op de hoogte van de verblijfplaats van Mussolini en was hij al op weg terug naar het

zuiden, naar Mezzegra — hij zat naast Geninazza, de chauffeur van een gerequireerde zwarte Fiat 1100; de groep werd gegidst door de brigade-vice-commissaris Michele Moretti.

Om ongeveer 11.00 uur stonden de twee gevange-

De terechtstellers van Mussolini. Links: Walter Audisio, alias kolonel Valerio, de man die de fatale schoten afvuurde. Midden: Aldo Lampredi, alias Guide Conti, en boven: Michelle Moretti, alias Pietro Gatti.

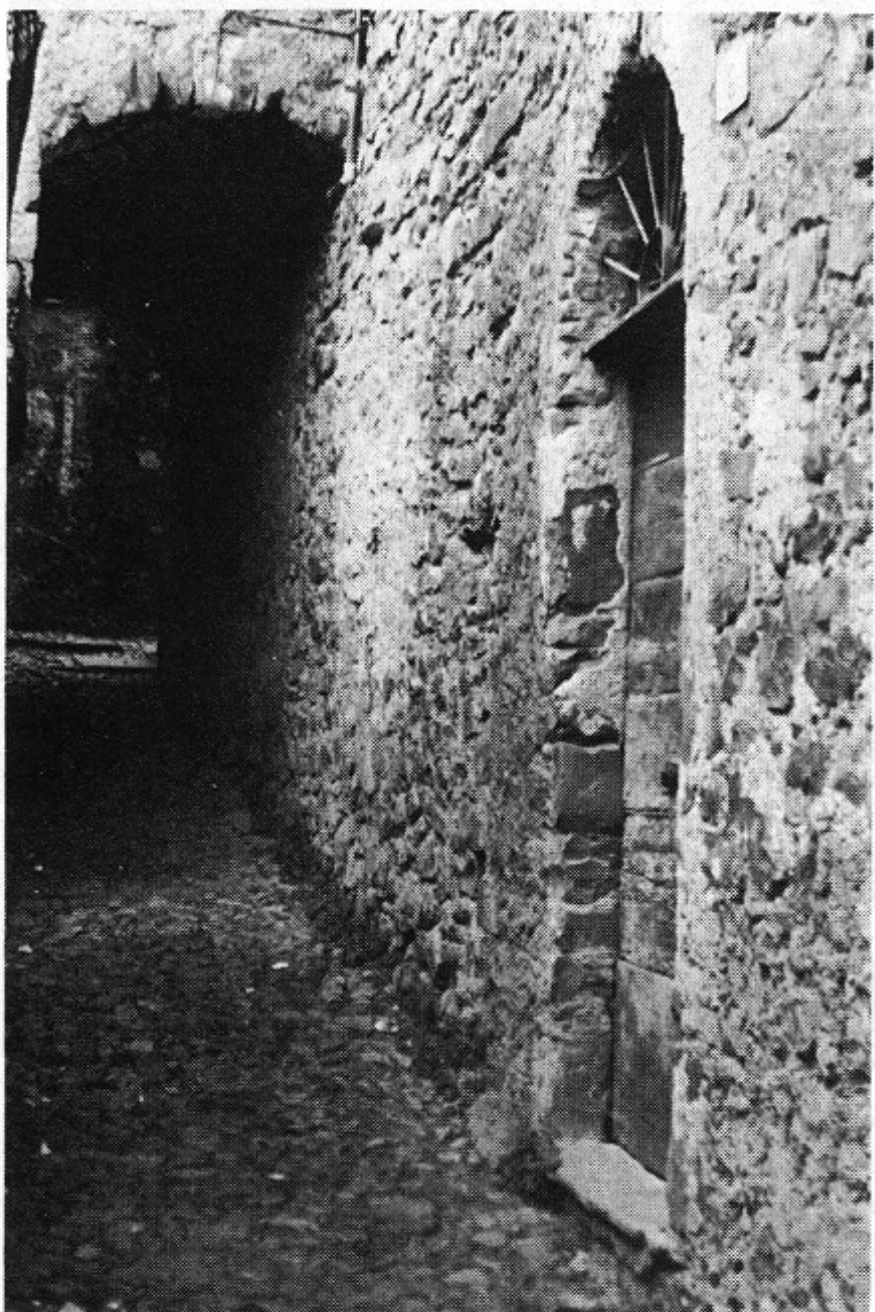
Het bed in de boerderij van De Maria waar Mussolini en Claretta hun laatste nacht doorbrachten; volgens zeggen hun enige nacht samen.

nen op de boerderij van De Maria op. De storm was gaan liggen. Zij kregen een eenvoudig boerenontbijt en hun bewakers vertelden hun dat de Amerikanen (de 1e Amerikaanse Pantserdivisie) Como hadden genomen.

Even na 16.00 uur hoorde men voetstappen op de binnenplaats. Audisio kwam binnenrennen; hij droeg een lange, bruine regenjas met een rood-groen-witte sjaal en had een wapen in zijn hand. Hij rende de trap op, gooide de deur van de slaapkamer open en schreeuwde Mussolini toe dat hij hem kwam redden. Mussolini en Claretta Petacci kleeften zich snel aan en Audisio duwde hen bijna de trap af in zijn haast om weer uit de boerderij te komen.

Ze renden struikelend over het steile pad naar boven, waarbij Claretta het erg moeilijk had op haar hoge hakken met twee koffers en twee jassen over haar arm. Bij de weg aangekomen, gingen ze linksaf naar een dorpspleintje, waar drie vrouwen bij de gemeenschappelijke wasplaats kleren aan het wassen waren. Ze liepen door een boogvormig tunneltje dat op het plein uitkwam, waarna ze bij de auto van Audisio kwamen.

Audisio duwde zijn gevangenen in de auto. Audisio moest door het tunneltje rijden om op het pleintje te kunnen keren, Audisio zat op het spatbord terwijl Lampredi en Moretti op de treeplanken stonden.

Het keienpad van de boerderij van De Maria (deur rechts) waarlangs Mussolini en Claretta naar de auto werden gebracht.

Boven: de huidige boerderij van De Maria in Mezzegra. De kamer waar Mussolini zijn laatste nacht doorbracht, is afgebroken – de dichtgemetselde deur en het restant van de muur zijn op de foto goed te zien.

Boven: Het plein in Mezzegra. Audisio liep met zijn gevangenen door de poort naar zijn auto die toen achteruit naar het plein moest rijden om te keren.

Boven: De tijd verstrijkt slechts langzaam in Italië en het plein is dan ook amper veranderd. De gemeenschappelijke wasplaats wordt nu, dertig jaar later, nog steeds door de dorpsvrouwen gebruikt.

'40~'45 TOEN & NU

De villa Belmonte

Ongeveer driehonderd meter verderop stopte de auto voor het hek van de villa Belmonte. Audisio sprong van de auto en gaf Mussolini en Claretta opdracht uit de auto te komen, waarna hij hun doodvonnis uitsprak. Claretta sloeg haar armen om Mussolini heen en smeekte Audisio om genade. Hij waarschuwde haar dat zij zou worden doodgeschoten wanneer zij niet opzij zou gaan, waarna hij de trekker van zijn halfautomatisch wapen overhaalde.

Er gebeurde niets en Claretta draaide zich om en greep de loop van het wapen. Audisio greep naar het pistool in zijn zak maar ook dit wapen weigerde! Hij vroeg Michele Moretti om zijn wapen, een Franse MAS 7.65 mm. Met het eerste salvo doodde hij Claretta. Mussolini, die hem recht aankeek en zijn jas openhield, vroeg hem om hem in zijn borst te schieten. Audisio gaf gevolg aan zijn verzoek en Mussolini viel achterover tegen de stenen muur aan. Terwijl hij zwaar ademhalend op de grond lag, schoot Audisio hem nog een keer met zijn pistool in

Boven: De auto van Audisio met Geninazza aan het stuur stopte voor deze poort; Mussolini en Claretta moesten uitstappen. De twee partizanen die de auto te voet waren gevolgd, Cantoni en Frangi, stonden in de haarspeldbocht tussen de villa en het dorpsplein opgesteld. Aldo Lampredi stond tussen hen en de auto terwijl Michelle Moretti ongeveer vijftien meter bergafwaarts in de richting van het meer stond. Er was geen ontsnappingsmogelijkheid. Audisio schoot eerst Claretta en toen Mussolini dood. Tegenwoordig staan er kreten voor Mussolini op de poort geschilderd maar het marmeren kruis dat hier eens stond (zie foto pagina 25) is gestolen. Rechts: Het laatste wat Mussolini zag – het Comomeer.

de borst. Dat was het einde van Mussolini. Het was 16.10 uur. Nadat hij alle patroonhulzen had opgebraapt, tien in totaal, liet Audisio Cantoni en Frangi als bewakers bij de lichamen achter terwijl hij terugkeerde naar Dongo.

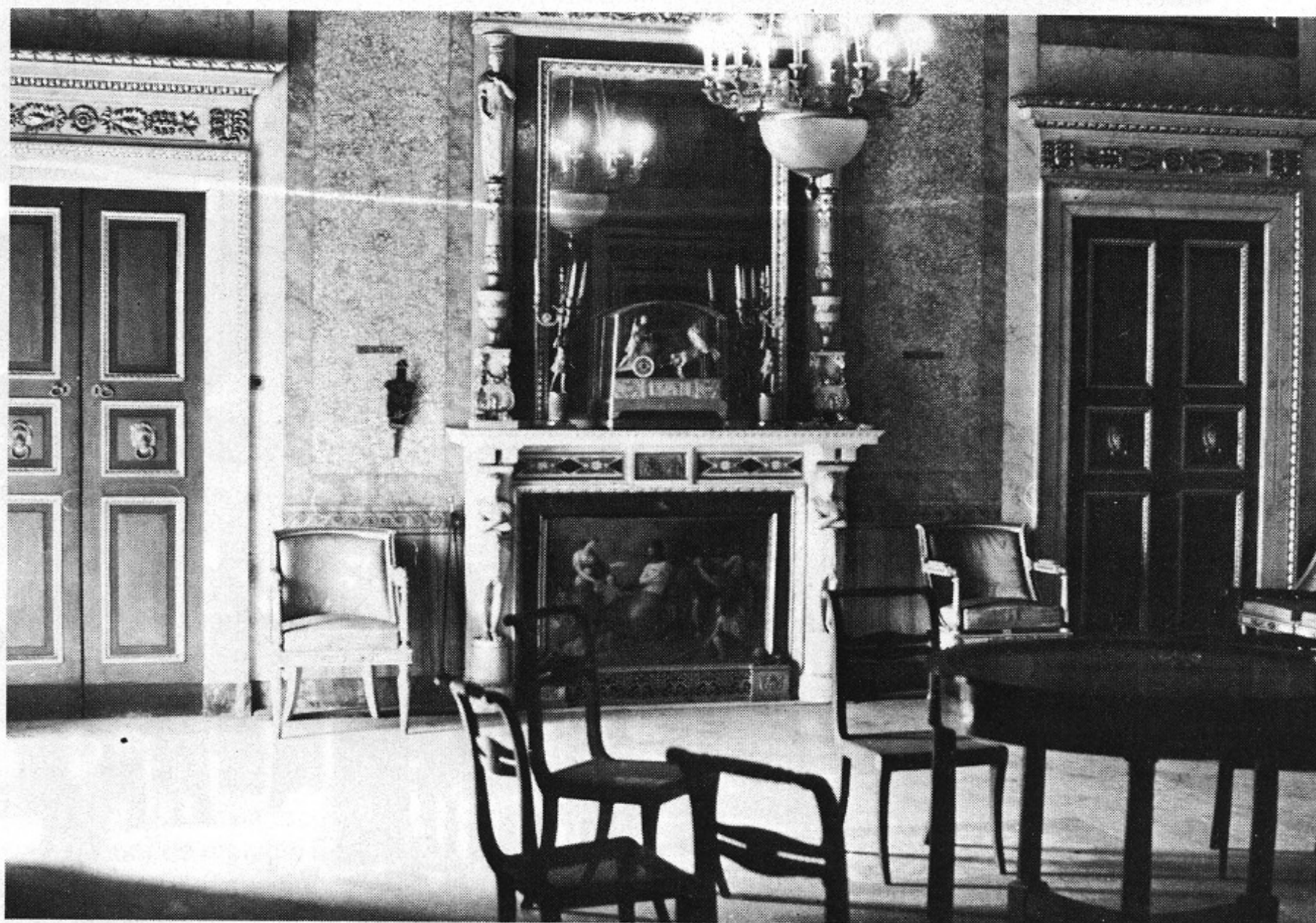
In Dongo aangekomen, gaf Audisio opdracht om de aanhangers van Mussolini, die bij de wegblokkade in Musso waren gevangengenomen, in een rij op de weg op te stellen met hun gezichten naar het meer. De groep kon in drie categorieën worden onderverdeeld naar mate van hun belangrijkheid. De eerste groep bestond uit acht trouwe fascististen uit de regering van Mussolini: Alessandro Pavolini (secretaris van de Fascistische Partij en al gewond bij een poging om naar het meer te ontsnappen); Fernando Mezzasoma (minister van Culturele Zaken); Paolo Zerbino (minister van Binnenlandse Zaken); Augusto Liverani (minister van Communicaties); Paolo Porta (inspecteur van de Fascistische Partij); Francesco Barracu (secretaris van de Fascistische Raad voor Noord-Italië); Idreno Utimberghe (Brigadecommandant van de Zwarthemden) en Vito Casalnuovo (Mussolini's adjudant). De tweede groep bestond uit Nicola Bombacci (een

trouwe vriend van Mussolini); Luigi Gatti (Mussolini's secretaris); Mario Nudi (president van de Fascistische Landbouwassociatie) en Ruggero Romano (minister van Openbare Werken).

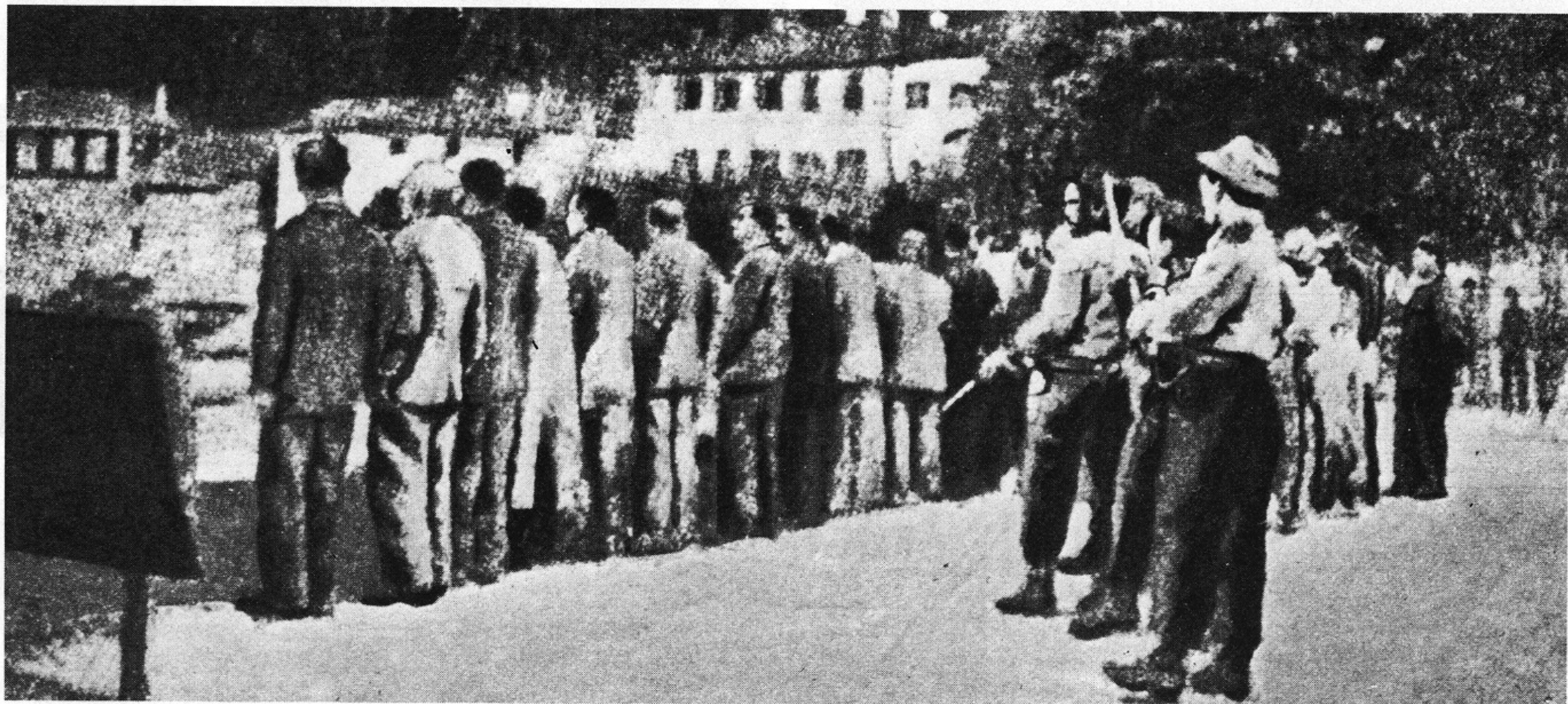
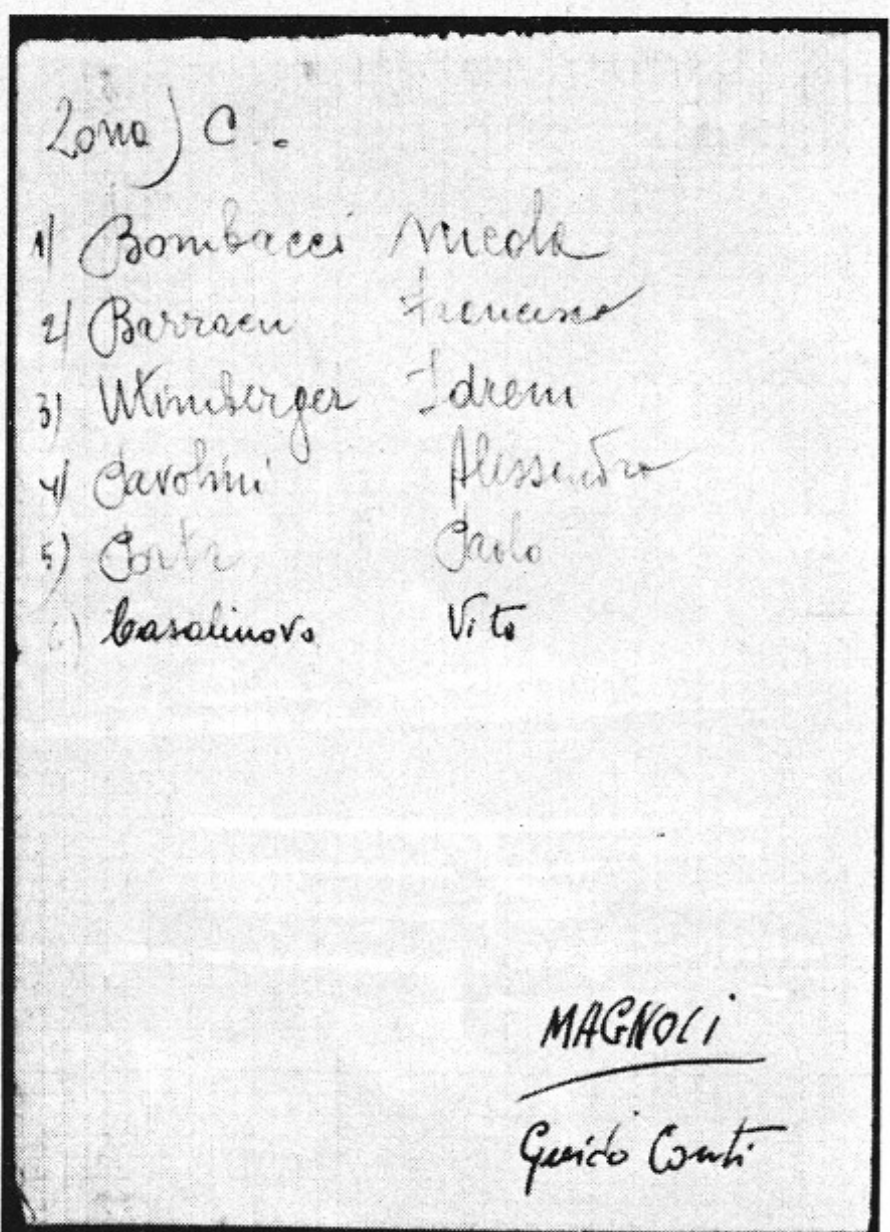
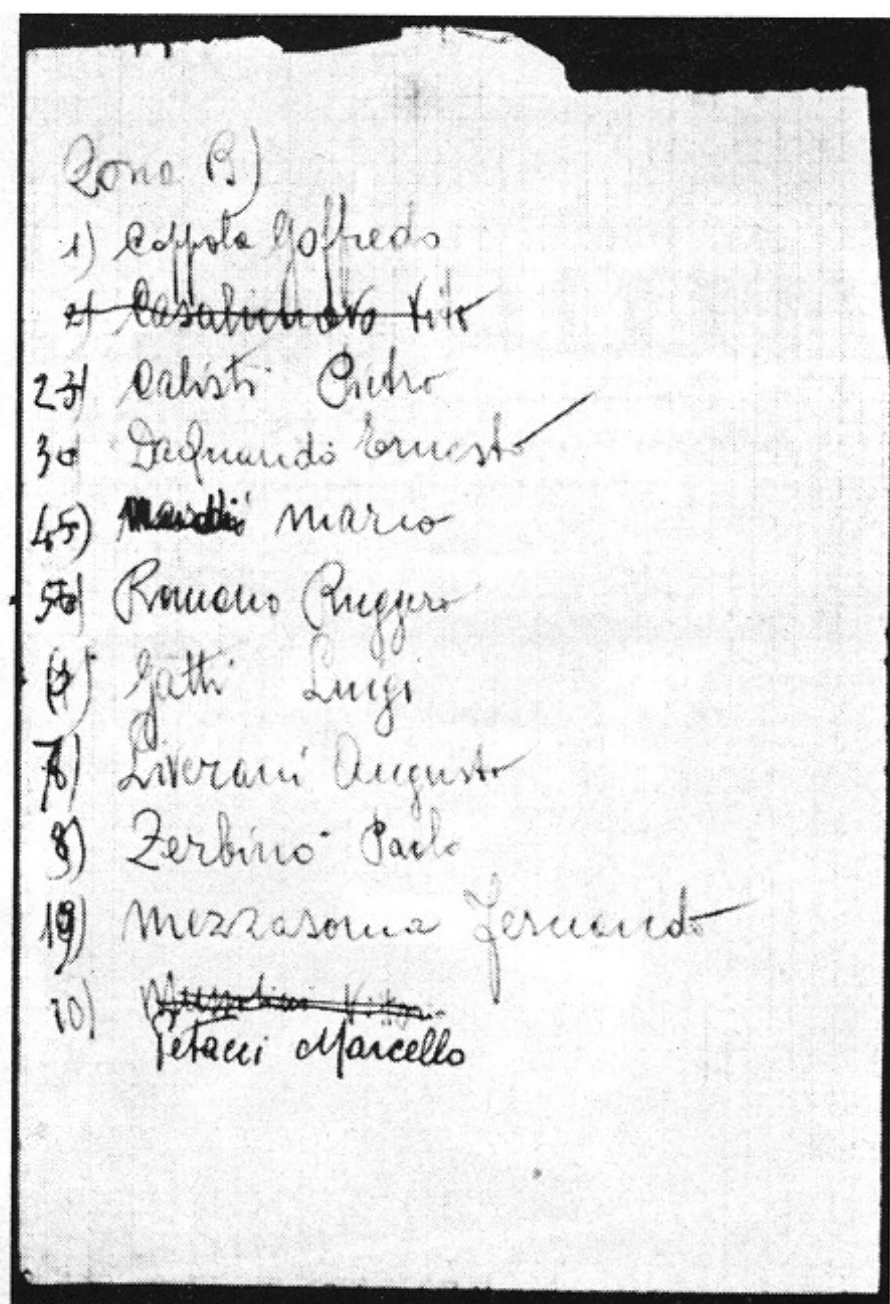
Ten slotte completeerde een groep van drie mannen het vijftiental dat als wraakneming voor een executie van vijftien partizanen in Milaan, door Audisio zou worden geëxecuteerd. Het waren Ernesto Daquanno (journalist); Alfredo Coppola (president van het fascistische Instituut voor de Landbouw) en Pietro Calistri (luchtmachtkapitein). Valerio, die de mannen uitzocht die moesten worden geëxecuteerd, dacht dat Calistri de piloot van Mussolini was.

Marcello Petacci, de broer van Claretta, die door Audisio voor de zoon van Mussolini werd gehouden, sprong in het meer en werd doodgeschoten. Een gelijk aantal partizanen met machinegeweren werd achter de groep opgesteld en na een teken werden de vijftien mannen neergemaaid.

De lijken werden in de gele verhuiswagen gegooid die in de richting van Milaan wegreed om in Azzano de lichamen van Claretta en Mussolini op te pikken die achter in de auto van Geninazza lagen.

Boven: De grote zaal in het stadhuis van Dongo waar de fascistische ministers hun executie afwachtten. Rechts, de lijst met namen, opgemaakt door Audisio en bekrachtigd door Guido Conti, alias Aldo Lampredi. De naam van Vittorio Mussolini is doorgestreept en vervangen door de naam van de broer van Claretta, Marcello (Epoca). Onder: De vijftien ministers staan voor het stadhuis met het gezicht naar het meer opgesteld. Volgende pagina - Boven: De fascististen worden neergemaaid - rook uit de lopen van de geweren trekt langzaam weg. Midden: Dezelfde plaats nu; het hekwerk vertoont nog steeds de sporen van de fusillade.

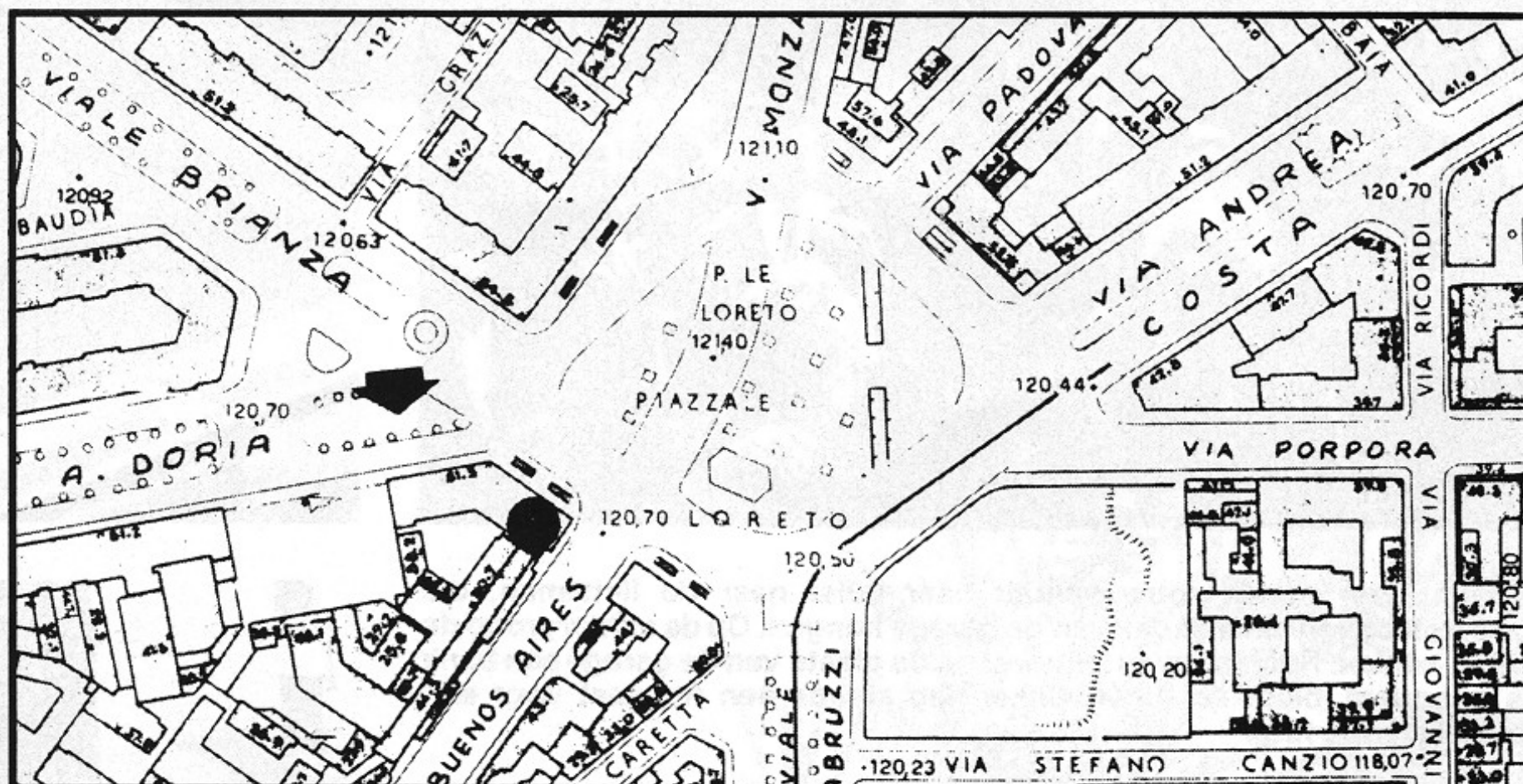
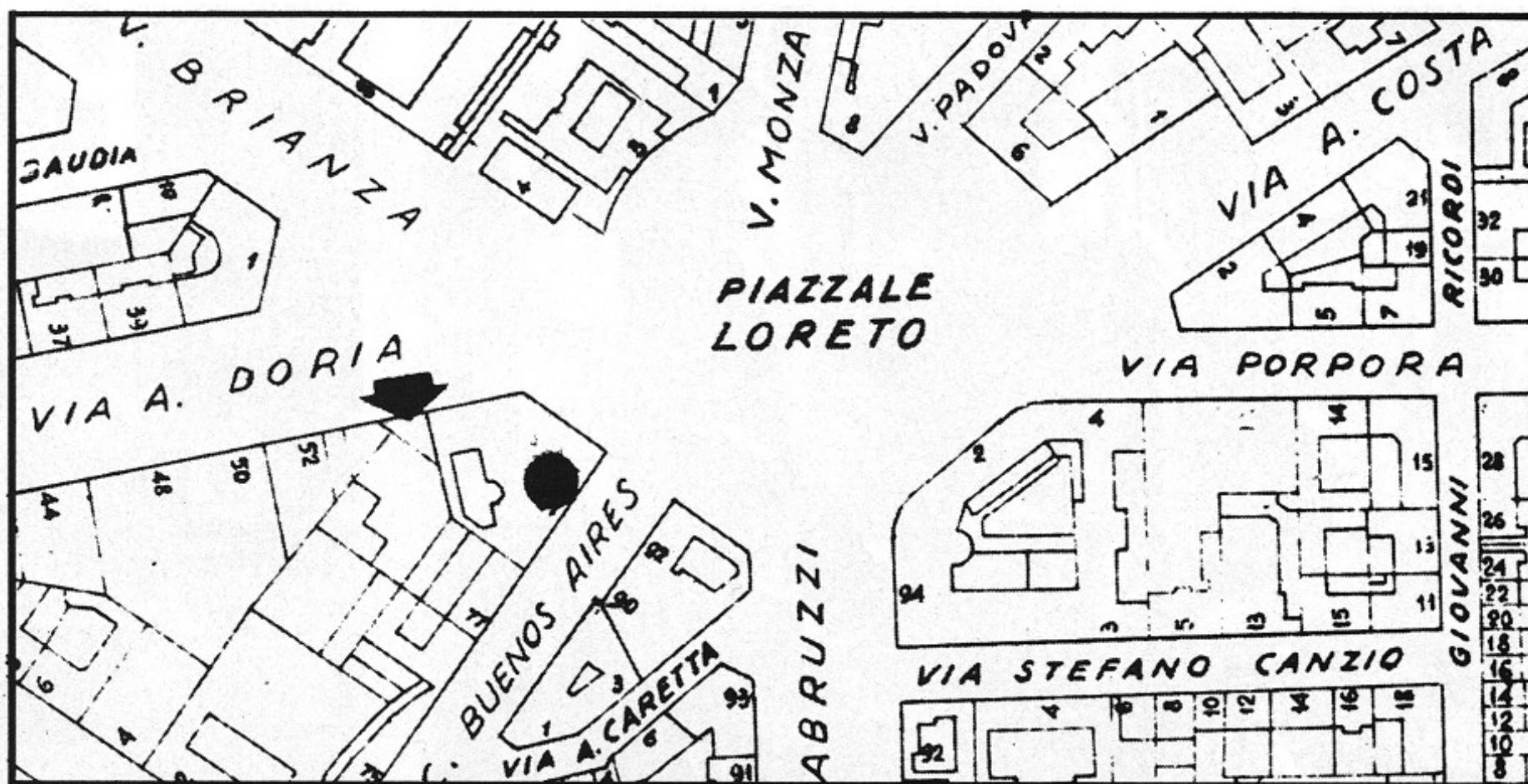
Milaan

Later op die avond arriveerde de vrachtwagen bij een garage op de Piazzale Loreto. Onderweg was de vrachtauto een aantal Amerikaanse wegversperringen gepasseerd. Vlak bij de garage was de plaats waar vijftien Italiaanse gijzelaars negen maanden eerder op bevel van de Duitsers waren doodgeschoten. De lijken werden uit de auto gegooid en de volgende morgen keurig op een rijtje gelegd. Het was zondag 29 april 1945. Hitler en Eva Braun waren net tevoren getrouwd in Berlijn, in een bunker op een afstand van bijna 1000 kilometer. De menigte mensen groeide steeds meer en twee mannen schopten voortdurend tegen het hoofd van Mussolini; anderen schoten met pistolen en geweren op de lichamen. De lichamen werden vertrapt en vervolgens werden Mussolini en Claretta ondersteboven aan de spanten van het dak van de garage opgehangen. Een andere fascist, partijsecretaris Achille Starace, was ook gevangenge-

Boven: Samen de dood in; Mussolini en Claretta liggen zij aan zij in de Piazzale Loreto. De foto is genomen door een Britse soldaat en werd de uitgever ter hand gesteld.

nomen en naar het plein gebracht waar hij werd doodgeschoten; zijn lichaam werd bij de andere lijken gegooid. Ook andere lijken werden opgehangen en door de menigte uitgejouwd. Later werden de lichamen losgesneden en Mussolini werd begraven op een geheime plaats op de

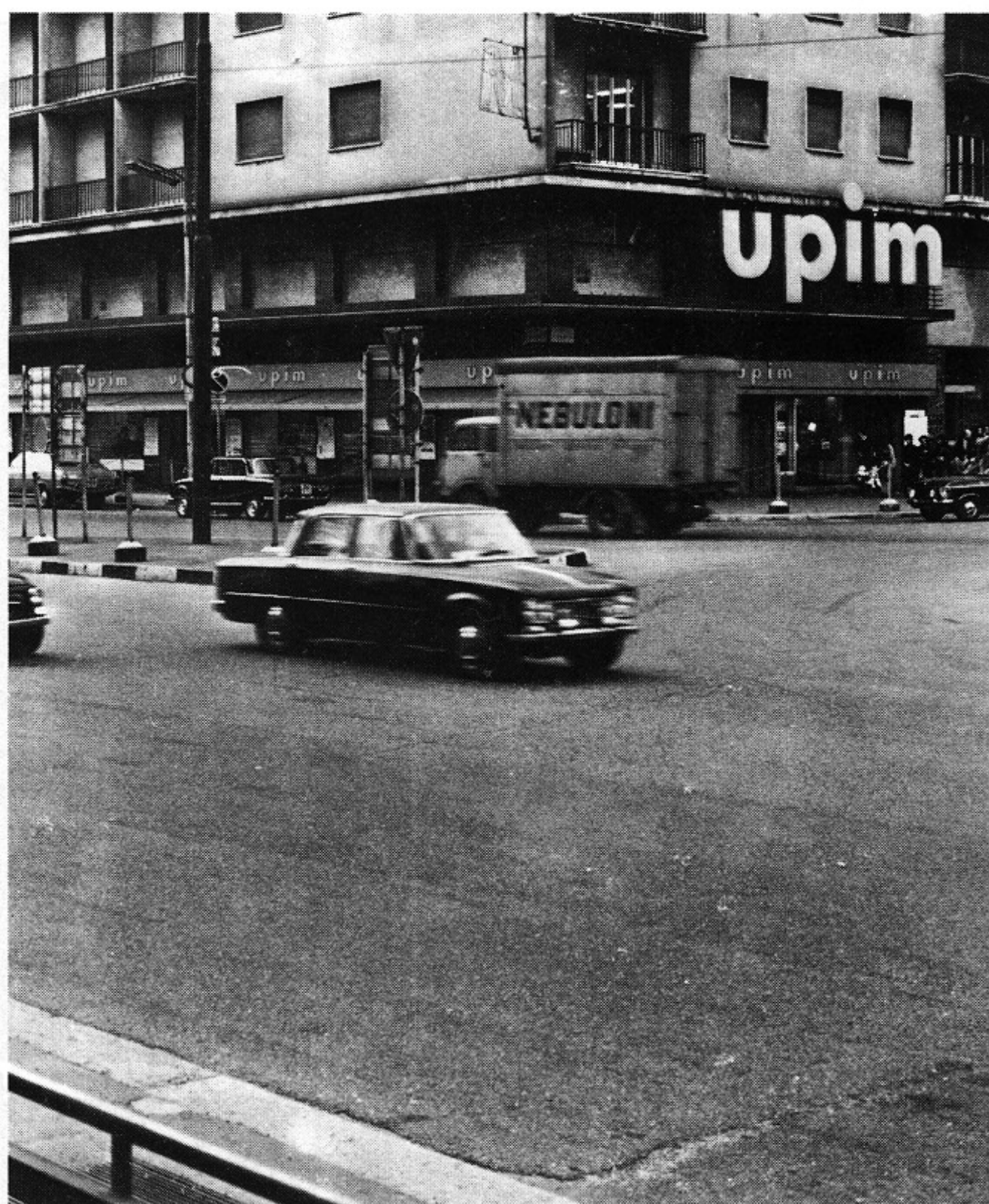

Boven: Kaarten van de Piazzale Loreto met de plaats van de garage (zwarte punt) en de plaats waar de partizanen geëxecuteerd werden (pijl) in 1945 en nu. Onder: Zo was de situatie op de Piazzale toen fotografen en burgers rondom de lijken voor de garage krioiden.

Musocco begraafplaats in Milaan. Men vermoedt dat dit door trouwe fascistten werd gedaan om te voorkomen dat het lichaam zou worden gestolen. Bijna een jaar later, op 23 april 1946, groeven drie fascistten uit Milaan, Domenico Leccisi, Mario Rana en Antonio Parozzi, de lijkstreek weer op. De stoffelij-

ke resten werden in een kleine kist van 100 bij 60 centimeter geplaatst, die werd overgebracht naar een kleine villa in de buurt van Milaan. Aan de priesters Zucca en Parini van de Saint Angelo parochie in Milaan werd verzocht om het lichaam te verbergen. Eerst weigerden zij, maar op 7 mei

Boven: Een oude vrouw schudt haar vuist naar de lichamen, die ondersteboven aan het dak van de garage hangen. Op de achtergrond de UPIM-winkel. Rechtsboven: Hoewel op de plaats van de garage een bank is gebouwd, biedt de UPIM-winkel nog steeds een houvast voor een vergelijkende foto.

Boven: Mussolini en Claretta hangen aan het plafond van de garage naast een onbekende Fascist (Associated Press). Partij-secretaris Achille Starace werd naar het plein afgemarcheerd (foto rechts) en geëxecuteerd (pagina 17) op de plaats waar de partizanen op Duits bevel door de Fascisten negen maanden eerder geëxecuteerd waren. (Epoca). Tegenwoordig staat er op deze plaats een gedenksteen. Midden rechts: Nu staat op de plaats van de garage de Banca Popolare – de gedenksteen staat om de hoek achter de bank.

begroeven zij het lichaam toch op het kerkhof naast de kerk.

Toen de drie fascistten in augustus door de politie werden gearresteerd, werd de kist weer opgegraven en overgebracht naar het Certosa Di Pavia, een Karthuizer klooster in Pavia, waar het lichaam in bewaring werd gegeven aan de abt, pater Lamberto. Hier werd het lichaam in een ingebouwde kast op de benedenverdieping geplaatst. Dit duurde maar een dag. De politie deed een inval en bracht de stoffelijke resten over naar het hoofdbureau in Milaan, waarna ze naar het lijkenhuis werden overgebracht, waar een autopsie werd uitgevoerd.

Op 12 augustus werd het lichaam door de politiechef van Milaan, Agnesina, samen met een andere politiefunctaris, meegenomen om officieel op een geheime plaats te worden begraven, een plaats die alleen zij en de Italiaanse Eerste Minister, Mario Scelba, kenden. De plaats werd niet bekendgemaakt, hoewel men aannam dat deze niet ver van Milaan kon zijn omdat hun auto binnen vijftig minuten weer terug was.

Mussolini's vrouw, Donna Rachele, diende een groot aantal verzoekschriften in om het lichaam van haar man te mogen begraven. De stenen kist in de familiegrafkelder die voor hem was klaargemaakt in Predappio, werd opengelaten om de mensen te laten zien dat zij het lichaam niet had.

Op 30 augustus 1957 werden de stoffelijke resten uiteindelijk door Agnesina aan Donna Rachele overgedragen. Het lichaam was verstopt geweest in Cerro Maggiore en na een autopsie door dezelfde drie professoren die het lichaam in 1946 hadden geïdentificeerd, keerde de Duce terug naar het dorpje waar hij vierenzeventig jaar eerder was geboren.

De laatste dagen van Mussolini zijn door de raadselen en de intriges rondom alle gebeurtenissen enorm fascinerend. Toen wij in april 1974 naar Italië gingen, was er nog een aantal onduidelijke zaken en het heeft ons erg veel moeite gekost om alle stukjes van de legpuzzel zo goed mogelijk in elkaar te passen. Per slot van rekening ging het om gebeurtenissen die negentwintig jaar eerder hadden plaatsgevonden. Wij bezochten alle plaatsen uit het verhaal en maakten vergelijkende foto's van de weinige foto's die tijdens die laatste dagen zijn gemaakt.

Ons bezoek viel samen met de première in de Italiaanse bioscopen van 'Mussolini Ultimo Atto', een filmreconstructie van zijn laatste dagen, die voor een groot deel op de authentieke locaties was opgenomen.

Wij namen dezelfde route als Mussolini, te beginnen bij de villa Feltrinelli aan het Gardameer. Hier, even ten noorden van Gardona, lag de villa, zwaar bewaakt door honden, gesloten hekken en hoge muren. Ons verzoek om binnen foto's te mogen maken, werd door de conciërge afgewezen, maar doordat wij langs de oever van het meer trokken, waar een paar kinderen aan het spelen waren, konden wij onze foto toch maken.

Toen de Amerikanen in Milaan arriveerden, gaven zij opdracht de lichamen van Piazzale Loretto weg te halen. De lichamen werden genummerd (Mussolini 167, Claretta 166) en er werd voor de begrafenis een lijkschouwing gehouden. Hier bekijkt een Milanese partizaan de labels (Epoca).

Het spoor leidde vervolgens naar de Prefectuur van Milaan, in de Corso Monforte. Hier wilden wij een vergelijkende foto maken van het vertrek van Mussolini met Untersturmführer Birzer naar Como. De ingang naar de binnenplaats werd bewaakt en weer werd ons verzoek afgewezen, hoewel wij vroegen met de commandant te mogen spreken. Plotseling realiseerde de uitgever zich echter dat de foto vanuit de ingang was genomen en met een telelens slaagde hij erin de vergelijkende foto te maken, waarbij hij letterlijk bijna op de tenen van de wachtpost stond.

Vanuit Milaan vertrokken wij naar Como, waar wij aan een vergelijkende foto van de buitenkant van

de Prefectuur voldoende hadden.

In Como bereikten wij de oevers van het Comomeer, waar op de westelijke weg, de d.i.r. 340, de belangrijkste acties plaatsvonden. Wij reden naar het noorden, naar Menaggio, halverwege het meer. De kazerne van de Zwarthemden stond nog steeds aan de linkerkant van de weg en wij hielden halt op de plaats waar Mussolini ook was gestopt. Mussolini had gerust in het huis van Emilio Castelli, secretaris van de plaatselijke fascistpartij; daar wilden wij een foto van zijn kamer maken. Via onze vriendelijke hotelhoudster, een oude dame die Castelli persoonlijk kende, maakten wij een afspraak voor de volgende morgen. Op het afge-

Links: Het lichaam van Mussolini in een gewone houten kist voor zijn begrafenis op het Milanese kerkhof in Musocco. Het graf in vak 16 in Musocco waar Mussolini en de in Dongo geëxecuteerde ministers werden begraven (Epoca).

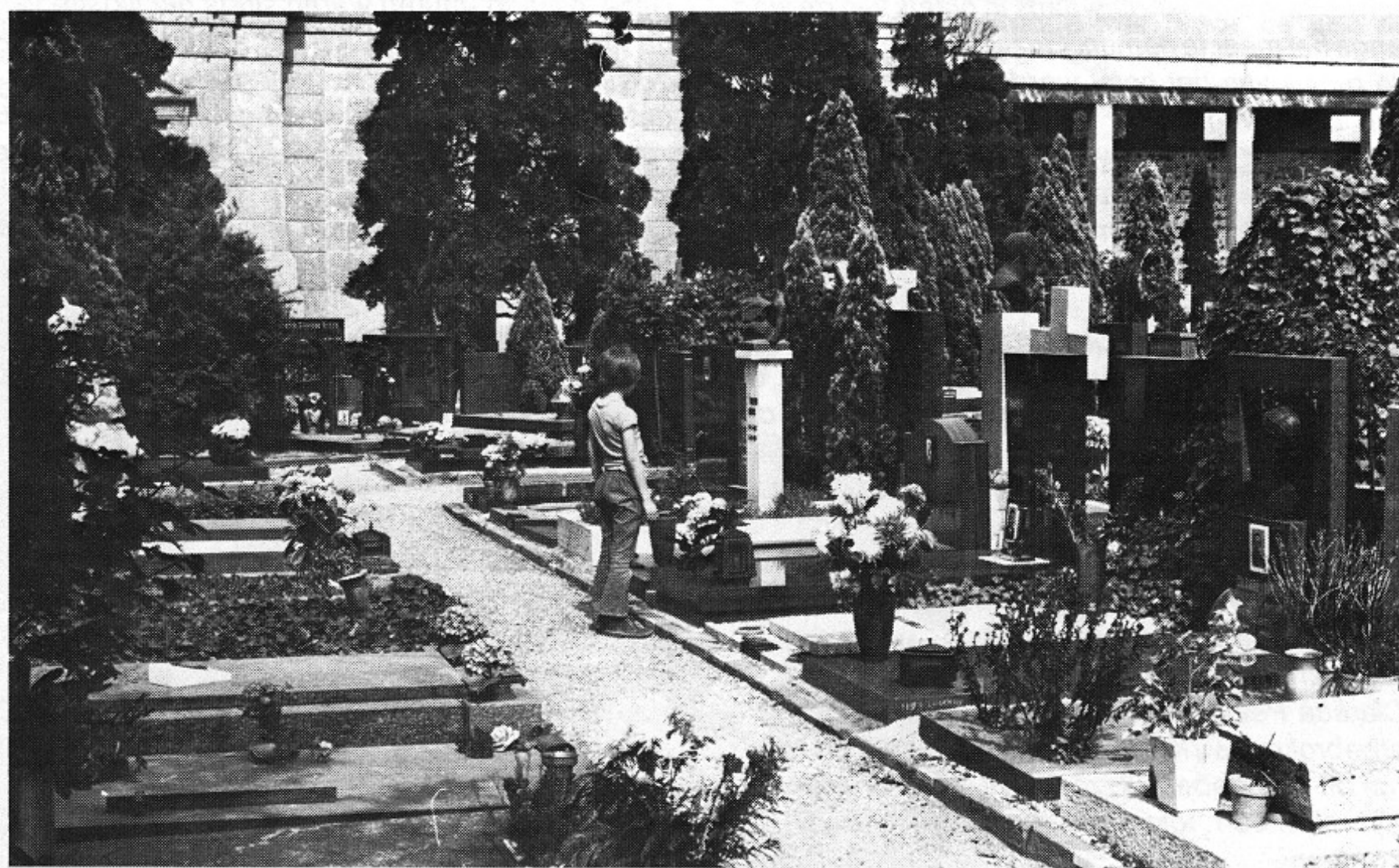
spoken tijdstip nam men ons mee naar het adres Via Castellino Da Castello no. 1; daar werden wij voorgesteld aan de broer van Emilio Castelli die nu in het huis woont en die ons trots zijn prachtig gemeubileerde kamers liet zien en ons toestemming gaf om foto's te maken.

Na deze rust was Mussolini landinwaarts gereden vanuit Menaggio naar hotel Miravalle. Dit was ook een van de locaties die was gebruikt bij het maken van de film over Mussolini. Dit werd ons trots verteld door de Franse eigenaar. Wij mochten zoveel foto's maken als wij wilden. Blijkbaar vond hij deze publiciteit helemaal niet ongunstig. Met uitzondering van de luxueuze inrichting was er weinig aan het hotel veranderd sinds Mussolini in de tuin van het hotel wandelde.

Vanuit het hotel volgden wij de kronkelende weg terug naar het meer. Hier sloegen wij net als Mussolini linksaf in de richting van de hinderlaag – Rocca di Musso. Onderweg moesten wij nog een vergelijkende foto maken van de auto's die hier in 1945 arriveerden. Dit kostte ons tamelijk veel moeite omdat de heuvel nu bebouwd is met nieuwe villa's, maar uiteindelijk slaagden wij er toch in vanaf een wankel balkon van een huis in aanbouw.

Toen wij de heuvel bereikten die uitzicht gaf over Dongo, konden wij onze ogen niet geloven. Op dit punt was de oeverweg dwars door de rotsen geleid (onderweg hadden wij al meer van dergelijke tunneltjes gezien). Het meest markante hier was echter dat de oorspronkelijke, smalle bergweg nog aanwezig was en hoewel de weg voor het verkeer was afgesloten, kronkelde hij nog net zo langs de rotsen als in de tijd van Mussolini. Met gierende remmen (niet de sporen op de foto) stopten wij om foto's te maken van de originele plaats van de hinderlaag.

Nu begonnen wij pas goed warm te lopen en met onze Landrover reden wij op zijn Italiaans Dongo binnen. Ons enthousiasme kreeg echter een gevoelige knauw toen ons werd verteld dat de kamer in de Prefectuur, waar Mussolini werd

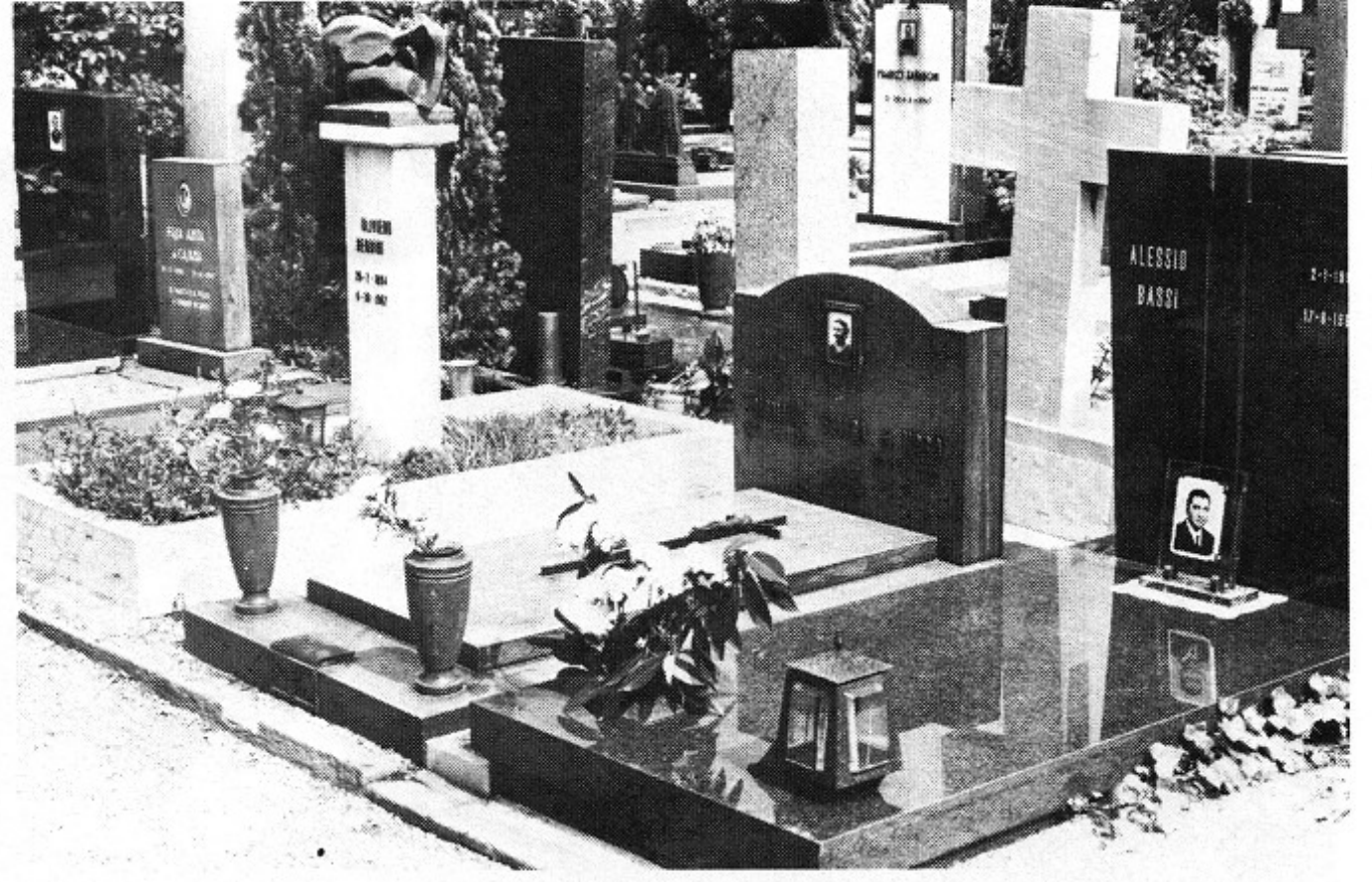
Uiterst boven: Een cameraman van Associated Press fotografeert hier op de morgen van 23 april 1946 het lege graf van Mussolini, nadat fascistische aanhangers het lichaam 's nachts hadden gestolen (Keystone). **Boven:** De zoon van de uitgever op dezelfde plaats. Vanwege het ruimtegebrek op de begraafplaatsen worden de graven om de tien jaar gewisseld en worden restanten in kleine kistjes bijgezet in de muur van het kerkhof op de achtergrond.

ondervraagd, 'finito' was. Ons verzoek om dan tenminste een foto van de plaats te mogen maken waar de kamer geweest was, werd ook afgewezen, ondanks wat 'steekpenningen' waarmee wij ons verzoek probeerden te onderstrepen. In plaats daarvan liet men ons de 'Gouden Hal' zien waar Mussolini zou hebben vertoefd samen met de fascistische ministers voor hun executie – een feit waar twijfel over bestaat. Op het plein voor het gebouw konden wij verschillende vergelijkende foto's maken van het executieterrein. De ijzeren hekken vertonen nog steeds de sporen van de kogels van de partizanen.

Vanuit Dongo reden wij via een steile, kronkelende

weg naar de zogenaamde kazerne in Germasino – die een gewoon stenen huis bleek te zijn. Helaas was de eigenaar niet aanwezig. Hij zou de hele dag afwezig zijn en daarom besloten wij, na het maken van een paar foto's van de buitenkant van het huis met daarop het raam van de kamer waar Mussolini een paar uur was geweest, weer terug te rijden naar het zuiden via de kustweg.

Onze volgende halte zou hotel Imperiale in Moltrasio zijn, waar Mussolini, inmiddels gevangengenomen, zich ook had opgehouden. De lezers zullen zich herinneren dat de partizanen hier vanuit de richting van Como schieten hoorden en dat zij besloten dat het te gevaarlijk was om nog

Linksboven: Dit is de foto die werd genomen van de afbeelding op pagina 19. Arbeiders van het kerkhof onderzoeken het lege graf (Associated Press). **Rechtsboven:** Sinds 1966 rust Alessio Bassi in het graf, maar ook hij zal in 1976 moeten verdwijnen. **Links:** Toen de drie Fascisten het lichaam stalen, lieten zij dit bordje achter met een briefje waarop stond: 'Duce, uiteindelijk ben je toch bij ons gekomen. We zullen je met rozen bedelven, maar de geest van jouw idealen zal de geur van de rozen overheersen.' Het briefje was getekend met: 'Democratische Fascisten'.

dat de Piazzale Loreto onherkenbaar veranderd was. Hoewel de garage in het begin van de vijftiger jaren verdween, maakte de plaats van de herbouwde UPIM-vestiging een vergelijkende foto toch mogelijk. Naast de plaats van de garage (nu een bankgebouw) staat een herdenkingsteken voor de partizanen die op bevel van de Duitsers door de fascistische waren geëxecuteerd.

De gebeurtenissen volgend, wilden wij vergelijkende foto's maken op de Musocco begraafplaats van het geopende graf van foto's die genomen waren nadat het lijk was gestolen. De procedure op deze begraafplaats is echter dat de lichamen na tien jaar weer worden opgegraven waarna de beenderen in een 'ossario', een kleine kist, in de muren van de begraafplaats worden bijgezet. Deze 'ossario'-muren waren sinds het tijdstip van de foto uit 1946 verder uitgebreid terwijl ook duizenden nieuwe graven waren aangelegd. Omdat de achtergrond van de originele foto uit 1946 was verdwenen, zochten wij urenlang naar de juiste plaats waar Mussolini begraven was – Campo 16, Graf 1195. Sinds 1946 hebben er waarschijnlijk al twee lichamen op deze plaats gerust die nu wordt ingenomen door Alsesso Bassi. Een groot stuk terrein, Campo 10, bevat nu nog steeds de lichamen van 1008 fascistische tijdens de zuiveringen in 1945 door de communisten over de kling werden gejaagd.

De lange rit naar Predappio, bij de Adriatische Kust, werd onderbroken voor een bezoek aan het Certosa di Pavia. In het klooster waar de stoffelijke resten van Mussolini in augustus 1946 een dag waren verborgen, mochten wij geen foto's maken,

hoewel men ons wel de desbetreffende kamer liet zien.

De inwoners van Predappio vereren Mussolini blijkbaar nog steeds en wij werden door twee oude kameraden van Mussolini naar het Mussolinigrav, naast de kerk uit de 10e eeuw, geleid.

Hier ligt Mussolini, in het graf dat door zijn vrouw werd gebouwd, omgeven door de nationale kleuren. De muren zijn volgeschreven met de handtekeningen van zijn volgelingen. Zijn vrouw, Donna Rachele, woont in een nabijgelegen dorpje, San Martino. Op een tafel ligt een gastenboek waarin zijn getrouwen hun gevoelens kunnen uiten, terwijl in een kleine kamer daar vlakbij persoonlijke bezittingen van Mussolini achter tralies liggen uitgesteld. In het centrum van de stad waar hij geboren werd, staat zijn geboortehuis nog, temidden van nieuwe, moderne villa's.

Dit verhaal zou niet compleet zijn wanneer wij de verdere levensloop van de executeurs niet zouden vermelden. Aldo Lampredi stierf op 9 september 1973 in Ljubljana in Joegoslavië. Walter Audisio, de man die de fatale schoten afvuurde, werd communistisch lid van het Italiaanse Huis van Afgevaardigden. Hij stierf een paar maanden na Lampredi. Het derde lid van de groep, Michele Moretti, leeft nog steeds en daarom besloten wij hem op te sporen aangezien hij de enige man is die de gebeurtenissen kon bevestigen. We wisten dat hij nog steeds aan het meer woonde, in de

Het klooster in Pavia. Hoewel wij de kamer op de benedenverdieping, waar Mussolini lag, wel mochten zien, mochten wij er geen foto's maken.

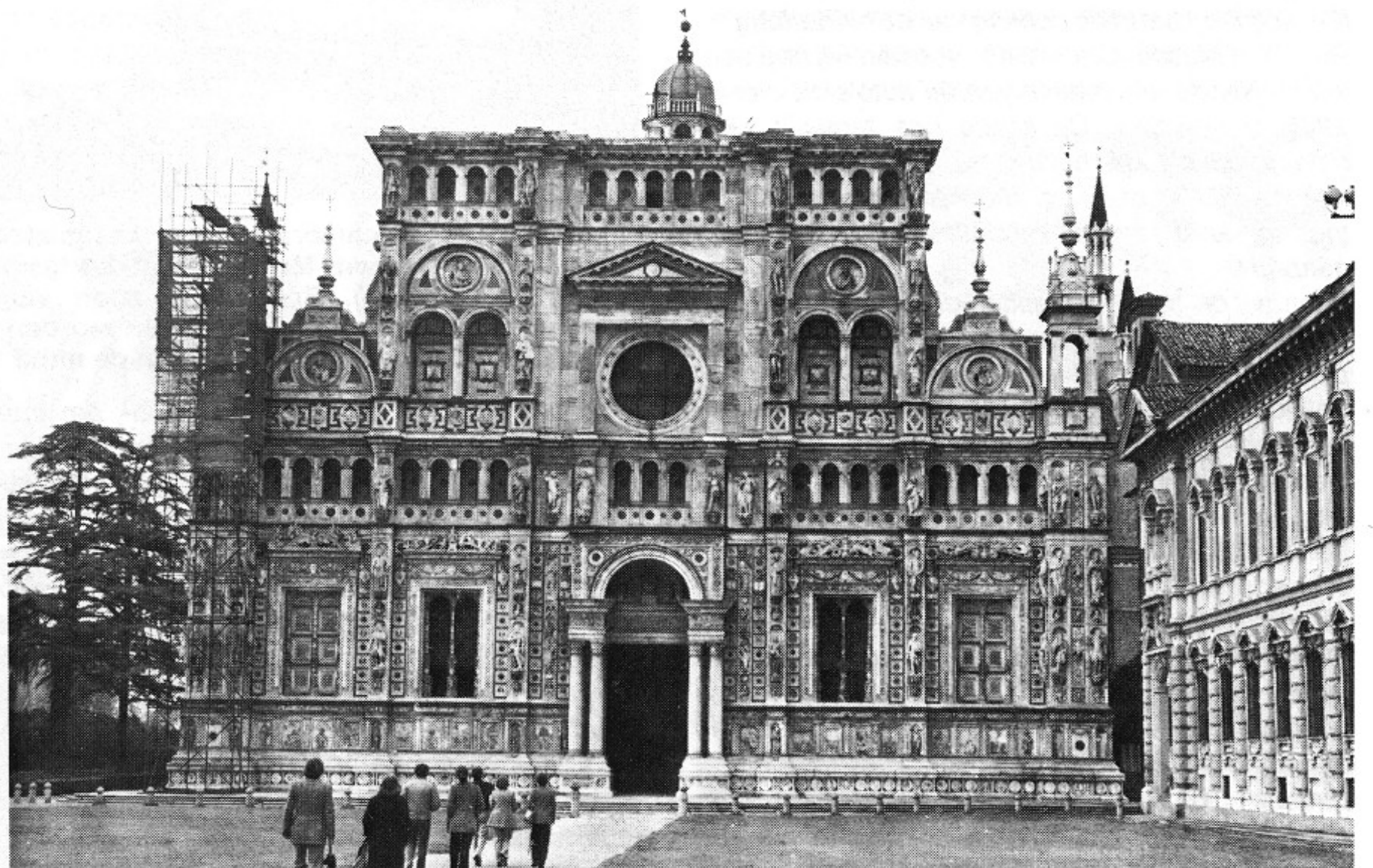
verder naar het zuiden te rijden. Het oude hotel aan de oever van het meer staat nu leeg en is erg vervallen en normaal gesproken rijdt men hier via een kortere weg landinwaarts in plaats van de weg langs het meer te nemen. Onze naspeuringen naar de plaats van het hotel werden zonder uitzondering beantwoord met 'Chuiso' (gesloten) zonder dat men ons de plaats van het hotel wilde vertellen! Van hieruit waren de partizanen weer teruggetrokken naar het noorden en daarom reden ook wij weer terug naar Mezzegra.

Onze Mussolini-expert in Engeland, Sergio Andreanelli, had ons voor ons bezoek aan Italië gezegd dat wanneer wij erin zouden slagen de plaats van de boerderij van De Maria te vinden, dat puur geluk zou zijn. Omdat hij Italiaan was en daardoor waarschijnlijk door de dorpsbewoners niet als onpartijdig werd gezien, was hij op een muur van zijn gestuit bij zijn naspeuringen in Mezzegra. Wij, als buitenlanders, slaagden er echter in zonder meer naar de boerderij te worden gebracht. Helaas was de kamer waar Mussolini en Claretta Petacci hun laatste nacht doorbrachten, afgebroken (wij konden er niet achterkomen waarom dit was gebeurd), zodat wij tevreden moesten zijn met een foto van de buitenkant van de boerderij.

Van hieruit volgden wij de laatste sporen van Mussolini te voet. Over het plein, waar de dorpsvrouwen nog steeds aan het wassen waren, door de poort, terwijl er in dertig jaar niets veranderd was met uitzondering van het prachtige weer dat ons op onze tocht begeleidde.

Na een haarspeldbocht in de weg kwamen wij op de plaats waar de finale van het drama had plaatsgevonden – Villa Belmonte. Het is alleen maar voor Italianen en niet voor buitenstaanders mogelijk om te begrijpen wat deze poort heden ten dage voor hen betekent. Toen wij bij het hek arriveerden, stonden er 'Duce'-kreten op de plaats waar Mussolini sneuvelde, maar toen wij het marmeren kruis zochten dat ter plaatse was opgericht, kwamen wij tot de ontdekking dat dit verdwenen was. Men vertelde ons dat het gestolen was.

Toen wij naar Milaan terugkeerden, wisten wij al

Boven: Politiefunctionarissen en journalisten gefotografeerd met een monnik uit het klooster, achter de kist waarin zich de stoffelijke resten van Mussolini bevinden (Associated Press). Rechtsboven: De vrouw van Mussolini, Donna Rachele, bij de herbegrafenis op 1 september 1957

(Associated Press). Onder: Naast de kist staan jongemannen; sommigen dragen zwarte hemden, terwijl een onbekende man voor de kist de fascistische groet brengt (Associated Press).

Boven: De foto is bij de kist weggehaald en wordt door de man links op de foto gedragen terwijl de kist, bedekt met de Italiaanse vlag, in de stenen sarcofaag wordt geplaatst (Associated Press). Rechts: De tombe gefotografeerd door de uitgever. De foto hangt nu aan de muur tussen de pet en de laarzen van Mussolini.

buurt van de bewuste weg. Uitgebreide naspeuringen voerden ons uiteindelijk naar zijn flat in Tavernola. Toen wij aanbelden, kwam zijn vrouw het balkon op terwijl zij ons toeschreeuwde: 'Non parla ai giornalisti' en zij weigerde de deur te openen.

Tot voor kort was dit het geaccepteerde verhaal van de laatste dagen van Mussolini. Schrijvers, journalisten en historici in Italië hebben echter altijd vermoed dat er feiten onbekend zijn gebleven. Een paar feiten kwamen later aan het licht terwijl ook de zwijzaamheid van een aantal hoofdfiguren en leiders van de communistische partij dit vermoeden verstrekte.

Deze vermoedens kwamen onlangs in alle hevigheid naar voren door een artikel in een Italiaans tijdschrift waarin een nieuwe theorie door Franco Bandini werd gepubliceerd. Wij moeten voor ogen houden dat Audisio zijn graf inging zonder iets bekend te maken behalve een uitspraak van hem in 1959 dat 'wanneer hij wilde, hij best een aantal dingen kon vertellen die sensationeel zouden zijn voor de pers.'

In feite begonnen de onthullingen na de recente dood van een Zwitser. In zijn testament werd een brief gevonden waarin hij zijn zoon vertelde dat hij getuige was geweest van een voorval bij ville Belmonte waarbij Audisio een aantal schoten in de lucht zou hebben afgevuurd en waarbij de lichamen van Mussolini en Claretta Petacci al 'morsdood' op de grond lagen. (In een van zijn rapporten vermeldt Audisio dat er nog een getuige bij de executie was). M. Bellini, eigenaar van villa, vertelde ook dat hij geen bloed op de grond had gevonden, geen kogelgaten in de muur had gezien, terwijl ook de Zwitserse brief gewag maakt van een visser die de volgende dag kogelgaten in

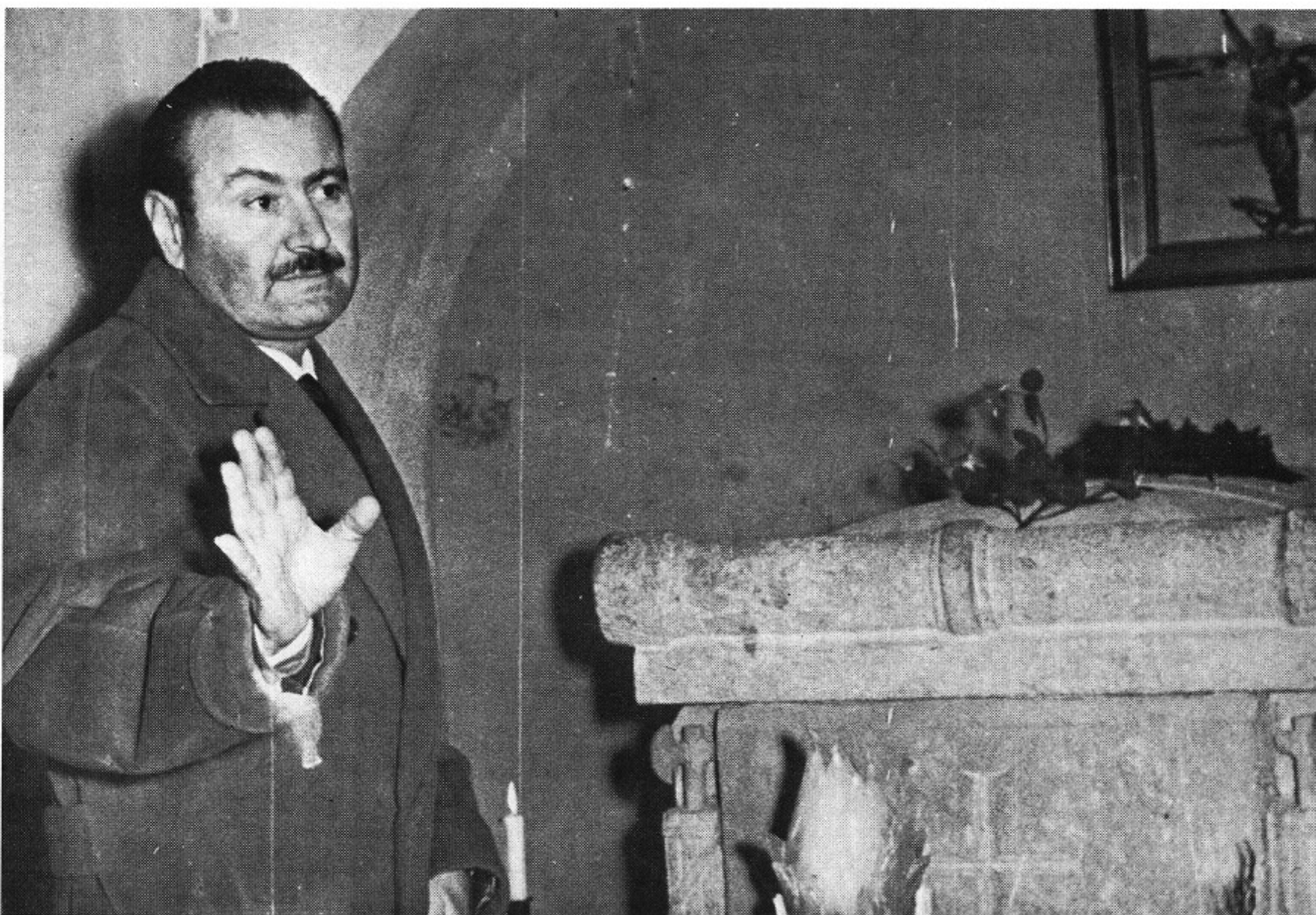

de muren naast de ingang zou hebben 'gemaakt'. Bandini's theorie is erop gebaseerd dat er voor de villa Belmonte een schijnexecutie in scène werd gezet door Audisio.

Hij is van mening dat Lampredi, Moretti, Alfredo Mordini en een onbekende man X, wiens identiteit nog steeds niet bekend is, samen met vier andere partizanen (onder wie een meisje), om 12.00 uur 's middags bij de boerderij van De Maria arriveerden. Mussolini en Claretta werden meegenomen en op korte afstand van de boerderij door Mordini neergeschoten met een Tsjechisch machinepistool. De lichamen werden afgevoerd zonder de jassen (zoals te zien is op de foto's van de Piazzale Loreto) terwijl Moretti naar Dongo reed om Valerio op de hoogte te brengen van de executies. Zij keerden samen met twee partizanen terug, een man en een meisje, die de twee jassen aantrokken om de executie in scène te zetten.

Foto's en journaalfilms die in Dongo waren gemaakt, werden door Audisio in beslag genomen, waarschijnlijk omdat uit deze foto's en films de identiteit van de onbekende man X zou kunnen blijken.

Mordini schreef een rapport aan de heer X met de belofte, de gebeurtenissen vijftig jaar lang geheim te houden, maar hij stierf in 1968 voordat deze

Boven: Mussolini's zoon Vittorio bezoekt op 16 maart 1959 de tombe (Associated Press). Midden: Een voortdurende stroom bezoekers, onder wie veel aanhangers van Mussolini, bezoekt het familiegraf in Predappio,

dat voor het publiek is opengesteld. Onder: In het graf liggen persoonlijke bezittingen van Mussolini achter tralies uitgesteld.

termijn was verstreken. Van de andere partizanen werd het meisje Gianna korte tijd later onder verdachte omstandigheden gevonden in het meer bij Azzano. Cantoni stierf terwijl hij zijn machinegeweer op 5 mei 1945 schoonmaakte en Frangi is kort geleden overleden.

Het Franse MAS 7.65 halfautomatische machinepistool uit 1938 dat 'officieel' gebruikt zou zijn om Mussolini te doden bevindt zich volgens zeggen in het Oorlogsmuseum in Tirana, Albanië, dat in 1940 door Mussolini werd aangevallen.

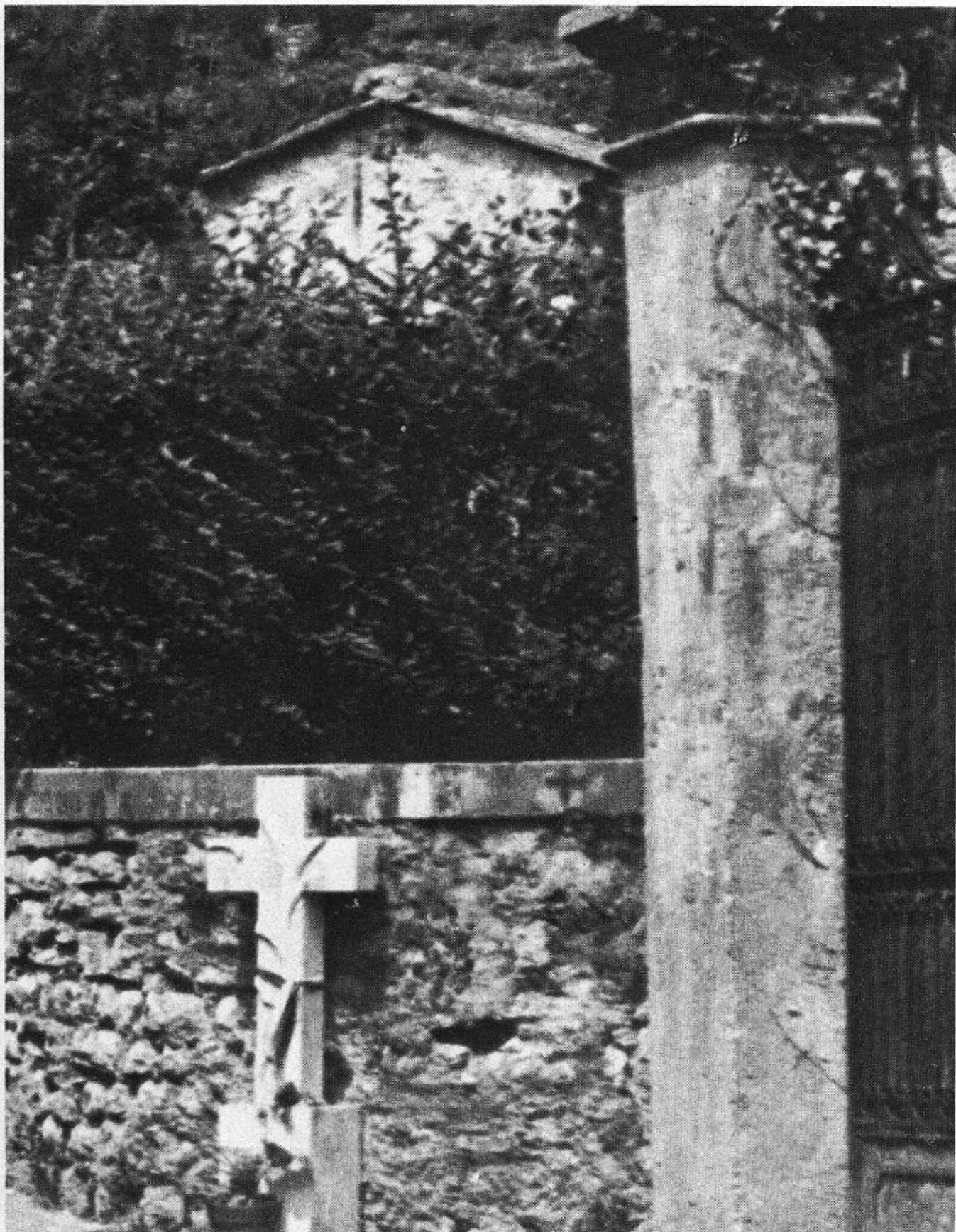
Bij dit verhaal moeten wij het dan ook laten – hoewel er ongetwijfeld verdere speculaties zullen worden uitgesproken of gepubliceerd – totdat Michele Moretti of andere kopstukken uit de Italiaanse communistische partij bereid zijn om openheid van zaken te geven. Ook een brief van ons aan de Italiaanse communistische partij in Milaan bleef onbeantwoord.

Onder: De flat van de enige overlevende van de executeurs, Mechel Moretti, in Tavernola.

Boven: Vak 10; sinds 1945 is er in dit vak niets veranderd op het kerkhof van Musocco. Hier liggen 1008 geëxecuteerde fascististen, die tijdens de zuiveringen tegen het einde van de oorlog werden doodgeschoten. De meeste data zijn 28, 29 en 30 april 1945 en er zijn veel anonieme graven. Onder: Een typisch voorbeeld, het graf van Francesco Barracu, geëxecuteerd in Dongo.

Boven: Het marmeren kruis dat eens naast de poort van de villa Belmonte in Mezzegra stond. Rechts: De executie-scène uit de Italiaanse film 'Mussolini ultimo atto' overgenomen van de voorpagina van een Italiaans tijdschrift. Deze scène werd bij de Villa Belmonte opgenomen – Rod

Steiger speelt hier de rol van Mussolini. Onder: Het huis in Predappio waar Mussolini op 29 juli 1883 werd geboren. In 1953 werd een plaquette op de muur aangebracht: 'Op deze boerderij leefden en werkten de voorouders van Mussolini.'

'40~'45 TOEN & NU

Grote Namen

Admiraal van de vloot

Z.K.H. Prins Philip

Ons verhaal van de oorlogscarrière van Prins Philip, of om de juiste betiteling te gebruiken, de Eerste Hertog van Edinburgh, Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Philip, is ontleend aan zijn biografie 'Philip' van Basil Boothroyd.

Prins Philip werd op 10 juni 1921 op Korfoe geboren. Hij was een zoon van Prins Andrew van Griekenland. Van zijn vaders kant is hij van Deense afkomst; Prins Andrew was een zoon van Koning George I van Griekenland, die op zijn beurt weer een zoon was van Koning Christiaan IX van Denemarken. Toen Prins Philip echter in Engeland kwam, gebruikte hij zijn moeders familienaam Mountbatten.

Zijn opvoeding begon in Duitsland en Frankrijk en werd in Engeland voortgezet. Van een voorbereidende school voor hoger onderwijs in Cheam ging hij naar de school van Kurt Hahn in Gordonstoun bij Elgin in Schotland (gesticht in Salem in Duitsland, maar naar Engeland overgeplaatst toen de Nazi's aan de macht kwamen). Hij was erg populair bij zijn schoolvrienden en hij stond bekend als een sportman; hij hield van zwemmen en wedstrijden en hij was onder meer aanvoerder van het schoolhockey- en schoolcricketteam. De heer Hahn was een erg progressieve onderwijzer, die van mening was dat het voor de opvoeding van de jongens van elementair belang was dat zij zich met het gebeuren van de bevolking in de omgeving bemoeiden. Prins Philip was dan ook erg bekend onder de inwoners van Elgin en maakte veel vrienden op het cricketveld en tijdens vis- of zeiltrips; veel van deze vriendschappen bleven bestaan terwijl hij tijdens zijn verblijf in het noorden in de oorlogsjaren veel van deze oude contacten hernieuwde.

Al vroeg bleek dat hij veel van de zee hield. Hij was een uitnemend roeier en was ook zeeverkenner. Samen met zijn schoolvrienden bouwde hij een kotter en nam hij deel aan verschillende zeiltrips naar de Shetlandeilanden, de Hebriden en Noorwegen. Hij bleek zo bekwaam dat hij het commando kreeg — een privilege dat slechts voor weinigen was weggelegd — van een open zeilboot in de zeemonding van de Moray zonder dat er een volwassene aan boord was.

Prins Philip slaagde als beste van zijn school toen hij in mei 1939 adelborst werd, geheel volgens de traditie van zijn hele familie. Zijn grootvaders hadden op zee gediend terwijl zijn ooms ook bij de marine waren. Alleen zijn vader, officier in het Griekse leger, vormde hierop een uitzondering. Hij was nog steeds op het Koninklijk Instituut voor de Marine in Dartmouth toen de oorlog uitbrak. Hij kreeg in Dartmouth de Koninklijke Ponjaard als beste all-round kadet en de Eardley-Howard-Crokettprijs als de beste kadet.

Op achttienjarige leeftijd kwam hij op de Ramillies, op welk schip hij van 20 februari tot 12 april 1940 diende. In dit stadium van de oorlog was Griekenland nog steeds neutraal en het ministerie van Buitenlandse Zaken was nogal verontrust over het feit dat een lid van het Griekse Koninklijk Huis in een Brits marine-uniform zou kunnen sneuvelen. De Ramillies bevond zich in veilige wateren en escorteerde Australische en Nieuwzeelandse troepenschepen naar Alexandrië, maar omdat de schietpartijen in de Middellandse Zee zich gevaarlijk dicht naar dit gebied hadden verplaatst, werd Prins Philip overgeplaatst. Hij vond het jammer dat hij de Ramillies moest verlaten, terwijl het nieuws

Luitenant Prins Philip als plaatsvervangend commandant op de destroyer Whelp, gefotografeerd op 29 augustus 1945 tijdens een bezoek aan Melbourne, Australië.

van zijn overplaatsing naar de Kent, het vlaggeschip van de marine in China, door de manschappen van dit schip met bange voorvoelens werd ontvangen. 'Je kunt je het commentaar wel voorstellen', zei een van hen dertig jaar later, 'al die poppekast aan boord, vijf keer per dag van uniform wisselen, een admiraal aan boord, allerlei ceremonies en nu kwam daar ook nog iemand van koninklijken bloede bij.'

Ze kwamen al spoedig tot de ontdekking dat zij zich voor niets zo druk hadden gemaakt, hetgeen ze eerlijk toegaven. 'Ik kan eerlijk zeggen' — zei dezelfde man — 'dat toen wij die slungelige knaap voor het eerst over het dek zagen rennen terwijl hij zijn best deed om opdrachten van zijn superieuren zo goed mogelijk uit te voeren en hij vriendelijk en aardig was voor iedereen, ongeacht hun rang, wij hem direkt erg sympathiek vonden'.

De voorvoelens kwamen niet uit en in feite was het een erg plezierige taak om met de gevreesde indringer op wacht te moeten staan: 'Wij hadden het voorrecht om lange tijd met hem samen te mogen zijn. Hij was gewoon een van de onzen en rookte zelfs onze eigen gedraaide sigaretjes met ons mee.'

Een aantekening in zijn logboek voor adelborsten (officieel heette dit formulier S. 519 bestemd voor subalterne officieren ter zee) vermeldde later: 'Er hangt iets in de lucht, er is vijandelijke activiteit in de Indische Oceaan en het lijkt waarschijnlijk dat wij op deze vijandelijke schepen zullen stuiten.'

Er viel zowel vijandelijke als eigen luchtactiviteit te verwachten en hij zag er persoonlijk op toe dat de uitkijkposten op hun hoede waren. Er gebeurde niets.

Hij vermeldt verder dat de goede instructie van de officieren voor het snel bemannen van de luchtafweerkanonnen een stap in de goede richting

vormde.

Hierna volgde een periode in het kuststation Lanka, waarna hij zijn eerste gevechtscontact op de Shropshire meemaakte. Toen Italië zich op 10 juni 1940 in de oorlog mengde (zijn negentiende verjaardag) begon het menens te worden. Zijn logboek op de Shropshire vermeldt: 'We werden door de Italiaanse Luchtmacht bezocht. De vliegtuigen lieten zich echter afschrikken door een aantal zeer slecht gerichte schoten van de Carlisle.'

Door de Italiaanse aanval op Griekenland in 1940 kon hij zich officieel in de strijd mengen en hij kreeg nu ook toestemming om echt aan de acties deel te nemen. Op 3 januari 1941 werd Prins Philip naar de Valiant overgeplaatst en daarmee naar het strijdtooneel. Zijn journaal vermeldt: 'Die avond vertrok het smaldeel in de schemering naar zee en wij hoorden dat wij Bardia aan de Lybische kust zouden gaan beschieten. We arriveerden op donderdagmorgen voor de Lybische kust. Al vanuit zee konden wij de mondingsvlammen van de kanonnen landinwaarts zien. Om 07.30 uur had iedereen zijn positie ingenomen en om 08.10 uur begon de beschieting... de hele operatie was een bijzonder spectaculaire aangelegenheid.'

Het zou echter nog spectaculairder worden. Een paar dagen na Bardia, ten zuiden van Sicilië: hier dook een andere naam op, de Sudabai.

De Valiant escorteerde troepenkonvoien naar Kreta. Het was een erg late versterking van de verdediging op het eiland, want toen de strijd om Kreta begon, was die binnen een week afgelopen. Vanuit een verduisterd, belegerd Suda vlogen de leden van het Griekse Koninklijk Huis met een watervliegtuig op wens van de Griekse koning pas op het allerlaatste moment en met tegenzin naar het zuiden, naar de H.M.S. Decoy.

Er wordt vaak beweerd dat Prins Philip met de Valiant de Decoy naar Alexandrië escorteerde. Dit was niet het geval. De Valiant was druk bezig in het noorden om samen met destroyers en kruisers Duitse invasietroepen te onderscheppen. Dit lukte deze eenheden ook, zij het ten koste van zware verliezen. De aantekening in het scheepsjournaal van 22 mei, de derde dag van het gevecht:

'De volgende dag begon het slechter te worden. De Juno werd getorpedeerd. De Naiad en de Carlisle werden getroffen. Wij ontvingen een bericht om hulp, dus stoomden we met een vaart van twintig knopen terug . . . Toen wij ter plaatse arriveerden, zagen wij hoe de Naiad en de Carlisle door bommenwerpers werden aangevallen. Wij wierpen ons in de strijd, die zich afspeelde binnen 16 kilometer afstand van Kreta, waarna ook wij ons deel kregen. De Stuka's vermeden de grote schepen en concentreerden zich op de getroffen kruisers en destroyers. De Greyhound kreeg een voltreffer van een grote bom en was binnen twintig minuten gezonken. De Gloucester en de Fiji werden gestuurd om drenkelingen op te pikken . . . Drie Me 109's vielen de Warspite aan en troffen hem precies aan stuurboord . . . Toen wij genaderd waren, kwamen er vanaf het vasteland zestien Stuka's die de twee kruisers aanvielen. De Gloucester werd zwaar beschadigd en zonk enkele uren later. Ons smaldeel had nu echter de aandacht getrokken en vanaf grote hoogte werden wij aangevallen met lichte bommen, die in series van twaalf naar beneden dwarrelden. Van bakboordzijde naderde een Dornier die zijn twaalf bommen vlak boven ons losliet. Wij stuurden naar bakboord en hielden op met schieten waarna de bommen gierend aan bakboordzijde vlak naast het schip in zee terechtkwamen.

Tijdens de dageraad van vrijdagmorgen zagen wij aan stuurboord mondingsvlammen van scheepsgeschut. Wij verhoogden onze snelheid om te onderzoeken wat er aan de hand was. En toen wij tot op een afstand van 8 kilometer waren genaderd, was het klaarlichte dag. De Bonaventure seinde dat zij samen met de Southampton met vijandelijke destroyers in gevecht was gewikkeld. Wij konden nog net zien hoe een van de destroyers in een wolk van rook en vuur de lucht in vloog. De andere ontsnapte. Even later liep de destroyer Gallant op een mijn waarbij de boeg van het schip werd geslagen en het langzaam begon te zinken . . . Tegen de middag werden wij door twee torpedo-bommenwerpers aangevallen, maar door een snelle koerswijziging schoten de zilveren vissen met hun bellenbaan aan bakboordzijde voorbij. Even later werd de Illustrious door zestien Duitse duikbommenwerpers aangevallen. Het schip werd aan de achterzijde en midscheeps geraakt en er braken branden uit. De bommenwerpers concentreerden zich nu op ons en vijf bommen kwamen akelig dicht bij ons in zee terecht . . .

Het logboek is een zuiver feitenrelaas. De koppen boven de pagina's zijn erg lakoniek. Boven een van de pagina's staat het hele verhaal in een paar woorden: 'Duikbommenwerpers, De Illustrious getroffen. De Southampton gezonken. Vertrek.' Hij vertrok naar Athene, waar hij uitgebreide mogelijkheden had om de campagne in Albanië te bestuderen. Hij slaagde er echter niet in het front te bezoeken. Hij bleef daar uiteraard samen met zijn koninklijke familieleden tot de vlucht naar Kreta, daarna naar Alexandrië, waarna de familie zich verspreide . . . behalve zijn moeder, Alice, die koppig in Griekenland bleef tijdens de Duitse bezetting.

Hierna ging de Valiant deelnemen aan de slag om Kreta. Tijdens de verbitterde gevechten van 22 mei 1941 werd de Valiant door een grote bom getroffen. Het journaal vermeldt later: 'Pas enige tijd later ontdekte ik dat wij tweemaal waren getroffen op het achterdek. Een bom explodeerde vlak achter het achterdekscherm aan bakboord . . . De andere bom viel op een afstand van 6 meter van deze bom net binnen de reling, waarbij een gat werd geslagen in de wasserij . . . Er vielen maar vier slachtoffers. Tijdens de gevechten om Matapan, het meest

Prins Philip als commandant van zijn eigen schip, de H.M.S. Magpie, tijdens een vlootoefening in de Middellandse Zee in juni 1951. Onder: Een pagina uit het scheepsjournaal dat Prins Philip zelf heeft geschreven (Copyright).

H.M.S. Valiant.

At Sea.

DATE

At noon two torpedo bombers attacked us, but a quick alteration of course foiled their attempt and their fish passed down the port side. Shortly after this sixteen German dive-bombers (Ju. 87B.) attacked the Illustrious. She was hit aft and amidships and fires broke out. Then the bombers concentrated on us and five bombs dropped fairly close. A number of splinters fell on the ship but there were no casualties. A terrific barrage was put up by the fleet, but it did not seem to have any effect on these artificially courageous men. The Illustrious remained out of control for about thirty minutes and then managed to regain control and made off towards Malta. All her aircraft seeing her trouble all arrived safely in Malta. Later in the afternoon the Illustrious and the convoy were subjected to high level bombing but no damage was done. Shortly after this we received another dose from the dive-bombers. Fourteen, this time concentrated on us. All their bombs fell very close and most of them attacks were delivered from right astern. Bomb splinters and machine-gun

zuidelijke vasteland van Griekenland, kreeg Prins Philip voor het eerst een eervolle vermelding van de commandant, admiraal Cunningham. Prins Philip beschrijft zijn aandeel in de actie, waarbij hij het commando had over de zoeklichtsectie, met de volgende woorden: 'Mijn opdracht luidde dat wanneer een schip een doel in de zoeklichten kreeg, ik mijn zoeklichten ook op dit doel moest richten om de vloot gelegenheid te geven het doel te vernietigen. En toen ineens een vijandelijk schip door een klein zoeklicht van het vlaggeschip in het licht werd gezet, schakelde ik onze middelste zoeklichtsectie in waardoor de vijandelijke kruiser verlicht werd alsof het volledig in het zoeklicht gevangen was, waren voldoende voor het vlaggeschip om hem de volle laag te geven. Het schip werd vanaf de boeg tot aan de achterstevan getroffen. Zeven seconden na het eerste salvo van het vlaggeschip vuurden wij ons salvo af, met hetzelfde resultaat. Alleen de A- en de B-koepels vuurden omdat de andere torens niet konden richten.

Intussen hadden de beide schepen elkaar met allerlei wapenen onder vuur genomen en het lawaai was dan ook oorverdovend. Op dat moment schreeuwden de kapitein en de vuurleidingsofficier vanaf de brug dat de zoeklichten naar links moesten worden gericht. Ik was helemaal nog niet op het idee gekomen dat er nog een schip zou kunnen zijn, daarom duurde het even voordat ik de zoeklichten liet zwenken om naar een doel te zoeken dat er volgens mij helemaal niet zou hoeven te zijn. Toen wij de lichten echter naar links zwaaiden, 'vingen' wij een andere kruiser in onze zoeklichten, 300 à 400 vadem voor het andere schip. Dit vijandelijk schip was zo dichtbij, dat onze lichten het slechts voor driekwart konden verlichten, daarom richtte ik de zoeklichten zo dat

de brug van dit schip in het centrum van onze stralenbundel was. Het leek wel alsof ik met een zaklantaarn een modelboot verlichtte die op een paar meter afstand voor mij lag... Het duurde echter maar een paar seconden dat het zo gaaf in onze lichtbundel lag, want toen werd ons tweede salvo afgevuurd waardoor het praktisch onmiddellijk werd opgeblazen...

Toen dit salvo werd afgevuurd, hoorde ik mede door het vuur van de lichtere wapenen het 'ting-ting' van de scheepstelegraaf niet, waardoor mijn kijker zo ongeveer in mijn ogen werd geramd en ik door de zoeklichten werd verblind. Gelukkig bewoog het zoeklicht niet zodat ik, toen ik weer iets kon zien, merkte dat de lichten nog steeds op het doel gericht waren. Er werden nog eens vier salvo's op de vijand afgevuurd, terwijl meer dan 70% van de granaten doel moet hebben getroffen. De enige correctie die de vuurleidingsofficier gaf, was 'een graad naar links' omdat hij vond dat wij onze zoeklichten iets te ver naar voren richtten.

Toen het vijandelijke schip geheel in rook en vuur was verdwenen, werd het vuren gestaakt en schakelden wij de zoeklichten uit.'

Het kostte de Italianen twee kruisers, twee destroyers en de hoop dat zij de baas op zee konden blijven. Prins Philip was toen negentien jaar oud en niet ontevreden over zijn erkenning. Koning George van Griekenland haastte zich om hem een eigen onderscheiding, het Griekse Oorlogskruis van Verdienste, te verlenen. De Engelsen, die zich beperkten tot een eervolle vermelding, waren blijkbaar bang dat hun een bepaalde voorkeur in de schoenen zou worden geschoven wanneer zij een prins zouden onderscheiden!

Het duurde een week voordat de Valiant weer opgeknapt was. Men vond een smal gat van tweeëneenhalve meter in de tegen torpedo's be-

Als luitenant Mountbatten gaf Prins Philip les aan het Petty Officersopleidingscentrum Royal Arthur in Corsham, Wiltshire. Op de foto geeft hij een les over internationale betrekkingen (Radio Times Hulton Picture Library).

schermende bepantsering midscheeps aan stuurboord. In feite ontdekte Philip het gat, hoewel dit niet officieel in het scheepsjournaal wordt vermeld. Hij ontdekte het toen hij in Alexandrië aan wal ging; toen hij terugkwam was het gat verdwenen, maar alleen maar omdat het schip opnieuw bevoorraden en afgetankt was; het gat bevond zich nu onder de waterlijn. Toevallig maakte hij twee dagen later een opmerking tegen de kapitein; deze antwoordde: 'Welk gat?'. Niemand had het gat opgemerkt voor het onder water verdween. De volgende week onderging het schip een grondige onderhoudsbeurt.

Men was nog bezig met het herstel van het schip toen de tragedie van Kreta haar einde naderde. Op 9 juni werd hij via Port Said naar Engeland overgeplaatst, waarna hij met een Canadese oceaanstomer, de Duches of Atholl, naar Durban werd gebracht om zijn examen voor luitenant-ter-zee 2e klasse te doen. In vier van de vijf vakken slaagde hij met de hoogste cijfers. Hierdoor kwam hij op een oude destroyer, de Wallace, terecht, waar hij in oktober 1942 luitenant-ter-zee 1e klasse werd en hij door zijn eigen commandant, die wel zag wat voor vlees hij in de kuip had, tot plaatsvervangend commandant werd benoemd. Hij was nu eenentwintig jaar oud en was bezig met een eindeloos lijkende, vervelende taak van konvooien escorteren aan de oostkust, tussen Rosyth en Sheerness en weer terug, voortdurend belaagd door bommen en torpedo's.

Hij was vastbesloten van de Wallace de best functionerende destroyer te maken van de hele

marine. Een andere luitenant-ter-zee 1e klasse, luitenant Michael Parker van de Lauderdale, was dat echter ook van plan. Hij was een intelligente en enthousiaste Australiër, die in 1938 van de Australische naar de Engelse Marine was overgestapt. Hij was een jaar ouder dan Philip en zij waren op de Lauderdale en de Wallace voortdurend bezig met elkaar te wedijveren in slimheid en efficiency (de eeuwige strijd om verf werd bijvoorbeeld met allerlei listen gevoerd). Zij bekampen elkaar echter niet alleen op zee; ook aan land vochten zij met hun bemanningen menige strijd uit, of dat nu om hockey, voetbal of cricket ging.

In juli 1943 nam Philip deel aan de landingen op Sicilië toen de Wallace het Canadese bruggehoofd ondersteunde; in 1944 werd Philip benoemd tot luitenant-ter-zee 1e klasse aan boord van de HMS Whelp, een nieuwe Engelse destroyer die net van de werf kwam.

Met dit schip voer hij in de Pacificvloot van Burma tot Sumatra, waar zij de olievelden van Palembang beschoten; zij waren ingedeeld bij wat de bloedigste slag van de hele oorlog leek te gaan worden, de invasie van Japan, toen de atoombom op Hiroshima viel.

Op 2 september 1945 voer de Whelp de Baai van Tokio binnen, een van de eerste geallieerde schepen die de Japanse wateren binnenvoer. Een van de andere schepen was het vlaggeschip van admiraal Halsey, de USS Missouri. Aan boord van dit schip werd de overgave getekend.

De Whelp kreeg nu als opdracht bevrijde krijgsgevangenen aan boord te nemen voordat hij naar Portsmouth zou terugkeren. Hier werd de Whelp buiten dienst gesteld en kreeg de luitenant-ter-zee 1e klasse het commando gedurende de hiervoor nodige twee maanden. Dit was zijn eerste commando, zij het dan onder deprimerende omstandigheden. Het was nu 1946. In de zomer had hij

een tijdje verlof. Wanneer hij niet op Balmoral uitgenodigd zou zijn geweest dan zouden de roddelaars misschien niet zijn gaan gissen. Of misschien wel. In ieder geval werd er toch driftig gespeculeerd.

Na de oorlog werd Prins Philip instructeur op de basis HMS Royal Arthur, een verzameling barakken bij Corsham in Wiltshire. Nadat hij in 1947 tot Brits staatsburger was genaturaliseerd en in november met Elisabeth trouwde, kreeg hij een kantoorbaantje bij de Admiraliteit: 'Ik schoof vanachter een bureau gewoon wat schepen heen en weer. Erg interessant.' De verplichtingen aan het Hof begonnen echter steeds meer tijd in beslag te nemen.

In de herfst van 1949 volgde hij een stafcursus aan het Marinecollege in Greenwich, waarna hij als luitenant-ter-zee 1e klasse naar zee terugkeerde aan boord van de HMS Chequers, vlaggeschip van de 1e Middellandse Zeevloot in Malta. Begin 1950 werd hij kapitein-ter-zee en kreeg hij zijn eerste schip, het fregat Magpie. Hij bleef hier bijna een jaar kapitein totdat hij in 1951 ten slotte de marine verliet.

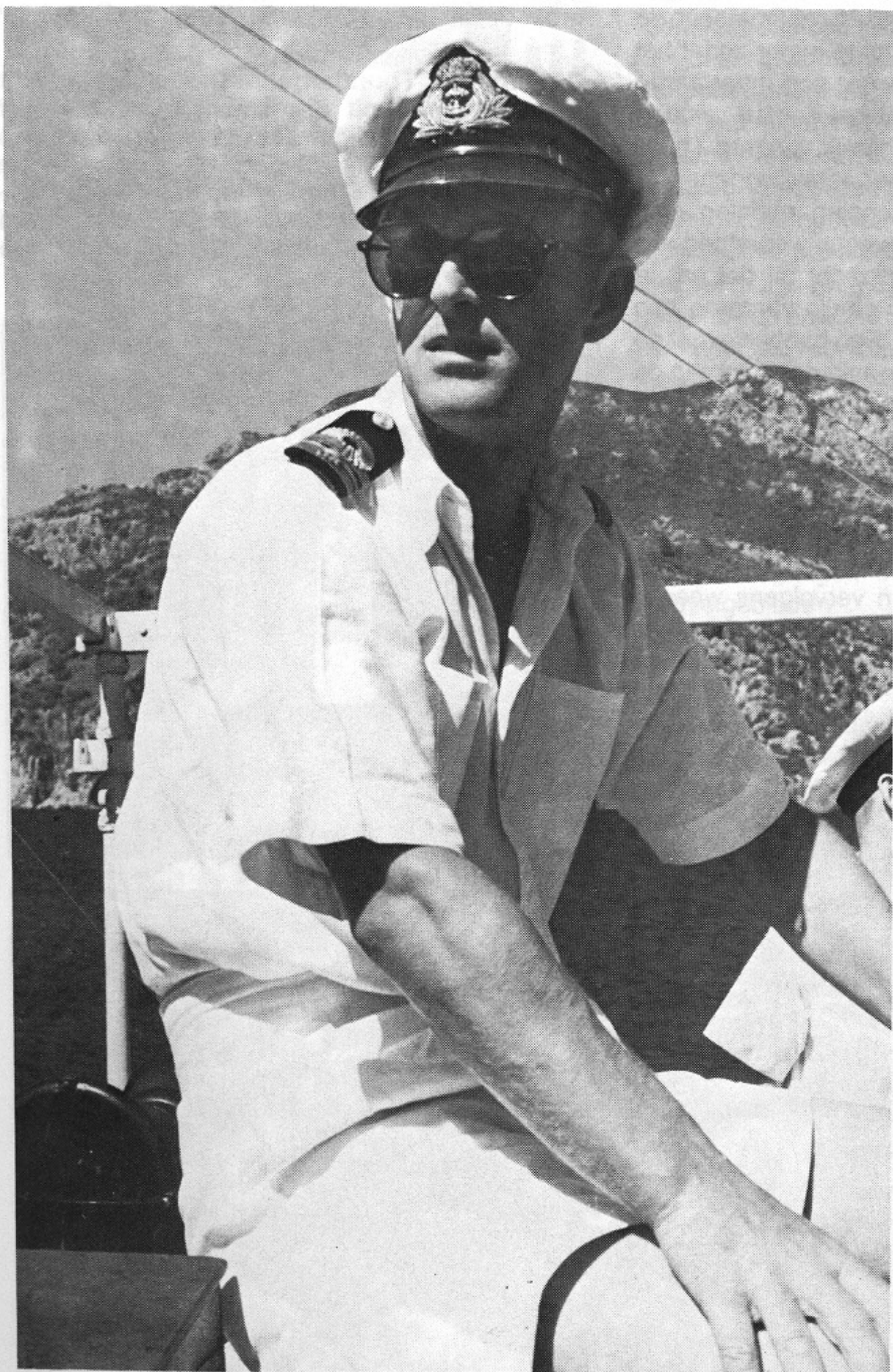
Zijn eindrang in de actieve dienst bij de marine was kapitein-ter-zee. In 1953 werd hij echter in één klap gepromoveerd tot admiraal van de vloot, veldmaarschalk en luchtmaarschalk bij de R.A.F.

Dit verslag zou niet volledig zijn wanneer wij Basil Boothroyd niet aan het woord zouden laten. In zijn biografie maakt hij een aantal interessante speculaties met betrekking tot de levensloop van Prins Philip. Wanneer Kurt Hahn, directeur van de befaamde Salemschool in Baden in Duitsland (die overigens op 88-jarige leeftijd op 16 december 1974 in Salem overleed) niet door Hitler vanwege zijn liberale principes zou zijn gevangengenomen, zou die de school niet naar Engeland hebben verplaatst. In dat geval zou Prins Philip zijn

Een foto genomen in Buckingham Palace, Prins Philip draagt het gala-uniform van Admiraal van de Vloot. Een uniform met een groot aantal onderscheidingen, die hij daadwerkelijk in actieve dienst kreeg. Aan zijn kraag hangt de onderscheiding van grootmeester in de orde van het Britse Rijk.

schoolopleiding in Salem hebben voltooid. Hij had dan bij het uitbreken van de oorlog best eens bij de Duitse marine terecht kunnen komen!

Een informele foto, genomen in de Middellandse Zee in juni 1951 bij Skyros (Camera Press).

DE HERTOG VAN EDINBURGH STAAT VAN DIENST

Schepen	Rang	Van	Tot
Britannia	N. Cadet	1. 5.39	31.12.39
Ramillies (Australia)	Midn.	1. 1.40	11. 5.40
Kent (Indian Ocean)	"	12. 5.40	3. 8.40
Lanka (Ceylon)	"	4. 8.40	27. 9.40
Shropshire	"	28. 9.40	14.12.40
Valiant (Medn.)	"	15.12.40	20. 6.41
Dryad	"	21. 6.41	31. 8.41
"	Act Sub-Lt.	1. 9.41	18.10.41
Excellent	"	19.10.41	29.11.41
Vernon	"	30.11.41	21.12.41
Excellent	"	22.12.41	10. 1.42
Victory IV	Sub-Lt.	11. 1.42	27. 1.42
	Seny 1.2.41		
Cochrane II (Wallace)	Sub-Lt.	28. 1.42	15. 7.42
"	Lieut.	16. 7.42	26.12.43
President	"	27.12.43	2. 1.44
Excellent	"	3. 1.44	23. 1.44
President	"	24. 1.44	13. 2.44
Calliope (Whelp)	"	14. 2.44	16. 4.44
(Home Fleet)	"		
Tyne (Whelp)	"	17. 4.44	24. 7.44
(Home Fleet)	"		
Highflyer (Whelp)	"	25. 7.44	31.12.44
(East Indies)	"		
Tyne (Whelp)	"	1. 1.45	30.11.45
(Pacific)	"		
Victory III (Whelp)	"	1.12.45	20. 3.46
Victory IV	"	21. 3.46	3. 6.46
Glendower	"	4. 6.46	6. 8.46
Victory IV	"	7. 8.46	15. 9.46
Royal Arthur (Corsham)	"	16. 9.46	14.12.47
President Apl.	"	15.12.47	29. 3.48
President I	"	30. 3.48	18.10.48
St. Angelo (Chequers)	"	17.10.49	15. 7.50
"	"	16. 7.50	12. 8.50
Victory	Lt.-Cdr.	13. 8.50	1. 9.50
Magpie	"	2. 9.50	12. 8.51
Victory	"	13. 8.51	7.10.51
Placed on half pay		8.10.51	
Promoted	Cdr.	30. 6.52	
Created	Admiral of the Fleet	15. 1.53	

'40~'45 TOEN & NU

Wrakkenberging

De berging van een P-47 Thunderbolt

Op een grauwe januaridag in 1944 dook een P-47 Thunderbolt van de luchtmachtbasis in Burtonwood, Lancashire, tijdens een testvlucht uit de laaghangende bewolking, raakte een heuveltop en explodeerde 200 meter verderop in een weide. De oorzaak van dit ongeluk werd nooit ontdekt omdat de onfortuinlijke piloot te laat uit het vliegtuig was gesprongen en in dezelfde weide bij Saughall Massie op het schiereiland van Wirral omkwam. Ooggetuigen verklaarden dat de motor enorm jankte toen het grote gevechtsvliegtuig naar beneden kwam en dat het toestel uren later nog fel brandde. Een Amerikaanse bergingsploeg verwijderte wat verspreide brokstukken maar de krater waarin de motor en andere zware onderdelen lagen, werd dichtgegooid.

De R-2800 Pratt en Whitney bleef negenentwintig jaar op deze plaats rusten totdat de Oorlogsvliegtuigenbergingsgroep besloot een opgraving te wagen aangezien het desbetreffende stuk land in een uitbreidingsplan lag. Hoewel de groep op de hoogte was van de aanwezigheid van het wrak, was het onbekend om welk type vliegtuig het hier ging. Er werd beweerd dat het een Brewster Buffalo zou zijn, maar het lag volgens insiders meer voor de hand dat het een P-51 Mustang zou zijn. De plaats van het wrak was eenvoudig te vinden omdat op de plaats van de krater onkruid groeide midden in het weideland. De eigenaar van het land werd benaderd; deze gaf meteen toestemming toen men hem duidelijk maakte dat het hier om een historische onderneming en niet om het opgraven van oud ijzer ging. Eigenlijk nemen wij aan dat hij blij was dat een groep mensen gek genoeg was om

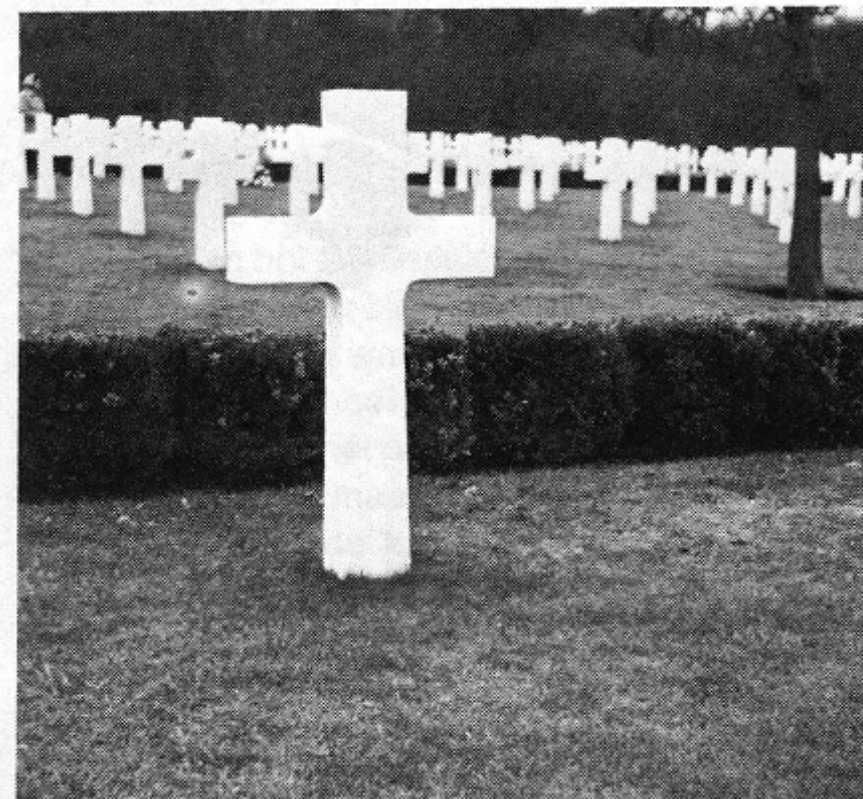
gratis zijn weiland te zuiveren van metaaldelen die regelmatig weer opdoken.

De opgravingen begonnen en meteen kwamen er allerlei Amerikaanse onderdelen naar boven; deze gaven echter nog geen aanwijzing met betrekking tot het type vliegtuig. Na een paar uur graven stootten wij op een diepte van 120 centimeter op de motor. Het was een stervormige motor zodat het geen Mustang kon zijn. Er werd nog meer aarde verwijderd en toen bleek dat het een 18-cilinder, dubbele motor was, waarschijnlijk van een Thunderbolt. Wij vonden nog meer aanwijzingen: propellerbladen, instrumentenpanelen, pedalen, enz. De motor, die bijna een ton weegt, weerstond alle pogingen om hem op handkracht uit het gat te krijgen. Gelukkig stond een eindje verderop een dragline van een aannemer. Een babbeltje met de arbeiders, een footje en tien minuten later lag de motor achter op onze vrachtauto. De grote motor was nog bijzonder gaaf ondanks de reusachtige crash en na het schoonmaken bleek dat er een paar cilinders weg waren. De massieve Strombergcarburetor, die bijna even groot is als het motorblok van een Mini, werd helemaal uit elkaar gehaald, schoongemaakt en vervolgens weer in elkaar gezet.

In een kaartentas vonden wij een aantal documenten waaruit naam en onderdeel van de piloot bleken. Na correspondentie met de Amerikaanse luchtmacht bleek dat hij 2e luitenant was en op de Amerikaanse begraafplaats in Madingley, in Cambridge, was begraven. Hij voerde een testvlucht uit met een toestel dat een grote beurt had ondergaan

en dat weer naar een operationeel onderdeel terug zou gaan. Wij hopen de plaatselijke autoriteiten te kunnen overhalen om op de plaats waar zijn toestel neerstortte als herinnering een straat naar hem te noemen wanneer het terrein is bebouwd. Ongeveer 50 kilometer verderop, in Noord-Wales, groef de groep nog een Thunderbolt op. Dit toestel

Boven: P-47 Thunderbolts. Omdat het uitzicht vanuit de cockpit erg slecht was, reed het grondpersoneel tijdens het taxiën vaak mee op de vleugel (IWM). Onder: Het graf van 2e luitenant Jay F. Simpson op de militaire begraafplaats in Cambridge. Hij stierf op 9 januari 1944 in Saughall Massie. Uiterst onder: De graafwerkzaamheden.

Boven: De oostelijke zijde van Aran Fawddwy, waar de wrakstukken verspreid lagen. **Rechts-boven:** Het richtingsroer en een verbogen machinegeweer die tussen de rotsen werden gevonden. **Onder:** De motor van het vliegtuig bij Saughall Massie en uiterst onder de schoon-gemaakte Strombergcarburateur.

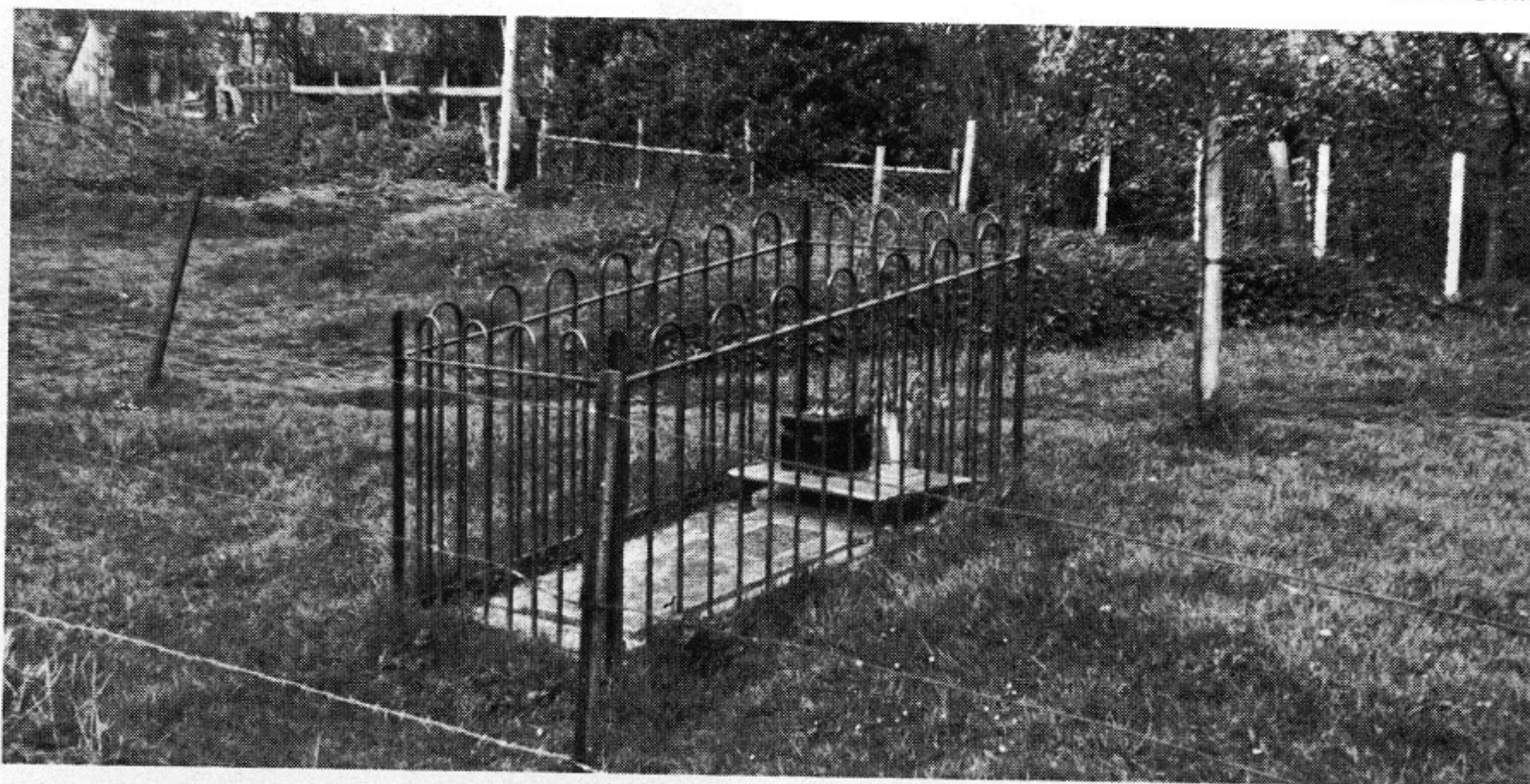
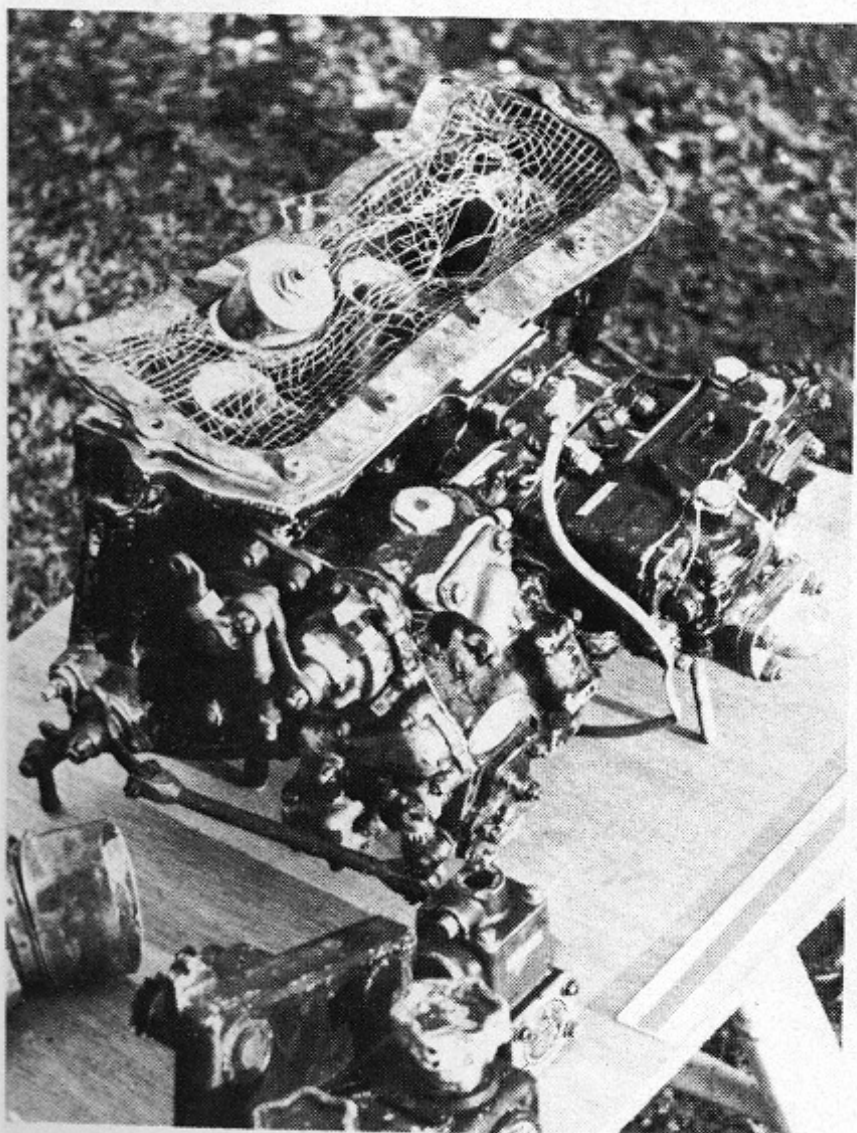
boorde zich op 8 juli 1944 loodrecht in de grond en slechts een met water gevulde krater en een boven het water uitstekend propellerblad markeerden de plaats van het ongeluk. De piloot, een luitenant-vlieger, kon uit het toestel komen en een vroeger lid van het Llandwrog bergreddingsteam van de R.A.F. herinnert zich dat men geen spoor van hem vond toen men de plaats van het ongeluk bereikte. Uiteindelijk vond men hem in een plaatselijk café waar hij aan het borrelen was met de dorpsbewoners alsof er niets gebeurd was. Verleden jaar werd het water uit de krater gepompt waarna bleek dat de propeller nog aan de motor vastzat. Wij borgen ook het sluitstuk van een 0.5 inch machinegeweer waarop de letters 'VM-C' geschilderd waren. Dit waren de codeletters van het vliegtuig; deze dienden om de machinegeweren van een bepaald vliegtuig te kunnen herkennen wanneer die voor onderhoud gedemonteerd waren geweest. Hierdoor kon worden vastgesteld dat het hier ging om een vliegtuig van het 495e Squadron uit Atcham, in Shropshire. Dit was een oefeneenheid waar piloten die uit Amerika kwamen, getraind werden in de procedures zoals die in Europa werden gehanteerd. Dit squadron verloor een aantal vliegtuigen in Wales en de omliggende heuvelgebieden.

Een andere neergestorte P-47 onderzochten wij in

Wales, waar de brokstukken verspreid liggen op de oostelijke helling van de Aran Fawddwy, een 900 meter hoge berg. Hier ging het ook om een neergestort vliegtuig van dezelfde eenheid waarbij de piloot in september 1944 het leven verloor. De Thunderbolt werd al een week lang vermist toen bleek dat het vliegtuig de top van de heuvel niet had kunnen halen. Een groot gedeelte van de brokstukken werd bedekt door gevallen rotsblokken terwijl ook de motor niet werd teruggevonden. De P-47 was in de groengrijze camouflagekleuren geverfd en had een roodgeschilderd richtingsroer. Overal rondom de plaats van het ongeluk vonden wij geëxplodeerde munitie uit het jaar 1943 en wij borgen ook de zwaar beschadigde stukken van een Browning machinegeweer. Overal tussen de brokstukken liggen nog roestvrijstalen pijpen van het vliegtuig.

In Nantwich, in Cheshire, ligt ook nog een P-47 diep in de grond. Vanwege de grote diepte heeft men de piloot nooit kunnen bergen. Op de plaats van het ongeluk staat een steen met de inscriptie: 'Hier rust Lt. Brown uit New York van de Amerikaanse Luchtmacht die hier op 14 januari 1944 verongelukte'. De piloot verongelukte nadat hij zijn aangeschoten toestel buiten het stadscentrum vloog en het in de velden aan de buitenwijken van de stad aan de grond probeerde te zetten.

D. J. Smith

Boven: Het graf van Luitenant Brown in Nantwich aan de rand van de krater die veroorzaakt werd door zijn vliegtuig. De krater is nog zichtbaar op de achtergrond. Alleen de brokstukken aan de oppervlakte werden verwijderd – de motor en de stoffelijke resten van de piloot liggen nog diep in de grond begraven. Let op hoe dicht de huizen op de achtergrond bij de plaats van het ongeval lagen.

'40~'45 TOEN & NU

Verzamelingen

De Luchtfotobibliotheek van Keele

door A. D. Walton M.A.

Op een grasveld van de R.A.F.-basis Benson in Oxfordshire staat een Spitfire. Voor de Spitfire P.R.

Een oorlog van een week!

De meidagen van
1940 herleven door
het sfeerdocument:

Mei 1940 f 9,75

Zie pagina 53

XIX staat een plaquette met het opschrift: 'Deze Spitfire P.R. XIX staat in Benson ter nagedachtenis aan de officieren en de manschappen die in 1939-45 dienden bij de foto-verkenningseenheden van de R.A.F. en speciaal voor hen die er niet in slaagden op hun bases terug te keren.'

Een andere herinnering aan het werk van deze zelfde mensen heeft de oorlogsjaren ver overleefd. Het is de verzameling verticale luchtfoto's van het gebied dat bekend stond als 'Door de vijand bezet Europa' met uitzondering van de gebieden die nu behoren bij de landen van het Warschau-pact. Deze verzameling van 5 500 000 luchtfoto's wordt beheerd door de Universiteit van Keele in Staffordshire en is het eigendom van het ministerie van

Defensie.

De luchtfoto-bibliotheek van Keele bestaat alleen uit verticaal elkaar overlappende luchtfoto's. De eerste foto's werden in november 1939 gemaakt door de op grote hoogte vliegende, ongewapende verkenningstoestellen, gevlogen door de overleden S. H. Cotton en zijn jongere collega's van de Verkenningsgroep Heston. De twee geleende Spitfires hadden een F. 24 camera uitgerust met een lens met een focus van 5 inch. Met deze camera's werden foto's gemaakt op een hoogte van 30 000 voet en een schaal van 1 : 72 000. Deze kleine foto's waren geschikt om te worden vergroot en zij verschaften aan ervaren specialisten waardevolle informatie.

Onder: Alan Walton, beheerder van de verzameling luchtfoto's in Keele controleert een luchtfoto van een aangevraagd gebied met fotografe Janet Pass (G. Barber).

De Spitfire van de luchtfoto-verkenningseenheid

De Spitfire PR.19 PM651 werd in 1945 gebouwd door de Vickers Armstrong fabrieken in Eastleigh, Southampton. Het toestel werd op 27 november 1945 aan de R.A.F. op de basis Waltham afgeleverd en ondergebracht bij de 6e Onderhoudsgroep.

In januari 1951 werd het toestel op Gatwick aangepast aan de geldende eisen. Deze werkzaamheden waren in mei 1951 gereed, waarna het toestel op 25 mei 1951 weer aan de 6e Onderhoudsgroep werd overgedragen.

Op 15 maart 1954 werd het toestel overgedragen aan de R.A.F.-basis Woodvale. Daar werd het toestel voor meteorologische doeleinden gebruikt totdat het na een ongeluk op 15 april 1954 als een dummy-vliegtuig werd afgeschreven.

Op 16 juli 1954 werd het toestel officieel van de sterkte afgevoerd en stond het achtereenvolgens op de bases Hucknall en Andover als dummy-vliegtuig opgesteld. Het toestel werd ook gebruikt bij de opnamen van de film 'De Slag om Engeland!'. Daarna werd het weer in de oorspronkelijke staat teruggebracht en op de basis Bicester in Benson als een permanent gedenkteken onthuld.

Reeds verschenen nummers kunnen nabesteld worden!!!

Reeds verschenen:

- Nr. 1: Normandië
 - Nr. 2: De slag om Arnhem
 - Nr. 3: De Roerdommen
 - Nr. 4: De slag
in de Ardennen
 - Nr. 5: Dieppe
 - Nr. 6: De V-wapens
- Zie pagina 53

Toen een andere camera uit het bedrijfsleven werd geleend, voorzien van een lens met een langere focus, kon men zelfs foto's met een schaal van 1 : 18 000 vanaf een hoogte van 30 000 voet maken. Veel van deze foto's uit het allereerste begin zijn in Keele bewaard gebleven.

In de loop van 1940 werd de F. 52 camera met een serie lenzen met een grotere focusafstand in gebruik genomen. De 36 inch lens, die de standaardlens zou worden bij verkenningsvluchten, leverde foto's met een schaal van 1 : 10 000 vanaf een hoogte van 30 000 voet. De details op deze foto's zijn beter herkenbaar dan op de normale stafkaarten met een schaal van 1 : 100 000. Nadat de Hestoneenheid in 1940 uit Frankrijk werd teruggetrokken, werd zij ingelijfd bij de R.A.F., waar zij de naam kreeg van Luchtfoto-verkenningseenheid.

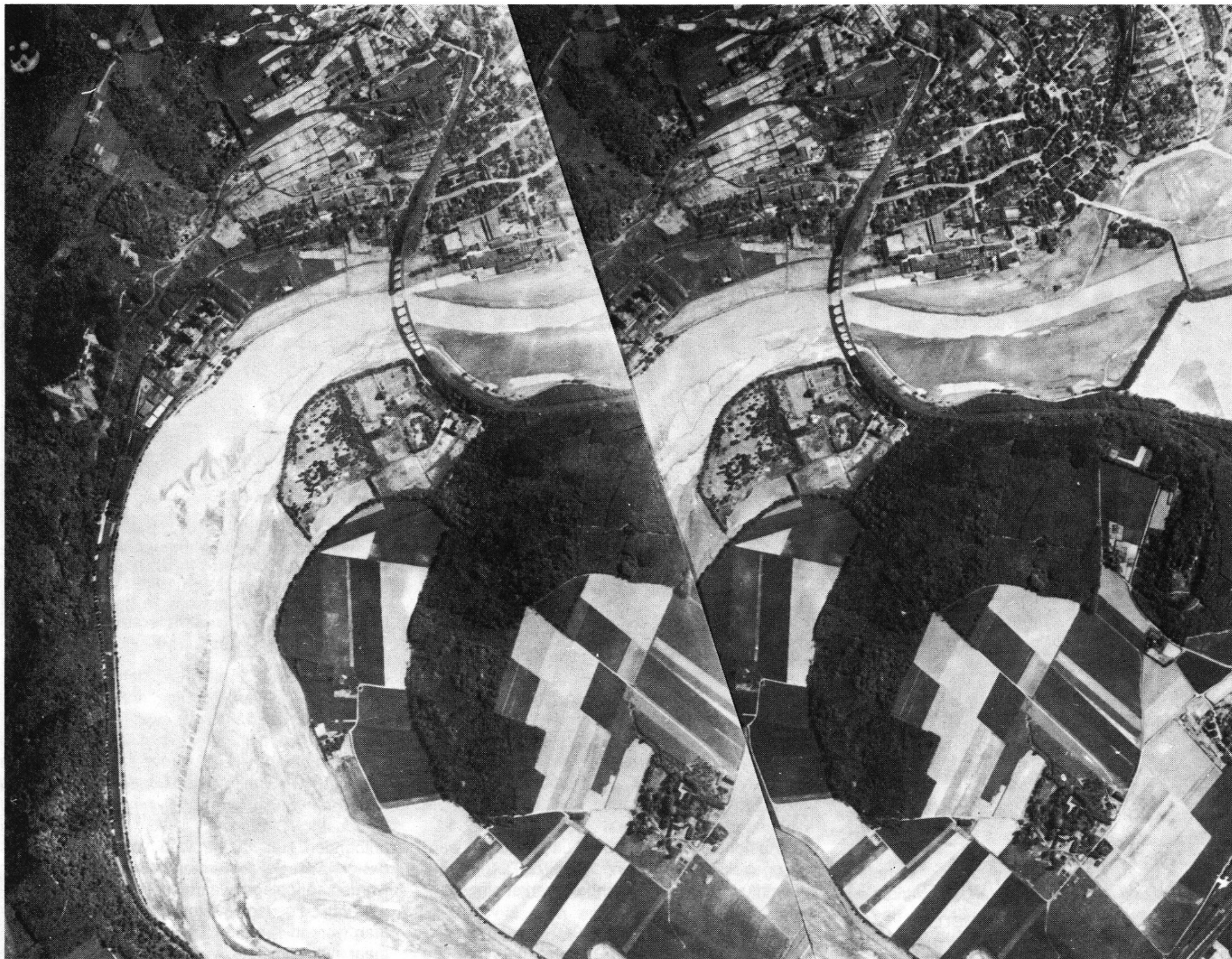
Tijdens de kerstdagen van 1940 werden de verkenningactiviteiten vanuit Heston naar Benson overgeplaatst. De resultaten verbeterden door het gebruik van gemodificeerde Spitfires en Mosquito's. Hierdoor kon vanaf september 1941 elk

De luchtfotospecialisten waren tijdens de Tweede Wereldoorlog in dit landhuis in Medmenham gevestigd. Van 1946 tot nu toe is er een administratiecentrum in gehuisvest. Het huis zelf herbergt een officiersmess.

gebied in bezet Europa worden bestreken en konden alle belangrijke concentraties, verdedigingswerken en resultaten van de eigen strijdkrachten worden gefotografeerd. De vijf squadrons die vanaf oktober 1942 werden opgericht, vlogen tussen juli 1943 en april 1944 onder de naam Wing 106. Hierna werden ze bij het kustcommando ingedeeld. In augustus 1946 werd de eenheid ontbonden. Het was het werk van deze formaties dat er in Keele zo'n verzameling luchtfoto's kon worden aangelegd, waarbij uiteraard ook het aandeel van de gevechtsvliegtuigen van de R.A.F. niet mag worden vergeten. Bovendien is er een grote, maar niet complete, verzameling foto's met een schaal van 1 : 15 000 van de voornaamste aanvalsdoelen aan de kusten en op de eilanden in het noordelijke gedeelte van de Middellandse Zee.

Alan Walton gebruikt een stereo-viewer om met behulp van twee luchtfoto's een driedimensionaal beeld te verkrijgen. Voor bezoekers aan de bibliotheek staan zeven van dit soort kijkers ter beschikking voor studiedoeleinden (G. Barber).

Bovendien zijn er fragmentarische verzamelingen van belangrijke wegenknooppunten, vliegvelden en spoorwegen, havens en bruggen uit die gebieden. Dit was het werk van het 60e, 680e en 683e Squadron.

De belangstelling voor deze tussen 1939 en 1945 aangelegde verzameling verkenningfoto's ontstond al voor het einde van de oorlog onder professionele archeologen en aardrijkskundigen die veelal als luchtfoto-specialisten tijdens de oorlog werkzaam waren. In april 1946 werden aan de regering al vragen gesteld om deze foto-bibliotheek open te stellen voor wetenschappelijke doeleinden. De regering verzekerde toen dat deze foto's van de R.A.F. 'bewaard werden terwijl onderzocht werd hoe deze foto-bibliotheek in de toekomst het best kon worden gebruikt.'

Het resultaat was dat de verzameling in Keele zou worden bewaard. Nadat de problemen met betrekking tot de veiligheid, internationale politiek, het sorteren van de foto's en een beslissing inzake de negatieven waren opgelost, deelde het ministerie van Luchtvaart op 15 juli 1960 mede 'dat de universiteiten spoedig een aantal voorstellen zouden krijgen.' De brief ging verder: 'De foto's zullen absoluut niet vernietigd worden omdat wij ons terdege de waarde voor de universiteiten realiseren'. De raad van universiteiten besloot de verzameling niet op te splitsen maar in zijn geheel in Keele op te slaan; er zou verder niet over de negatieven worden gesproken.

In 1961 werden prof. Beaver van de Universiteitsraad en de rector-magnificus van Keele, prof. W. A. C. Stewart, ingeschakeld om de veilige accommodatie in Madeley voor lange tijd te huren. In de tussentijd waren squadron-commandant A. E. Temple en korporaal A. A. Plumb tot de conclusie gekomen dat een kleine eenheid luchtmachtmen-

Boven: Een voorbeeld van overlappende foto's. Wij hebben deze foto's op gelijke schaal afgedrukt zodat lezers die een stereo-viewer hebben, deze foto's driedimensionaal kunnen bekijken. Het is een luchtfoto, gemaakt door het 542e Squadron, van de spoorbrug bij Herdecke; op de foto zijn de gevolgen te zien van de watervloed die ontstond na de aanval op de Roerdammen (Zie Toen & Nu, nummer 3) (Crown Copyright). Onder: Een overzicht van de manier waarop de foto's liggen opgeslagen (Hereward Philips).

sen ongeveer een jaar nodig zou hebben om het materiaal in Medmenham voor te bereiden en te versturen. In juli 1962 was het dan eindelijk zo ver. Het transport werd door de R.A.F. uitgevoerd, waarvoor de universiteit de luchtmacht uiteraard zeer dankbaar was. Ondanks de problemen door de strenge winter van 1962-63, ging het vervoer door de lucht gewoon door tot in augustus 1963 het laatste materiaal was overgevlogen.

Een totaal van 5 500 000 foto's (in 40 000 dozen)

die gemaakt waren boven bezet Europa vanaf Brest tot aan het IJzeren Gordijn en vanaf de Noordkaap tot aan Kreta waren gerangschikt en overgebracht. Europa tussen de jaren 1939 en 1945 letterlijk in beeld gebracht. De laatste actie vond in de paasvakantie van 1966 plaats, toen de gehele verzameling naar haar einddoel op de campus van de universiteit van Keele werd overgebracht. Deze actie werd op 23 mei 1966 afgesloten. Voor bonafide wetenschapsmensen en geïnteres-

seerde particulieren is het mogelijk deze bibliotheek te bezoeken en bepaalde foto's te bekijken. Zonder diplomatieke toestemming kan men foto's van België, Denemarken, West-Duitsland, Italië, Luxemburg en Nederland ter inzage krijgen. Op het ogenblik is ook toestemming mogelijk voor Frankrijk, Griekenland, Noorwegen en Joegoslavië, zij het dan dat er eerst toestemming van de ambassades van deze landen vereist is. Het verkrijgen van deze toestemming vergt meestal een periode van tien dagen tot drie weken. De kaartenkamers en de magazijnen blijven echter verboden gebied en het is ook niet toegestaan iets uit het gebouw mee te nemen. Het geheel staat onder toezicht van de Binnenlandse Veiligheidsdienst.

Aanvragen voor toestemming dienen als volgt te worden geadresseerd: The Keeper of Aerial Photography, Department of Geography, University of Keele, Keele, Staffordshire, ST5 5BG.

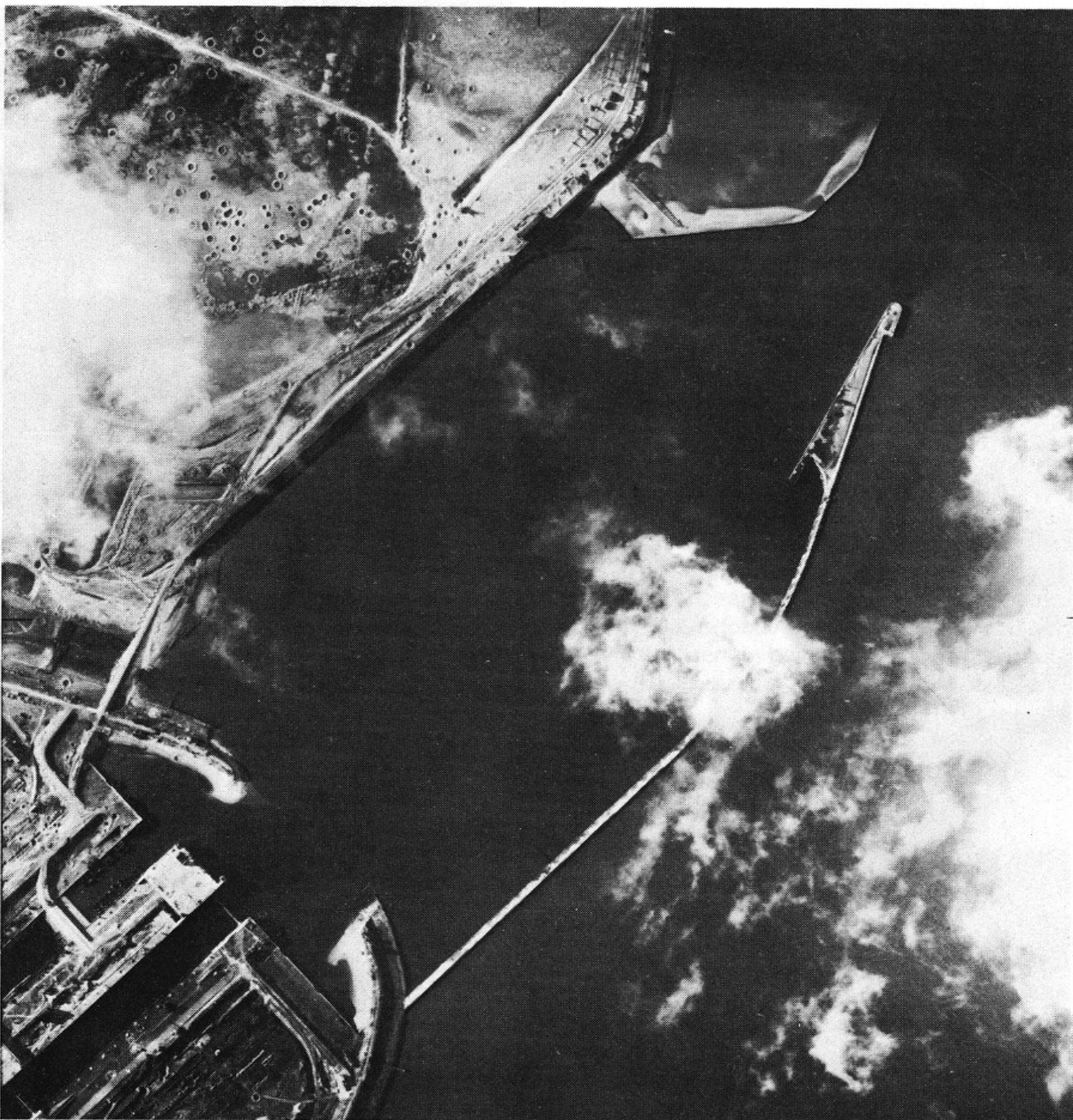
De aanvraag moet vergezeld gaan van een exacte opgave in lengte- en breedtegraden en minuten terwijl ook de naam van het dichtstbijzijnde dorp of een geografisch markant punt moet worden opgegeven bij de plaats die men wil bekijken. Als alternatief mag ook een ingetekende kaart met deze gegevens worden verstrekt, hetgeen het opzoeken een stuk vereenvoudigt. De hele bibliotheek is opgebouwd uit een 10 minuten vierkanten-systeem van lengte- en breedtegraden. Wanneer het om een bepaalde gebeurtenis gaat, moet men behalve de locatie ook nog de datum opgeven van die gebeurtenis plus een tijdsbestek dat als afwijking nog acceptabel is. Een juiste opgave van plaats en tijd bespoedigt en vereenvoudigt het zoeken.

Wanneer het gevraagde beschikbaar is, kan een afspraak worden gemaakt voor het bekijken van het gevraagde. Wanneer men een afdruk van het gevraagde wil hebben dan kan dat en die afdruk wordt verschaft door een technische afdeling van de universiteit, die onder leiding staat van G. Barber en tegen een prijs die vergelijkbaar is met die van de Topografische Dienst of van het Britse Oorlogsmuseum. De foto's worden op de normale grootte afgedrukt. Er mogen geen negatieven van bestaande foto's worden afgegeven. De afdrukken vallen onder een bepaling van het ministerie van Defensie, inhoudende dat foto's die aan iemand worden afgegeven, alleen maar voor persoonlijk gebruik mogen worden aangewend en niet voor publicatie of verdere verspreiding. Wanneer men toch foto's wil publiceren, moeten er rechten worden betaald en moet men toestemming hebben van: Ministry of Defence S.4c (Air), Metropole Building, Northumberland Avenue, London, WC2N 5BL.

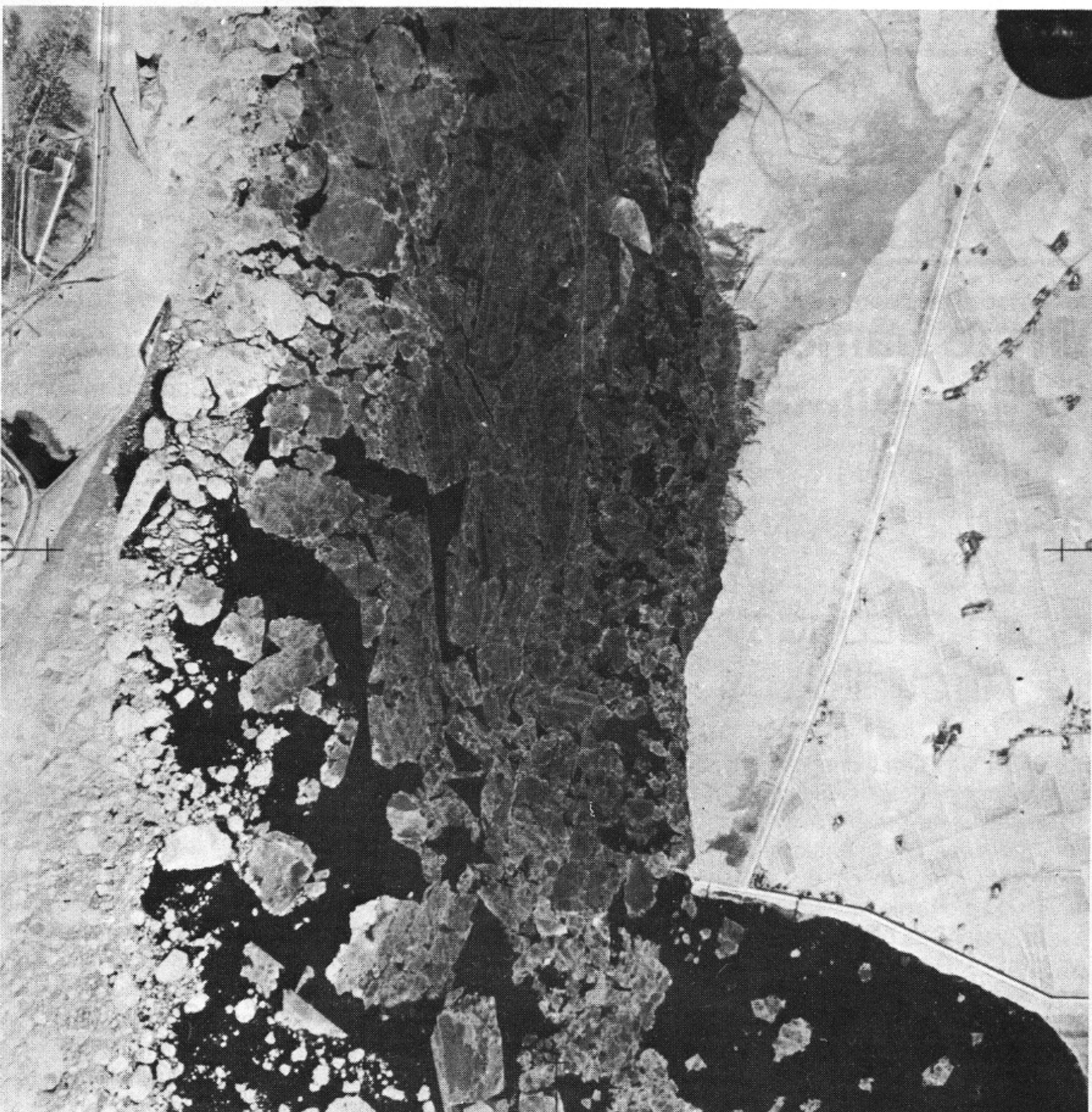
Het aantal aanvragen van ongeveer 100 per jaar zou de indruk kunnen wekken dat er slechts zeer weinig gebruik wordt gemaakt van de bibliotheek. In de jaren 1966-1973 werden er ongeveer 2000 foto's van 400 verschillende plaatsen verstrekt. De klanten bestaan uit auteurs, uitgevers, juridische experts, plaatselijke geschiedschrijvers, vliegverenigingen, archivariissen, geologen, archeologen en aardrijkskundigen.

De inspanningen, kosten en offers die de grondslag vormen van deze enorme verzameling, die het totaalbeeld van Europa uit die tijd vormt en bovendien een beeld verschaft van de toenmalige gebeurtenissen, maken van deze verzameling een unieke en onvervangbare aanwinst. Wanneer men in termen van inspanning denkt; het dagelijkse werk van de squadrons tijdens de Tweede Wereldoorlog, het intensieve gebruik van de foto's door de luchtfotospecialisten dan gaat dit ver boven alles uit. Dan moet men zich realiseren dat velen niet terugkeerden en dat hun offers niet mogen worden vergeten en dat de door hen gemaakte verzameling een levendige bijdrage vormt aan hun nagedachtenis.

De uitgever zou via deze weg gaarne zijn dank uitspreken voor de voortdurende hulp van de heer Walton en zijn staf bij het totstandkomen en de voorbereiding van een groot aantal artikelen voor '40-'45 Toen & Nu.

Een paar typische voorbeelden uit de verzameling van foto's met hetzelfde onderwerp, Rustringen bij Wilhelmshaven. Boven: Genomen op 2 april 1945 door het 542e Squadron vanaf een hoogte van 9 kilometer, schaal 1:9000. Onder: Genomen door luitenant-vlieger M. V. 'Shorty' Longbottom op 10 februari 1940 vanaf een hoogte van bijna 11 kilometer, schaal 1:48 000 (Crown Copyright).

**'40~'45
TOEN & NU**

PATTON

**Grote namen en
oorlogsfilms**

EEN BEELD VAN PATTON

**DOOR GEORGE
J. MITCHELL**

PATTON was een indringend filmportret van een van de meest controversiële en succesvolle bevelhebbers van de Tweede Wereldoorlog. Gefilmd door de filmmaatschappij 20th Century-Fox is deze meer dan 30 miljoen gulden kostende productie niet alleen een erg goede film maar tevens een bijzonder nauwkeurig filmportret van Patton. Dit was in de eerste plaats te danken aan de bijzonder talentvolle mensen die producer Frank McCarthy bij elkaar wist te brengen voor zijn productie. Zoals bijvoorbeeld de onvergetelijke vertolking van de rol van Patton door George C. Scott; de krachtige regie van Franklin J. Schaffner;

de inbreng van Francis Ford Coppola en Edmund H. North; het prachtige muzikale thema van Jerry Goldsmith dat gebaseerd was op een combinatie van drums en fluiten; en vooral niet te vergeten de voortreffelijke opnameleiding door Fred J. Koenekamp.

PATTON begint met een inleiding voordat de eigenlijke film aanvangt. Het doek wordt gevuld door een enorme geschilderde Amerikaanse vlag op een achtergrond. Dan verschijnt er een klein figuurtje dat steeds dichterbij komt en dat uiteindelijk Patton blijkt te zijn met zijn schitterende helm en zijn onberispelijke battle-dress vol met onderscheidingen. Men ziet zijn koppel met daaraan de met ivoor ingelegde pistolen die zijn imago vormde. En men kon de zelfverzekerde strijd lust zien die Patton uitstraalde.

Het acteertalent van Scott in deze scène is kenmerkend voor de hele film. Wat er volgt, is één voortdurende topprestatie op acteergebied. Men realiseert zich in het geheel niet dat hier wordt geacteerd. Integendeel, men heeft het gevoel dat dit echt is. Scott is Patton. Een topprestatie van acteertalent.

Fred Koenekamp is erg enthousiast over deze sterke openingsscène van de film en hij legt uit hoe

de scène werd opgenomen: 'Het was een speech die ongeveer vijf minuten duurde. We namen hem in één middag op in de Sevilla-studio's in Madrid. De vlag was op een muur achter het toneel geschilderd met aan weerszijden gordijnen. De vlag was inderdaad net zo groot als zij in de scène lijkt – gigantisch. Scott deed deze scène 6 of 8 keer over om verschillende redenen, of vanwege de belichting of om wat anders, maar hij viel nooit uit zijn rol. Geen enkele keer! Eigenlijk kan ik mij helemaal niet herinneren dat hij zich gedurende de hele film ook maar een keer versprak of een tekst vergeten was. Hij deed het altijd perfect zoals het een professional betaamt.

De scherpte van de D-150 lenzen komt in deze openingsscène duidelijk tot uitdrukking door de haarscherpe close-ups van Patton's pistolen, zijn onderscheidingen, zijn West-Pointring. De helderheid van deze details is, ondanks de vergrotende lenzen van de camera's, verbazingwekkend. Dat is ook het geval met het overtuigende camerawerk van Koenekamp dat de treffende overeenkomst tussen Scott en de echte Patton duidelijk onderstreept.

'In werkelijkheid lijkt Scott zonder zijn make-up in het geheel niet op Patton', zei Koenekamp. De

grimeurs verrichtten goed werk. De haarlijn van Scott werd naar achteren gebracht, er werden witte lokken aan zijn haar toegevoegd en ook zijn wenkbrauwen werden wit gemaakt. Zijn neus werd aangepast, maar het meest ongewone was wel het feit dat zijn tanden moesten worden veranderd om hem op Patton te laten lijken. Ik hoorde dat de tanden van generaal Patton nogal bruin waren door het kauwen op zijn sigaar of zoiets. Er werden hulsjes gemaakt om over Scott's tanden te doen waardoor het bruine effect ontstond. Het was allemaal niet zo gemakkelijk voor Scott, maar het was griezelig om te zien hoezeer hij daardoor op Patton leek!

Het Dimensie-150 film- en projectiesysteem werd een aantal jaren geleden ontwikkeld door dr. Richard Vetter en Carl W. Williams. Het optische systeem dat zij ontwierpen, behelsde onder andere een 150-graden fotografische lens (wat ongeveer het normale menselijke gezichtsveld beslaat), afzonderlijke projectoren en een gepatenteerd hol projectiescherm. Dit gecombineerde opname/projectiesysteem geeft een praktisch natuurgetrouw beeld en kan worden aangepast voor elke normale film vanaf 35 mm, Cinemascope tot 70 mm toe. Het systeem heeft een groot aantal verschillende lenzen die kunnen worden gebruikt op de Todd AO-Mitchell 65 mm camera's.

Patton's licht ontvlambare karakter wordt getoond in het beruchte incident waarbij hij een soldaat sloeg die hij verdacht van lafheid tijdens de veldtocht op Sicilië. Dit was een gebeurtenis die hem bijna zijn carrière kostte. Maar ook dit wordt eerlijk in beeld gebracht door Scott en Schaffner. En bovendien was het een van de weinige studio-opnames die Koenekamp moest maken.

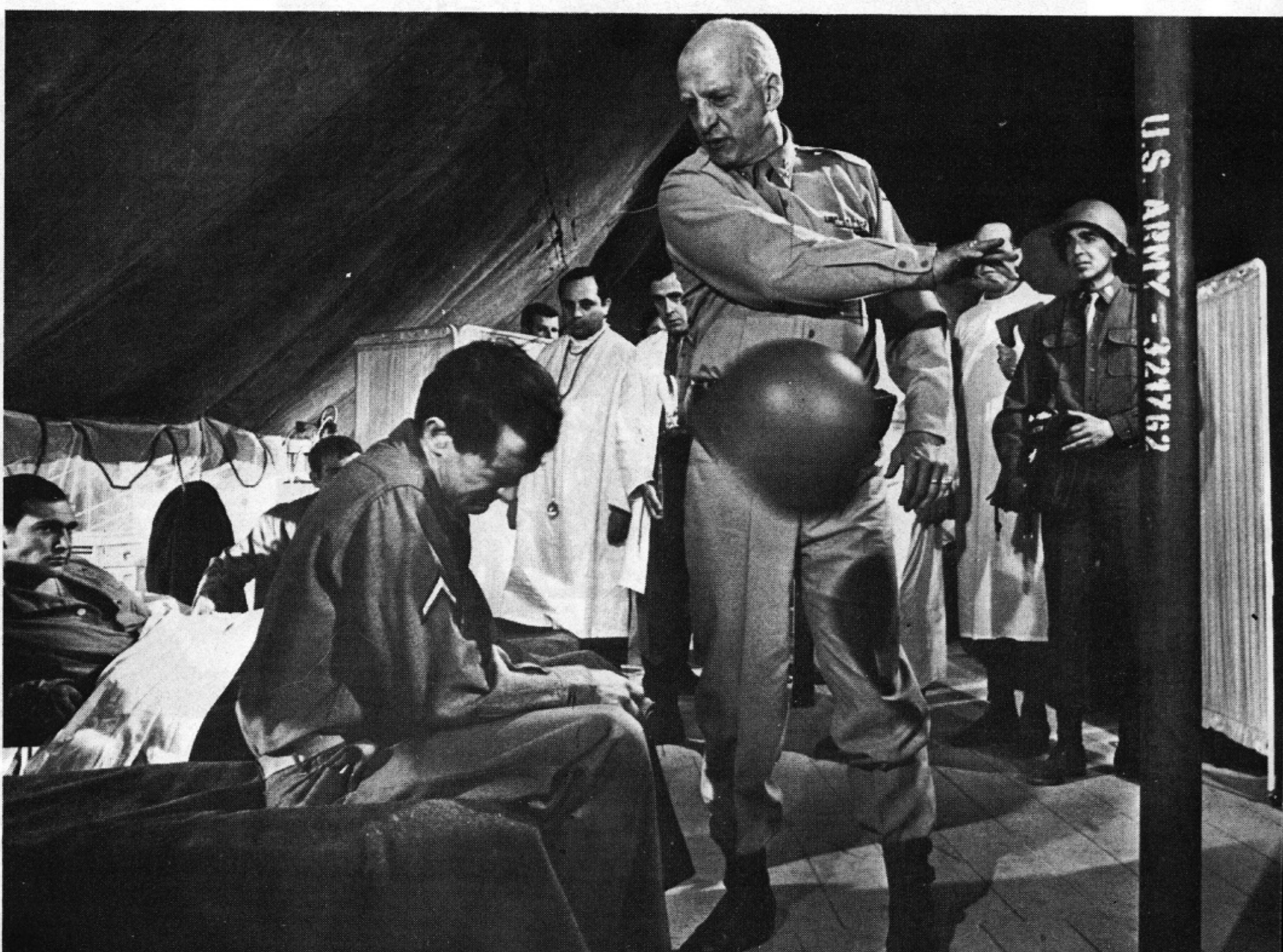
Omdat hij door dit incident in het verdomhoekje zat en moest wachten tot hij weer in actie mocht komen nadat hij op non-actief was gesteld, kwam Patton in Engeland weer in moeilijkheden, ditmaal buiten zijn schuld. Bij de opening van een club in de buurt van zijn hoofdkwartier, hield hij onvoorbereid een toespraakje over het belang van de Brits-Amerikaanse samenwerking ('... omdat het de duidelijke bestemming van de Britten en de Amerikanen is om de wereld te regeren en hoe beter wij elkaar kennen des te beter kunnen wij deze taak volbrengen.') Hij werd ervan beschuldigd dat hij de Russen - toentertijd onze Geallieerden - met gering-schatting behandelde, terwijl zijn tegenstanders zich over zijn misstap verheugden. Generaal Eisenhower wist Patton's militaire kwaliteiten echter op hun juiste waarde te schatten en hij weigerde dan ook gevolg te geven aan de eisen van de tegenstanders van Patton die hem wilden laten struikelen.

'Deze scène werd opgenomen op dezelfde plaats waar het incident had plaatsgevonden - een rood stenen gebouw in Knutsford, Engeland, waar Patton's hoofdkwartier was gevestigd', vertelde Koenekamp. (Dit is niet juist. Zie 'Patton in Knuts-

Onder: George Scott als Patton, commandant van het 7e Amerikaanse Leger, landt hier in Sicilië op 11 juli 1943 terwijl er journalisten worden gemaakt met echte, oude filmcamera's uit die tijd. Boven: Later bekijkt het Duitse Hoofdcommando de buitgemaakte film.

Onder: Het incident waarbij Patton een soldaat in het hospitaal van Sicilië van lafheid beschuldigt en hem slaat. De soldaat in kwestie, Charles H. Kuhl, werkte na de oorlog bij de Bendix Corporation in Amerika en stierf in 1971.

ford', pagina 51). 'Wij arriveerden daar op een prachtige zondag. De volgende dag was het weer echter geheel omgeslagen. Het regende dat het goot. 's Woensdagsmorgens waren wij klaar met de opnamen, waarna wij die middag weer terugvlogen naar Spanje. Voor alle zekerheid had Koenekamp ook een Brits camerateam als reserve achter de hand gehouden.

De bliksemsnelle opmars van Patton door Frankrijk, dicht op de hielen van het vluchtende Duitse leger, werd in de buurt van Pamplona in het Baskische deel van Spanje opgenomen. 'De mensen hebben mij later gevraagd wat ik gedaan had om het gras zo groen te laten lijken', merkt Koenekamp op. 'Het antwoord luidt: Niets. Het gras is in die streek door de overvloedige regenval zo groen. Het ligt vlak bij de Franse grens en het lijkt een beetje op Normandië en Bretagne.'

PATTON werd opgenomen in zes verschillende landen, op meer dan eenenzeventig plaatsen. Het meeste camerawerk werd in Spanje gedaan omdat alleen het Spaanse leger de uitrusting uit de Tweede Wereldoorlog kon verschaffen (door de Spaanse regering gekregen in het kader van Amerikaanse hulpprogramma's). Spanje lijkt qua landschap en architectuur ook nog het meest op het landschap dat voor het nabootsen van de opnamen in Noord-Afrika, Sicilië, Italië, Frankrijk en Duitsland vereist was. Ook in Marokko, Grie-

Boven: De filmmaatschappij gebruikte operationele tweedehands M47 Patton 2 tanks (In de jaren 1947/48 snel geproduceerd om in Korea te worden ingezet) als Duitse 'zware' tanks. Hier bespreekt Patton de aanval op de Saar na het nachtelijke gevecht waarbij zijn tanks zonder benzine kwamen te staan. Onder: Het is een schande dat deze Willys MC jeeps (produktiejaar 1951/2) zo in het oog lopend werden gebruikt in deze scène van de opmars naar de Seine. Rechts: Zijn typische houding op de koepel van een M41 Walker Bulldog.

kenland en Sicilië werden opnamen gemaakt. Een paar opnamen – zwart-wit nagemaakte journaalfilms – werden in Hollywood, in de studio's van 20th Century Fox, gemaakt.

In filmtechnische zin is PATTON een interessante film vanwege de vele authentieke plaatsen waar de opnamen werden gemaakt. Speciaal de binnenopnamen zien er erg realistisch uit en het lijkt wel of die gemaakt zijn zonder enige extra belichting. In werkelijkheid werd er wel degelijk extra belichting gebruikt!

'Ongeveer tachtig procent van PATTON werd op de authentieke plaatsen opgenomen', vertelt Koenekamp. 'We werkten in allerlei gebouwen, zoals La Granha en Rio Frio, die nationale heiligdommen zijn. We mochten niets doen wat bovengenoemde gebouwen zou ontsieren. Daarom konden wij geen permanente belichting of iets dergelijks gebruiken en waren wij aangewezen op batterijen kwartslampen die los moesten worden opgesteld. Gelukkig had Koenekamp zijn rechterhand, Gene Stout, bij zich, maar het grootste deel van de groep elektriciens kwam uit Spanje. 'Die Spanjaarden waren werkelijk verbazingwekkend. Wanneer je ze iets vraagt wat niet direct voorhanden is dan maken ze dat gewoon, al kost dat een nacht werken in een werkplaats of in een gieterij.'

Koenekamp had een volledige cameraploeg uit Hollywood tot zijn beschikking met Bill Norton, Chuck Arnold, Emilio Calori en Mike Benson. Deze mannen werden aangevuld met Spaanse cameramannen om de overige camera-uitrusting te bedienen. In totaal werden er zes Todd AO-Mitchellcamera's gebruikt.

'Bij de meeste scènes gebruikten wij drie camera's', zei Koenekamp. 'Bill Norton, een oude rot in het vak, deed uitstekend werk aan de eerste camera. Wij hadden een uitstekende Spaanse cameraman, Ricardo genaamd, aan de tweede camera. Hij en een van de Spaanse assistenten spraken een paar woorden Engels, hetgeen voor

ons erg belangrijk was. Ik heb veel gebruik gemaakt van de kleine AP handcamera. Deze camera heeft geen schouderstel nodig en daarom gaf ik daar vaak de voorkeur aan. Ik gebruikte die camera bijvoorbeeld voor beelden van een naderende tank waarbij de rupsband in beeld werd gehouden. Wanneer je daarbij de 28 mm groothoeklens gebruikt, krijg je een prachtig effect. Deze techniek gebruikte ik bijvoorbeeld ook bij een van de slotscènes, waarin een aanhangwagen losbreekt en Patton bijna raakt onder aan de heuvel.

We hebben met deze AP handcamera veel opnamen gemaakt en het is verbazingwekkend hoeveel daarvan uiteindelijk in de film werden verwerkt.'

Bij het begin van de opnamen waren er nog geen zoomlenzen beschikbaar, hetgeen een groot gemis bleek. Uiteindelijk werd er een aantal gestuurd en daarvan werd druk gebruik gemaakt. 'We misten de zoomlenzen erg, vooral toen wij de opnamen maakten van de Slag in de Ardennen. Persoonlijk heb ik een voorkeur voor de 100 mm-300 mm zoomlens omdat die een groter bereik heeft. De zoomlenzen zijn erg nuttig omdat je dan als het ware verschillende cameraposities tot je beschikking hebt. Het is niet zo dat ik als een wildeman in- en uitzoom maar ik kan gewoon snel een scène uit het beeld lichten.'

PATTON is een massaproductie met enorm veel actie. Daarom werd er een tweede filmploeg onder leiding van Mickey Moore ingezet. In nauwe samenwerking met Franklin Schaffner, Clifford Stine en Cecelio Paniagua, een Spaanse filmer, werd deze filmploeg voor de opnamen gebruikt. 'De tweede ploeg werkte de hele tijd apart van ons', vertelt Koenekamp. 'Zij filmde de nachtelijke gevechtsscènes, het speciale stuntwerk, exploderende tanks en voertuigen, tanks die dwars door huizen heen reden – al het speciale filmwerk. 's Avonds ontmoetten wij elkaar en maakten dan een planning voor de volgende dag zodat wij in het algemeen onder dezelfde belichtingscondities

konden filmen.

Het weer speelt een belangrijke rol in PATTON.

'Toen ik Franklin Schaffner voor het eerst ontmoette in zijn kantoor in de studio's van 20th Century-Fox, had ik het script nog maar vluchtig gelezen. Toen wij over de film spraken, merkte ik op dat je in een oorlog niet altijd op het juiste weer kunt wachten. Het weer kun je niet bestellen. Daarom was ik van mening dat wij ook ondanks het weer altijd door moesten filmen. Schaffner zei mij dat hij er precies zo over dacht.

Wij filmde in de regen, in de sneeuw, in de modder en in de duisternis. Vaak gebeurde het dat tijdens de opnamen het weer veranderde; de zon kwam te voorschijn of verdween weer achter de wolken. Wij trokken ons daar niets van aan. Natuurlijk moesten wij zorgen dat de acteurs de juiste belichting kregen, maar dat was dan ook alles wat wij deden! Tijdens de opnamen hebben wij maar één keer op het weer moeten wachten. We waren net begonnen met de opnamen van exploderende granaten op een heuvel toen het begon te regenen. We konden die opname pas de volgende dag afmaken.'

Wat het hele filmteam van PATTON zich waarschijnlijk het best herinnert, was de ongelooflijke kou in Spanje tijdens de opnamen.

'Onze eerste opnamedag was, geloof ik, 2 februari 1969, in het kasteel van Río Frio net buiten Segovia. We waren de scène aan het opnemen waarin Patton een schilderij van zichzelf laat opgebeld met de mededeling dat hij van het commando van het 3e Leger is ontheven. Het was ongeveer lunchtijd en Scott vroeg om een glas water. Iemand bracht hem een glas maar toen hij het kreeg was het water bevroren! Dit was een locatie die wij helemaal met kwartslampen moesten verlichten. Die stonden in elk geschikt gaatje en hoekje opgesteld.

'De Slag in de Ardennen werd een paar dagen na deze scène opgenomen', vertelt Koenekamp. 'Die werd opgenomen in de hooglanden van Segovia,

M41 Walker Bulldog tanks in de scène van de intocht in Messina: Monty verdwijnt rechts uit het beeld in de Humber stafauto.

130 kilometer ten noordwesten van Madrid, in een terrein dat erg veel op de Ardennen lijkt. We moesten verschillende dagen op sneeuw wachten, maar toen die kwam, werd het pas echt koud. We trokken zoveel mogelijk kleren aan, maar tegen de middag liep iedereen al te trillen op zijn benen van de kou. Franklin Schaffner liep altijd met een sigaar in zijn mond. Hij had het 's middags zo koud dat de sigaar in zijn mond gewoonweg trilde.' Voor de opnamen hoefden geen mistfilters voor de camera's te worden geplaatst omdat dat niet nodig was. De camera's waren voorbereid op het koude weer zodat het filmen gewoonweg door kon gaan.

De Slag om El Guettar, een grootscheepse gevechtsscène, werd in één dag gefilmd in een woestijnachtig terrein buiten Almería in Zuid-Spanje. Meer dan tweeduizend Spaanse soldaten, gekleed in Amerikaanse en Duitse uniformen, traden op, terwijl een indrukwekkende verzameling zoveel mogelijk authentieke voertuigen bijeen was geschraapt. Koenekamp stelt dat het succes van deze opnamen voor het grootste gedeelte te danken is aan Alex Weldon, de man van de speciale effecten. De explosies, het granaatvuur en het vuur van de kleinere wapens zijn tijdens deze scènes op een spectaculaire manier in beeld gebracht. 'Op een van de locaties in de studio van Sevilla zag ik verschillende tanks', vertelt Koenekamp. 'Ze zagen er zeer realistisch uit maar toen ik er dichterbij kwam, zag ik dat ze door Weldon en zijn Spaanse team van blik en glasfiber waren gemaakt. Hij had ze van foto's nagemaakt. Later werden deze tanks tijdens de gevechtsscènes opgeblazen.'

Hier moet opgemerkt worden dat de speciale fotografische effecten op een volmaakte manier werden bereikt door Bill Abbott en Art Cruickshank in de filmstudio's van 20th Century Fox in Californië.

'Het was bij deze grote veldslag dat de twee filmploegen samenwerkten', zegt Koenekamp. 'Ik had drie camera's op een heuvel opgesteld en filmden de oprukkende Duitse tanks en infanterie in het dal. De tweede ploeg filmden met drie camera's in het dal zelf voor de close-ups.'

In een van de scènes, die vanaf de grond is opgenomen, valt een Duitse soldaat van een Mark IV waarbij hij door zijn eigen tank wordt overreden. 'De tweede filmploeg maakte deze opname', zegt Koenekamp. 'In feite viel de man per ongeluk van de tank. Het was geen stuntman maar een gewone Spaanse soldaat. Blijkbaar wilde hij zijn geweer daarna weer omhangen toen hij door de tank werd geraakt. De tank reed gewoon door en de rupsbanden misten hem op een haar na. De man had alleen maar een gescheurde tuniek.' Door dit soort opnames is PATTON een prachtige film geworden. In PATTON zitten ook een aantal opnamen die met teletenzen zijn gemaakt. Opnamen van tanks, voertuigen en oprukkende soldaten. In verschillen-

Boven: Generaal Montgomery begroet Patton in Messina met de woorden: 'Lach niet, Patton, ik zal je niet kussen.' Linksboven: Patton heeft Palermo genomen.

de scènes ziet men Patton midden tussen zijn mannen lopen of in zijn commandowagen zitten. 'Je krijgt vaak een erg goed effect wanneer je een teletenz gebruikt', vertelt Koenekamp. 'Het geeft een totaalbeeld. Ik heb het niet vaak gedaan maar wanneer het nodig was, heb ik deze techniek wel toegepast.'

Tijdens een van de scènes rijdt de commandogroep van Patton tegen de achtergrond van een ondergaande zon over de top van een heuvel. 'Deze scène werd gemaakt met een 500 mm lens, daarom is de opname een beetje wazig', legt Koenekamp uit.

Het bereik van de D-150 lens wordt het duidelijkst gedemonstreerd tijdens een opname in een kapel, waar Patton aan het bidden is voordat hij zijn troepen excuus aanbiedt voor het incident met de 'laffe' soldaat. De opname werd gemaakt in de middeleeuwse kapel van het kasteel La Granda. Het plafond van de kapel is wel twintig meter hoog en beschilderd met prachtige fresco's. 'Voor deze opname gebruikte ik de kleine AP-65 camera met een 18 mm 150 graden lens. Dit is de grootste lens in de D-150 familie en het beeld vertekende ook wel een beetje, maar niet zodanig dat wij de opname moesten afkeuren. Het effect was geweldig.'

Nog een M41 tank in Djebel Kouif tijdens de aanval van Heinkel III's van de Spaanse luchtmacht (CASA 2.111-D's met Merlinmotoren).

Bij veel van de binnenopnamen werd men geconfronteerd met de hinderlijke en moeilijke problemen met betrekking tot het evenwicht tussen het daglicht en het kunstlicht. Een voorbeeld hiervan blijkt uit de scène na de slag van El Guettar waarin Patton zijn nieuwe aide-de-camp (Paul Stevens) voor het eerst ontmoet. Wanneer de scène begint, staat Patton in de deuropening van een klein balkon dat uitzicht biedt op de Middellandse Zee. Hij is aan het praten met iemand anders en loopt daarna het donkere, in Moorse stijl ingerichte vertrek binnen, waar hij zijn nieuwe adjudant ontmoet; hij blijft even met hem praten en loopt dan via een smalle trap een gang in.

'Wij draaiden deze scène in het paleis van de gouverneur in Almería', zei Koenekamp. 'Ik liet twee booglampen in de deuropening aanbrengen om een evenwichtige belichting van Patton te krijgen omdat het licht op de achtergrond een diafragma 16 vereiste. Dit bracht ik door middel van een 85N3 filter terug tot een diafragma 11. Op het

moment dat de acteurs de kamer in liepen, gebruikte ik een zee van Fay-lampen. Bij de trap en de gang plaatste ik weer een aantal booglampen met blauwe filters. De opname moest in twee gedeelten worden gesplitst in verband met het binnenkomen in de donkere kamer. Ik geloof dat ik van diafragma 11 terugging tot 6.3. Om heel eerlijk te zijn was het uiteindelijke resultaat beter dan ik had durven dromen toen ik de locatie zag. Ik was nooit van plan geweest de booglampen te gebruiken en wanneer ik meer Fay-lampen had gehad dan zou ik die hebben gebruikt. Ik moest nu gewoon alles gebruiken wat ik had. De hele cameraploeg was nodig om de lenzen te kunnen wisselen – de cineast, de assistent en ikzelf. De camerapositie moest twee keer veranderen, terwijl ook de lenzen moesten worden gewisseld. Ik geloof dat wij dat tien keer hebben geoefend voordat wij met de werkelijke opnamen begonnen. Uit ervaring weet ik dat het wisselen van een lens correct moet gebeuren want anders is het resultaat verschrikkelijk.' Ondanks het complexe geheel van deze scène werd die toch in één morgen afgewerkt waarna de opnamen buiten werden voortgezet. Een prachtige scène is die waarin Patton uit het kantoor komt van Eisenhower, die hem berispt heeft inzake het zogenaamde Knutsford-incident. Zijn trouwe ordonnans (James Edwards) staat buiten geduldig op hem te wachten en er speelt zich vervolgens een ontroerende scène af tussen de twee mannen. Aan de ene kant van de gang stroomt het zonlicht door de vele ramen naar binnen waardoor zich prachtige lichtpatronen op de geboende vloer aftekenen. De muren en het plafond zijn een zachte pastelkleur geschilderd en op de andere muur hangt een spiegel.

'Deze scène werd opgenomen in de tapijtenkamer van het kasteel in La Granda,' zegt Koenekamp. 'Deze grote gang is meer dan dertig meter lang en het plafond is wel vijf meter hoog. We wachtten tot de zon vanaf de juiste hoogte naar binnen scheen. Er werden vier booglampen gebruikt. Deze scène werd opgenomen alsof er alleen daglicht werd gebruikt. Er werden geen filters voor de ramen geplaatst en wij gebruikten ook geen lampen om naar binnen te schijnen'. Het lijkt alsof deze scène zonder enige extra belichting is opgenomen met alleen het naar binnen vallende zonlicht – een bewijs van het vakmanschap van de filmers. Begrijpelijk dat Koenekamp erg trots is op deze scène.

Twee andere interessante binnenopnamen werden gemaakt in een oud Spaans fort in het centrum van Madrid. De gebouwen waren afgekeurd en stonden nagenoeg op instorten. Dit laatste kwam de filmmaatschappij in een van de scènes uitstekend van pas.

Terwijl de Slag in de Ardennen woedt, vergaderen alle geallieerde commandanten – inclusief Patton en Bradley – in Verdun. De vergadering vindt plaats in een sombere en geruïneerde kamer van een oud fort. De muren zijn witgekalkt. Door een aantal ramen op de achtergrond valt het zachte winterlicht naar binnen. Koenekamp gebruikte ook hier weer de booglampen om het licht binnen en buiten in evenwicht te brengen. 'Het was een grauwe dag en nadat we met de opnamen gestart waren, begon het ook nog te regenen zodat er voor wat betreft het licht door de ramen geen correcties behoeften te worden uitgevoerd. Het moest een kille, sombere scène worden en weer was het weer ons in dit opzicht van dienst.'

Het grote fort vormde een ideaal decor voor de persconferentie waarbij Patton de woorden sprak die hem het commando van het 3e Leger kostten. Terwijl Patton op een prachtig wit paard zit en het zonlicht door een daklicht naar binnen valt, vuren de nieuwsgierige persmensen rondom hem vragen op hem af.

'Wij voelden ons erg gelukkig met dat zonlicht dat op Patton viel', zegt Koenekamp. 'En weer werkte het weer in ons voordeel.'

Op het hoogtepunt van het tegenoffensief in de Ardennen komt het moment dat Patton in zijn hoofdkwartier een legeraalmoezenier vraagt om

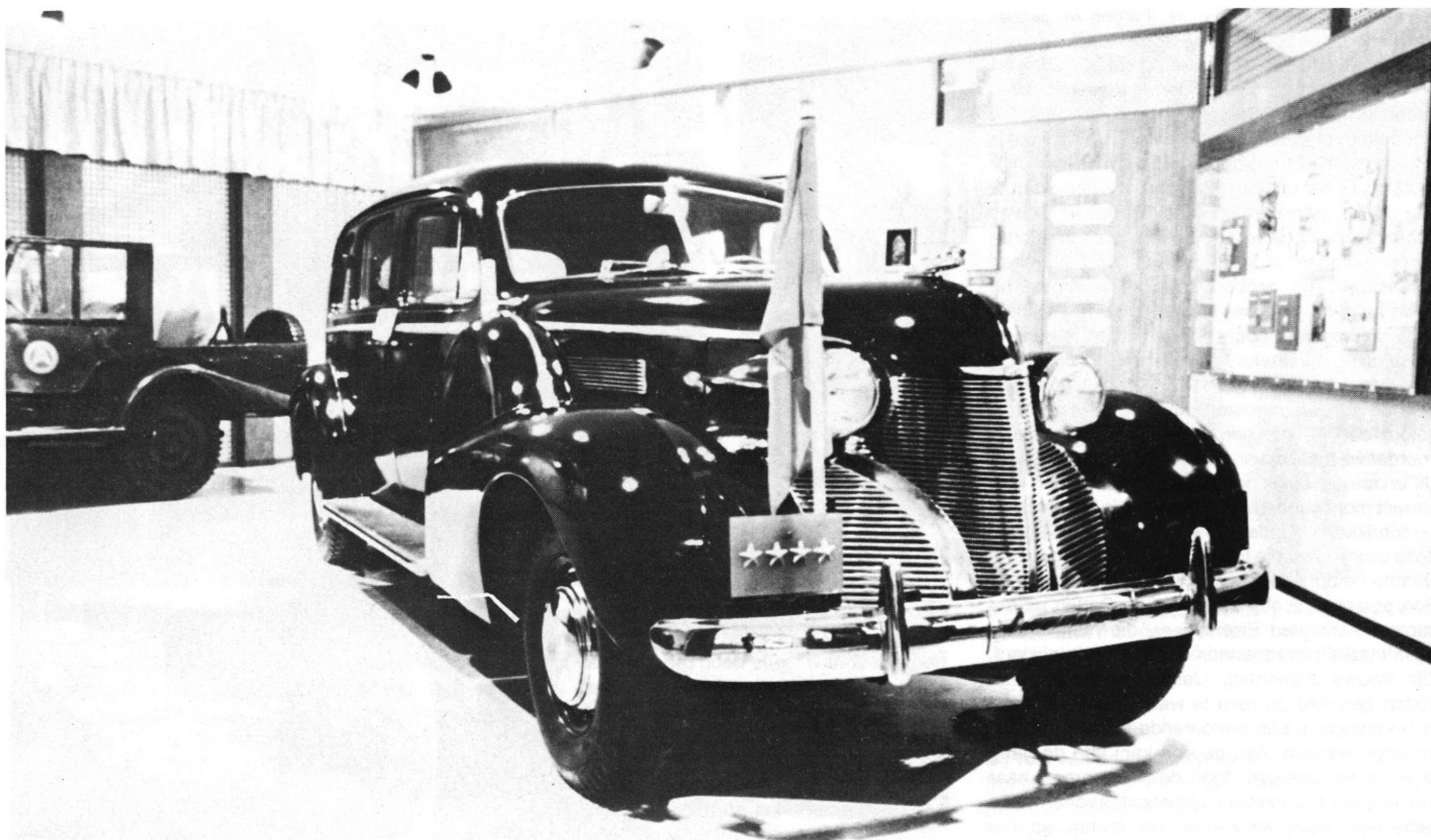
Boven: Patton bekijkt hier een Romeins slagveld buiten Djebel Kouif, waar hij uitlegt hoe op deze plaats meer dan 2000 jaar geleden Romeinse legioenen de Carthagers aanvielen. Onder: De realistisch in scène gezette slag van El Guettar in Tunesië, waar het 2e Amerikaanse Legerkorps slaags raakte met de 10e Duitse Tankdivisie.

voor helder weer te bidden zodat de geallieerde vliegtuigen de Duitsers kunnen aanvallen. Deze scène werd opgenomen in een soort van oude wijnkelder met dramatische schaduw effecten op de duistere muren. Bij de opnamen werden wolframlampen toegepast om de belichting beter onder controle te hebben. De ramen werden verduisterd. 'Wij gebruikten onze 10K lampen en kleinere lichtinstallaties waardoor ons werk tamelijk eenvoudig werd.'

PATTON is een film met talrijke adembenemend mooie momenten. 'Mijn favoriete scène is de opname op een militaire begraafplaats in

Noord-Afrika waar Patton met zijn adjudant (Morgan Paul) over de dode soldaten praat die daar liggen. 'Het is hier eenzaam', merkt Patton op. 'En koud', antwoordt de jongere man, die spoedig daarna zal sneuvelen. Patton loopt naar de rand van de woestijn, waar hij in gedachten verzonken naar de vijandelijke linies kijkt met op de achtergrond een loodgrijze, onheilspellende hemel. Deze scène personifieert voor mij de toewijding en het vakmanschap van Frank Schaffner. Ik dacht dat ik geen groter compliment kan geven dan te zeggen dat zijn werk in deze film de traditie voortzet van de grote John Ford.'

'40~'45 TOEN & NU

Verzamelingen De voertuigen van Patton

Tijdens zijn loopbaan gedurende de Tweede Wereldoorlog gebruikte generaal Patton veel voertuigen. Zowel het Pattonmuseum in Fort Knox, Kentucky, als het Centrum van de Intendance in Fort Lee, Virginia, heeft voertuigen tentoongesteld die door hem werden gebruikt.

In Fort Knox staat de laatste jeep die door generaal Patton werd gebruikt. Die werd op 21 maart 1945 aan de Intendance geleverd en door hen aangepast aan de eisen van Patton, door het aanbrengen van speciale spatborden, deurtjes en van kussens voorzien stoelen. Deze jeep staat sinds de opening van het museum, op 30 mei 1949, tentoongesteld.

Hier staat ook de Cadillac uit 1939, waarin hij reed toen hij het ongeluk kreeg dat hij met de dood zou moeten bekopen. Na het ongeluk werd de auto gerepareerd en weer aan de regering overgedragen. Tot achter in de veertiger jaren werd de auto gebruikt, waarna die in het museum terechtkwam. Ook staat hier de commandowagen van generaal Patton.

In het museum van Fort Lee staat waarschijnlijk de meest bekende jeep van generaal Patton. Deze jeep werd op 22 juli 1944 door de Fordfabrieken afgeleverd; deze wagen werd voorzien van een niet neerklapbare voorruit, extra bepantsering, een verhoogd dak, beklede stoelen (met uitzondering van de stoel van de chauffeur) en een paar koperen

Uiterst boven: De Cadillac uit 1939 in het Pattonmuseum in Fort Knox. Met deze auto verongelukte hij. Boven: Generaal Patton stapt uit een van zijn jeeps; let op het plastic windscherm (Patton Museum).

luchthoorns op de motorkap die gevoed werden door een luchtank achter de voorbumper. Ook werden de voorspatborden gewijzigd terwijl er een vlaggestandaard werd gemonteerd.

Bij het einde van de oorlog werd de jeep weer aan de Intendance teruggeleverd en aangezien het voertuig het eigendom was van de Intendance, werd de jeep als een historische bezienswaardigheid naar het eigen Intendancemuseum overgebracht.

Boven: Patton verlaat zijn commandowagen, die nu ook in Fort Knox staat.
Rechts: De laatste jeep van Patton (Patton Museum). Onder: De speciaal aangepaste jeep in het museum in Fort Lee.

'40~'45 TOEN & NU

Hier gebeurde het

De dood van George S. Patton

Op 2 oktober 1945 werd generaal George S. Patton overgeplaatst naar het commando van het 15e Leger. Op 9 december begon hij aan zijn laatste reis, een reis beschreven in 'Patton - Ordeal and Triumph' van Ladislav Farago.

Het was zondag en Patton wilde fazanten gaan schieten in de buurt van Speyer in de Palts, waar veel wild in de bossen zat. Het was 11.45 uur. Hij reed in zuidelijke richting via Bundesstrasse 38, de weg van Frankfurt naar Mannheim. Hij reed samen met generaal-majoor Hobart R. Gay, nog steeds zijn chef-staf, in een in Frankrijk geassembleerde Cadillac uit 1939. Aan het stuur zat soldaat eerste klas Horace L. Woodring, 23 jaar oud en toegevoegd aan Patton's papieren leger. Achter de Cadillac reed sergeant Joe Spruce in een jeep. Terwijl ze door de noordelijke buitenwijken van Mannheim reden en een aantal spoorlijnen kruisten, reed Woodring ongeveer 20 kilometer per uur. Nadat zij weer op de grote weg waren gekomen, verhoogde Woodring de snelheid tot ongeveer 50 kilometer per uur. Er was betrekkelijk weinig verkeer. Het weer was goed.

Nadat ze de spoorwegen gekruist waren, passeerde sergeant Spruce de Cadillac om voorop te gaan rijden. Hij zag van de andere kant een vrachtwagen naderen met een snelheid van ongeveer 25 kilometer per uur; de vrachtwagen minderde vaart, waarschijnlijk omdat hij een zijweg aan de linkerzij-

de van de weg naderde.

Patton zat onbezorgd en opgewekt te praten met Gay terwijl zijn nieuwsgierige, kleine oogjes van links naar rechts over de fraaie omgeving blikten. Overall waren de gevolgen van de oorlog te zien. Het was nu 11.48 uur. De Cadillac reed midden tussen de puinhopen. Patton wees naar de rechterkant van de weg en zei tegen Gay:

'Wat is een oorlog toch verschrikkelijk! Kijk maar eens naar die wrakken van auto's jongen!' Vervolgens draaide hij zich om terwijl hij riep: 'En kijk eens naar die puinhopen!'

In een reflex keek Woodring ook die kant uit. Precies op dat moment gaf de chauffeur van de vrachtauto een teken dat hij linksaf wilde slaan en hij zette zijn voertuig onder een hoek van 90 graden op de weg. Het was een onoverzichtelijke samenkoms van wegen die naar het Intendancekamp leidde.

Op datzelfde moment keek Woodring weer recht vooruit. Maar het was te laat. De grote vrachtauto leek recht op hem af te komen. Woodring trapte op de rem en gooide evenals soldaat Robert L. Thompson, de chauffeur van de vrachtwagen, zijn stuur om; een botsing was echter niet meer te vermijden. De Cadillac ramde de laadbak; de voorkant was verpletterd hoewel het ongeluk toch

Uiterst boven: Generaal Patton inspecteert de troepen tijdens de opmars over de Seine (IWM). Boven: De route van generaal Patton op 9 december 1945. De Kaifertalstrasse op het punt van de spoorwegovergang - nu is de weg naar rechts omgelegd. Onder: De weg aan de andere kant van de spoorweg. De ingang naar het depot van de Intendance ligt vlak achter de geparkeerde vrachtauto.

niet eens zo ernstig leek. Gay, Woodring en Thompson werden stevig door elkaar geschud maar kwamen verder met de schrik vrij.

Met Patton lag dat anders. Hij zat rechts achterin de auto, sloeg naar voren en viel slap weer terug met zijn hoofd naar links in de armen van generaal Gay. Hij bloedde erg uit snijwonden in zijn voorhoofd en zijn schedel, maar bleef rechtop zitten en raakte niet bewusteloos. Hij was de eerste die weer wat zei. 'Ben je gewond?' vroeg hij aan Gay.

'Nee, generaal, helemaal niet', antwoordde Gay. 'En u, generaal?'

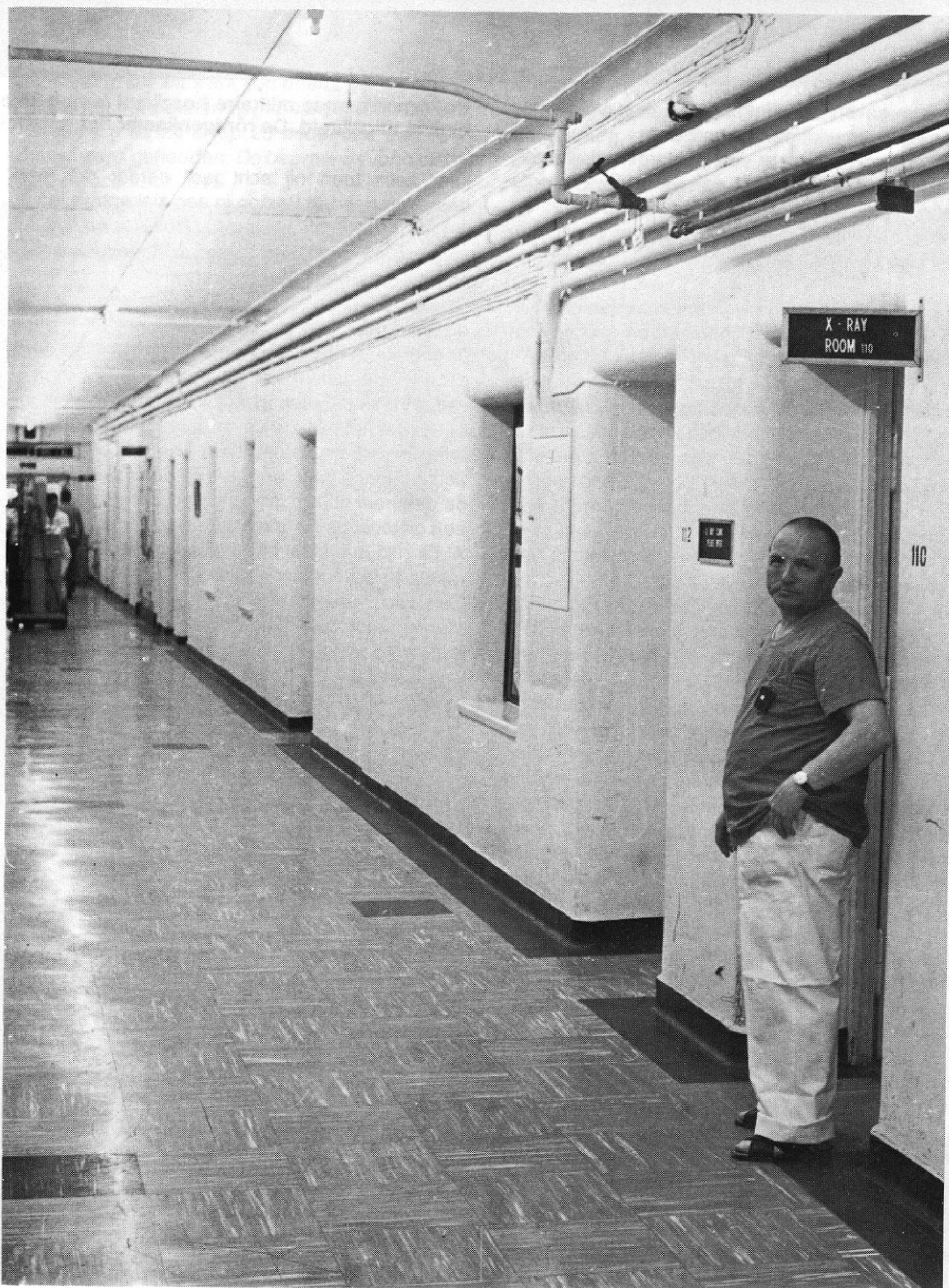
'Ik denk dat ik verlamd ben', zei Patton. 'Ik kan bijna geen adem halen. Beweeg mijn vingers eens, jongen!'

Gay probeerde dat verschillende malen, tot Patton weer zei: 'Ga door, jongen, beweeg mijn vingers.' Gay zei alleen maar: 'Ik denk dat u zich beter niet kunt bewegen, generaal.'

Op de plaats van het ongeval arriveerde een eenheid van de 8081e M.P.-compagnie onder leiding van luitenant Peter Babalas en Patton werd overgebracht naar het 130e Veldhospitaal in Heidelberg, in de zone waar generaal Geoffrey Keyes, zijn oude vriend en wapenbroeder, het commando voerde. Het was een klein hospitaal dat de Duitsers tegen het einde van de oorlog in een cavaleriekas hadden ingericht en dat door de Amerikanen was overgenomen. De medische staf stond onder leiding van kolonel Lawrence C. Ball. Hij was op de hoogte gesteld van de komst van Patton en wachtte beneden in de hal met de hoofdchirurg, overste Paul S. Hill, op zijn komst. Patton verkeerde duidelijk in een shocktoestand maar zei toch op duidelijke toon: 'Mijn nek doet pijn,' toen hij naar de operatiezaal werd gebracht.

Het nieuws van het ongeluk was al snel tot Frankfurt doorgedrongen en generaal-majoor Albert W. Kenner, Patton's medische officier van de westelijke legergroep, arriveerde een paar uur later om de leiding op zich te nemen. Vervolgens arriveerde uit Londen, brigade-generaal Hugh Cairns, een befaamd neurochirurg uit Oxford om het medische team te completeren. Niet lang

Boven: De Duitse Ford Capri op de plaats van het ongeluk. De vrachtauto kwam uit tegenovergestelde richting en wilde linksaf slaan naar de half verborgen ingang van het depot. Rechts: Na het ongeluk werd Patton overgebracht naar het 130e Veldhospitaal in Heidelberg, waar hij in de kamer lag die nu 'Röntgenkamer 110' heet.

daarna gaven de röntgenfoto's hun voldoende aanwijzingen voor een diagnose.

'Enkelvoudige fractuur van de derde halswervel', luidde de diagnose, met een verschoven vierde halswervel. Complete verlamming beneden de derde halswervel. Situatie kritiek, vooruitzichten niet best.'

Voor een leek betekenden deze woorden gewoon dat Patton zijn nek had gebroken en dat hij vanaf zijn nek verlamd was.

Op 11 december om 03.30 uur arriveerde mevrouw Patton; zij werd naar haar echtgenoot gebracht, die lag te rusten en een klein beetje voedsel naar binnen werkte. Zijn situatie was iets verbeterd. Zijn temperatuur was 37 graden, pols 70, ademhaling 22. Hij begroette zijn vrouw met een brede glimlach, maar zei:

'Ik ben bang, Bea, dat dit wel eens de laatste keer zou kunnen zijn dat wij elkaar zien.'

Op 13 december was de positie van Patton echter zo verbeterd, dat zijn doktoren erover dachten hem naar Boston over te vliegen. Het 130e was een klein ziekenhuis, maar het was even goed als welk ander ziekenhuis in Europa, terwijl alle faciliteiten die Patton nodig had, aanwezig waren. Er werd dan ook uitstekend voor hem gezorgd. Mevrouw Patton en ook kolonel Spurling waren echter van mening dat opname dichterbij zijn huis, in het Beverleyziekenhuis in Massachusetts, zijn genezing alleen maar kon bespoedigen. In feite waren de doktoren tamelijk optimistisch toen zijn toestand zienderogen vooruit ging, maar zij vreesden wel dat hij zijn leven lang verlamd zou blijven.

In de middag van de 19e december maakte Patton volgens de medische bulletins 'een bevredigende vooruitgang'. Maar toen ontstond er ineens een crisis. Hij begon last te ondervinden van slijm in zijn luchtwegen door splinters van de verbrijzelde wervel. Tegelijkertijd begon de druk op zijn rugge-merg op te lopen.

Op 20 december om 14.00 uur had hij een acute aanval van ademnood die een uur aanhield. De symptomen overtuigden kolonel Spurling ervan dat Patton een longembolie had opgelopen doordat er een bloedstolseltje in zijn longen was terechtgekomen.

Hij had al eerder last van embolie gehad – twee

Het Amerikaanse militaire hospitaal is nog steeds het 130e Veldhospitaal hoewel het sinds 1945 flink is uitgebreid. De röntgenkamer ligt tegenover het tweede bord.

keer zelfs toen hij acht jaar eerder met een gebroken been in Boston in een ziekenhuis lag – maar dat had hij overleefd. Deze keer had hij volgens de doktoren echter niet zoveel weerstandsvormogen meer.

Desondanks doorstond hij de eerste shock bevredigend, maar de embolieverschijnselen traden frequenter op. Hij kreeg steeds meer last van slijm dat hij ook niet meer kon opgeven. Zijn longen werden steeds vochtiger. Zijn toestand verslechterde met het uur. De doktoren deden hun uiterste best om een eind te maken aan deze voortdurende achteruitgang maar het werd steeds duidelijker dat de generaal nu zijn grootste gevecht ging leveren, een gevecht om in leven te blijven.

Al die tijd bleef Patton gewoon bij bewustzijn, hij raakte geen moment van de kaart.

Een van Patton's stelregels was dat 'de enige manier voor een soldaat om te sneuvelen de laatste kogel in het laatste gevecht in zijn laatste

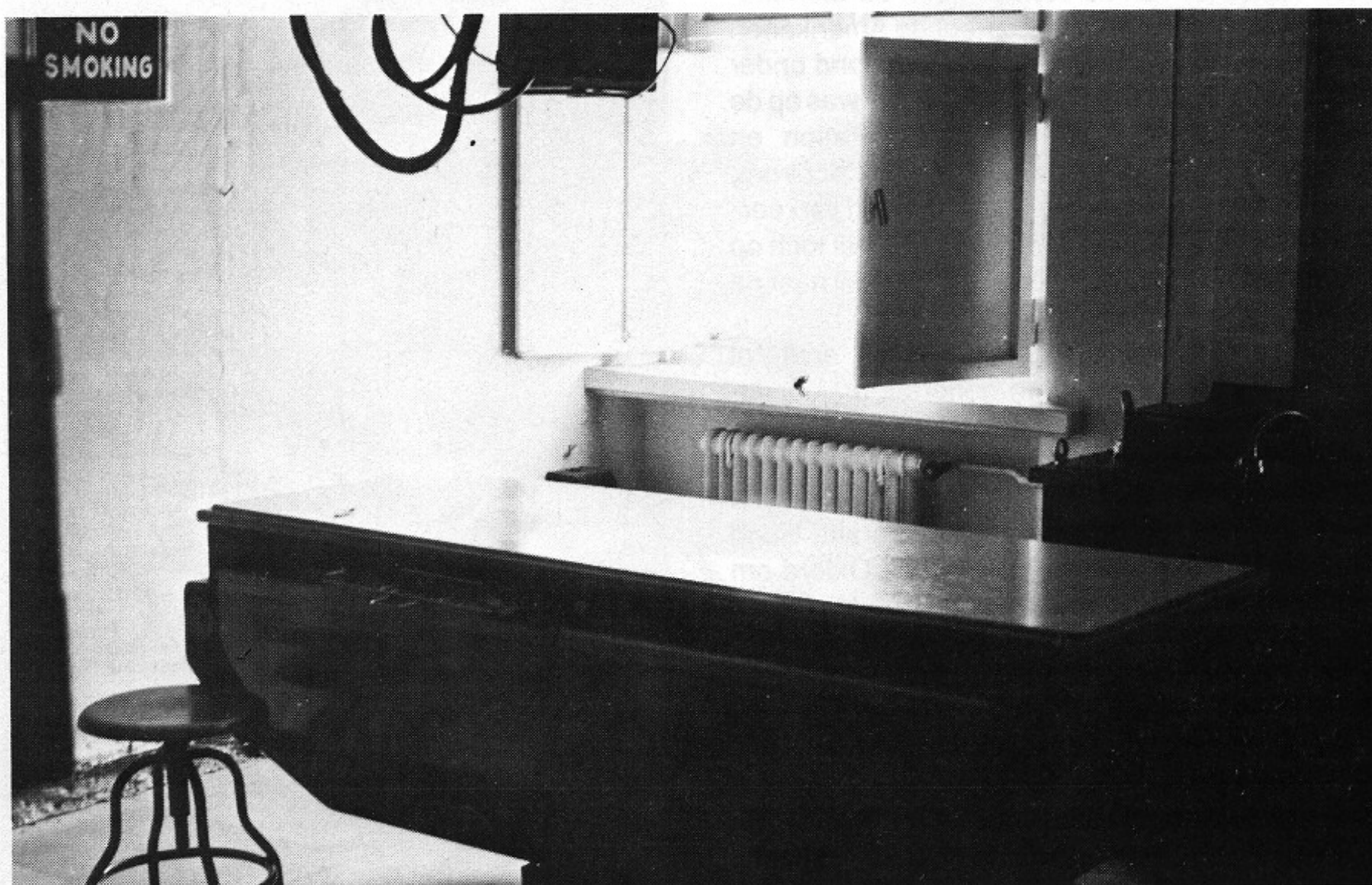
oorlog was.' Hij vertrouwde zijn zwager toe: 'Dit is een beroerde manier om te sterven voor een soldaat!'

Op 21 december viel hij om 14.00 uur in slaap en zijn vrouw sloop op haar tenen zijn kamer uit. Om 15.00 uur onderzocht kolonel Spurling hem. Klaarwakker vertelde hij Spurling vrolijk dat hij zich beter en kiplekker voelde. Daarna viel hij weer in slaap. Hij haalde zwaar adem, maar vertoonde verder geen symptomen dat zijn gevecht het einde naderde.

Hij stierf om 17.50 uur aan acute hartstilstand toen een ander bloedstolseltje zijn overgebleven linkerlong aantastte. 'Generaal Patton vredig in zijn slaap overleden', vermeldden de kranten de volgende dag met grote koppen.

Zijn soldaten kwamen hem gedurende twee dagen

De kamer waarin Patton stierf, wordt nu gebruikt voor röntgenopnamen.

voor de begrafenis, toen hij lag opgebaard in villa Reiner, een groot landhuis in Heidelberg, bezoe- ken. In een eindeloze rij kwamen zij de laatste eer betuigen aan de grote soldaat die nooit meer naar huis zou gaan.

Zelfs in Heidelberg, waar de uitgever de Pattonka- zerne en het legerhospitaal (nog steeds het 130e Veldhospitaal) bezocht, was de juiste plaats van het ongeluk van generaal Patton niet te achterha- len. Met behulp van een oude plattegrond van Mannheim kon het tracé van de oude Bundes- strasse 38 worden bepaald. Omstreeks 1960 werd de spoorwegovergang in de Kaifertalstrasse gesloten en werd de straat verder afgesloten toen de nieuwe Bundesstrasse 38 300 meter verderop over een viaduct werd aangelegd. Het was daar- om onmogelijk de exacte route te volgen die generaal Patton op 9 december 1945 reed. Nadat wij echter de wegomlegging hadden gereden en de Kaifertalstrasse aan de andere zijde van de spoorbaan volgden, vonden wij de open ruimten, waar de uitgebrande voertuigen lagen, weer terug, één aan de rechterzijde en een aan de linkerzijde van de weg.

De ingang naar het kamp van de Intendance ligt ook nog aan de rechterkant van de rijweg. In 1947 verlieten de Amerikanen de basis om zich in Mannheim te vestigen.

In het 130e Veldhospitaal werden wij hartelijk ontvangen door de adjudant; samen met majoor Simpson en aan de hand van een aanbevelings- brief met een plattegrond van overste Hill, de hoofdchirurg van Patton in 1945, konden wij de kamer waar Patton stierf terugvinden. De kamer wordt nu voor röntgenopnamen gebruikt en onze mededeling over Patton veroorzaakte een behoor- lijke opwinding bij de jonge röntgenologe en haar patiënten.

Wij ontvingen van dr. Hill vanuit Maine in de Verenigde Staten nog een aantal bijzonderheden.

Het lichaam van de generaal werd naar een ruimte op de begane grond overgebracht. Dr. Hill en kolonel Ball bedekten het lichaam vervolgens met de Amerikaanse vlag. Vanuit Engeland werd een lijkst met een plexiglas deksel overgevlogen. Omdat het lichaam moest worden gebalsemd, scharrelde dr. Hill een soldaat uit zijn vroegere eenheid op die dit werk kon doen.

Hierna lag het lichaam opgebaard in villa Reiner in Heidelberg terwijl er op 23 december een kerk- dienst werd gehouden. De begrafenis vond plaats op 24 december 1945.

Boven: De begrafenisplechtigheid vond op 23 december 1945 in Heidelberg plaats (Associa- ted Press). Onder: De volgende dag werd hij begraven op de militaire begraafplaats in Hamm, even buiten Luxemburg. De neger op de voorgrond is sergeant William G. Meeks, die acht jaar lang Patton's ordonnans was.

Generaal Patton ligt begraven op de Amerikaanse militaire begraafplaats in Hamm, even buiten Luxemburg. Hij ligt daar, afgezonderd van de overige 5075 graven, voor het front van de troepen die hij commandeerde.

Boven: Op 16 mei 1954 werd in Ettelbruck, Luxemburg, een monument voor generaal Patton door de prins van Luxemburg onthuld. Patton's zoon, kapitein George S. Patton III, en de minister-president van Luxemburg woonden de plechtigheid bij. Op onze foto generaal Leander van de 2e Amerikaanse divisie tijdens zijn toespraak (Associated Press).

Linksonder: Een standbeeld van Patton bij het monument in Ettelbruck. Vlak bij het monument staat ook een Shermantank. Rechtsboven: Een levend monument in Heidelberg: De Pattonkazerne. Rechtsonder: Het kruis van Italiaans marmer op zijn graf in Hamm.

'40~'45 TOEN & NU

Generaal Patton in Knutsford

De stormachtige carrière van generaal Patton wordt gekenmerkt door veel publiciteit – soms positieve, soms negatieve, soms ongerechtvaardigde. In de laatste categorie valt het zogenaamde 'Rusland-incident', dat op 25 april 1944 plaatsvond in Knutsford, Engeland.

Generaal Patton was ingekwartierd in Pover Hall, een landhuis zes kilometer ten zuiden van Knutsford. Zijn 3e Leger lag vlakbij in de kampen Pover en Toft. Tijdens de voorbereidingsperiode voor de invasie in Normandië in juni was Patton een veelgevraagd man bij officiële gelegenheden in de omgeving. In die tijd was het vrouwelijke vrijwilligerskorps van Knutsford, geleid door mevrouw M. Constantine-Smith, bezig een soort officersclub voor Amerikaanse officieren te organiseren omdat het korps van mening was dat de officieren, in tegenstelling tot de soldaten, weinig recreatiemogelijkheden hadden. Mevrouw Constantine nodigde generaal Patton uit, de openingsspeech te houden.

Patton, die pas op zijn vingers was getikt voor zijn uitlatingen, stemde toe, op voorwaarde echter dat zijn toespraak onofficieel zou zijn.

Toen hij echter bij het Britse hoofdkwartier in Drury

Lane, waar de openingsceremonie zou plaatsvinden, arriveerde, trof hij daar toch een groot aantal persmensen aan die hem fotografeerden toen hij met zijn hond 'Willie' zijn auto verliet.

Met het oog op de aanwezigheid van de journalisten legde mevrouw Constantine-Smith er in haar toespraak nog eens de nadruk op dat de toespraak van Patton informeel zou zijn en dat niets wat hij zou zeggen voor officiële publikatie was bestemd. Als antwoord op de openingstoespraak van jufvrouw Foster Jeffries, hield Patton een geïmprovi-

Onder: Generaal George S. Patton tijdens zijn speech in Knutsford. Rechts van hem mevrouw Constantine-Smith, daarnaast juffrouw Foster-Jeffries; links van Patton de heer Johnson van het gemeentebestuur van Knutsford. Boven: Onze foto van mevrouw Constantine-Smith met de heer K. L. Wilson van de 'Knutsford Guardian', genomen voor hetzelfde raam in januari 1975.

seerd speechje, waarin hij onder meer zei: 'Het idee van dit soort clubs kan gewoon niet beter zijn omdat wij Engelsen, Amerikanen en natuurlijk ook het Russische volk zonder enige twijfel bestemd zijn om de wereld te regeren, en hoe beter wij elkaar kennen, hoe beter het resultaat zal zijn.'

Hoewel zijn toespraak ongewijzigd door de Britse pers werd weergegeven (zoals de krantenknipsels links tonen) was zijn essentiële opmerking over onze toenmalige Geallieerden, de Russen, uit de berichtgeving verdwenen toen het bericht Amerika bereikte. Het gevolg was dat de volgende morgen enorme koppen op de voorpagina's van de Amerikaanse kranten prijken.

Uit Washington stuurde generaal Marshall een woedend telegram aan Eisenhower als antwoord op de woedende reacties in de kranten en het Congres over deze belediging aan het adres van de Russen. De Public Relationsafdeling van SHAEF telefoneerde met de chef-staf van Patton, generaal Gay, om erachter te komen wat generaal Patton nu werkelijk had gezegd.

Zowel Republikeinen als Democraten brachten het incident in het Congres ter sprake. Deze keer dreigde de molshoop, die tot een berg was uitgegroeid, Patton veel problemen te bezorgen.

Gedurende de volgende week werd het oproer alleen nog maar sterker en dreigden de Geallieerden van een van hun veelbelovende commandanten te worden beroofd. Patton bood Eisenhower zijn ontslag aan om verdere moeilijkheden voor de legerleiding te voorkomen.

Uiteindelijk greep de Amerikaanse staatssecretaris Stimson in ten gunste van Patton terwijl Eisenhower het incident, zo er al sprake was van een echt incident, als te onbelangrijk beschouwde om er ook maar woorden aan vuil te maken. Patton werd dus niet gestraft en op 3 mei ontving hij van Eisenhower een bevestiging hiervan.

Ondanks het feit dat zijn naam werd gezuiverd, weten wij dat dit voorval een grote bitterheid bij Patton heeft achtergelaten; een bitterheid, die hij nooit helemaal van zich heeft kunnen afzetten.

Ook dit voorval kan men in de film *PATTON* zien

Boven: Het decor voor het oude gemeentehuis van Knutsford (nu een meubelzaak) met het eerste spandoek (Knutsford Guardian). **Onder:** George Scott als Patton tijdens de opname met op de achtergrond het veranderde spandoek. **Foto pagina links:** De Britse kranten verhaalden in alle toonaarden de speech van Patton.

maar helaas zitten er in de scène twee grote fouten ondanks de slogans van de filmmaatschappij dat 'de feiten zo getrouw mogelijk zijn weergegeven'. Daarom moest de maatschappij ook het spandoek veranderen toen men haar erop attent maakte dat het woord 'Knutsford' niet op dat spandoek mocht staan omdat er tijdens de oorlog geen plaatsnamen e.d. op foto's mochten staan.

De eerste fout was de toespraak van Patton; in de film wordt zijn opmerking over de Russen uit de toespraak weggelaten. In de tweede plaats werd de scène buiten opgenomen voor het oude gemeentehuis (nu een meubelzaak) terwijl Patton zijn toespraak binnen had gehouden. Het lijkt wel alsof de onderzoekers die door de maatschappij

vooruit werden gestuurd naar Knutsford, niemand hebben kunnen vinden die de juiste bijzonderheden kon geven. Met de hulp van de heer K. L. Wilson van de plaatselijke krant, de Knutsford Guardian, spoorden wij mevrouw Constantine-Smith op, die een paar kilometer buiten Knutsford in Holmes Chapel bleek te wonen. Zij was zo vriendelijk met de uitgever terug te keren naar de Ruskinzaal, waar zij sinds 1946 niet meer was geweest. Daar waren wij, ondanks het feit dat de grote zaal in kleinere kantoren verdeeld was, in staat de scène te reconstrueren. Mevrouw Constantine bevestigde dat generaal Patton in zijn toespraak wel degelijk ook de Russen had betrokken.

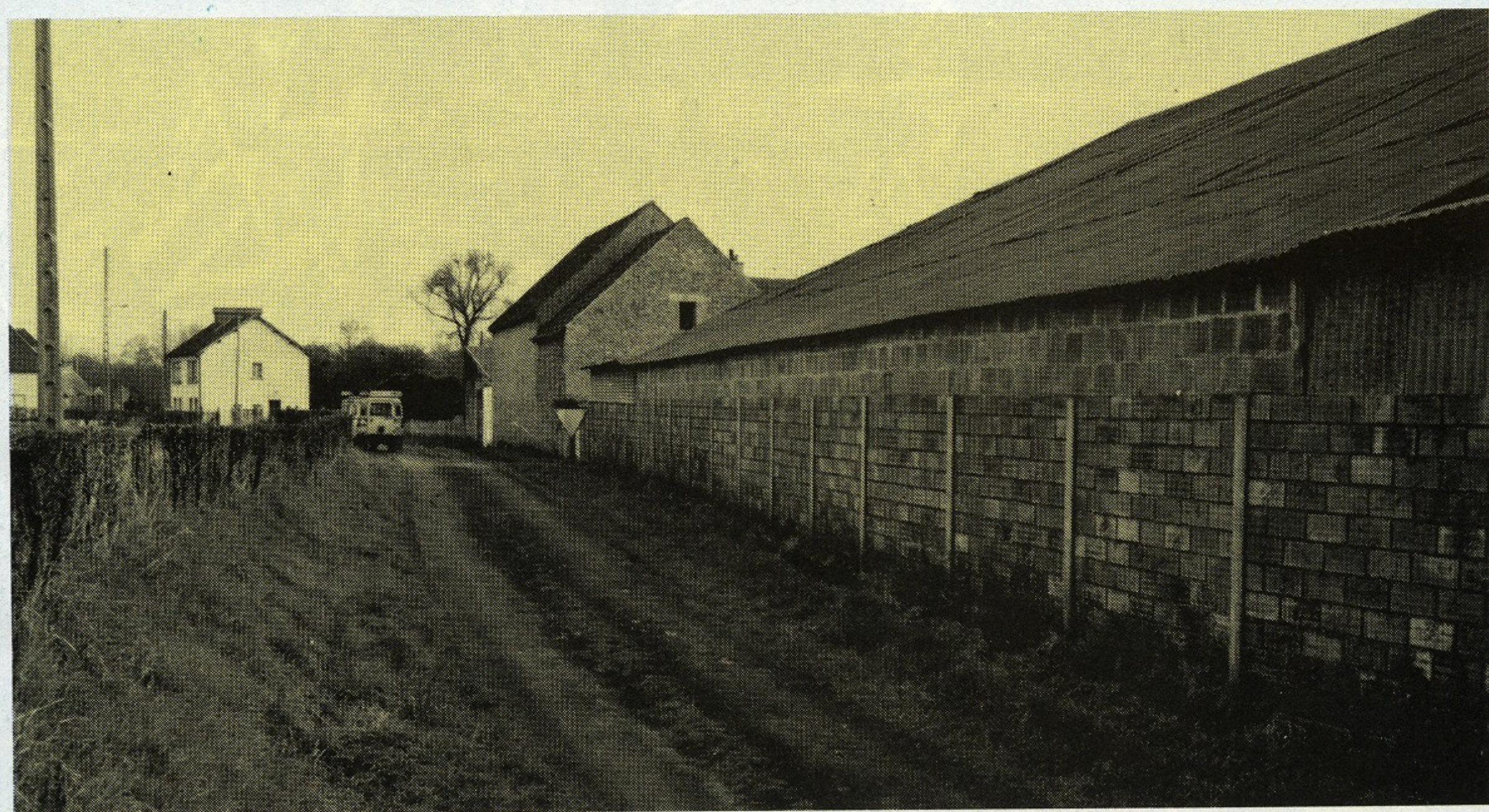
Nummer 8: De slag om de Falaise-pocket

1976

De corridor van de dood

1944

Verschijnt over drie maanden